

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Andra kammaren.

Nr 41.

Fredagen den 19 maj.

Kl. 3.30 e. m.

## § 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande maj.

## § 2.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 255, med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer.

Denna proposition bordlades.

## § 3.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

*Svar å  
interpellation.*

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet *Möller*, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hagberg i Malmö till mig framställt vissa spörsmål med anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 3 februari 1933 att avslå en av Eric Tornberg i Malmö gjord ansökan om tillstånd att tillverka och saluföra fiskkonserver, färgade med giftfria ämnen, utan hinder av bestämmelserna i 29 § i giftstadgan, med därtill hörande bilagor, att färsk eller konserverad fisk, avsedd till förtäring, ej må hållas till salu eller försälas, om den är försatt med färgämne av något slag.

De frågor, som interpellanten riktat till mig, äro följande:

Anser herr statsrådet nu gällande ordning på här ifrågavarande område tillfredsställande?

Kan man i motsatt fall förvänta, att regeringen till förnyad prövning upptager berörda framställning rörande rätt att tillverka och saluföra färgade fiskkonserver samt vidtager åtgärder, ägnade att skapa möjligheter för svensk företagsamhet av antydd art till fromma för vårt näringsliv och de i detta verksamma samt till motverkande av rådande arbetslöshet?

Den ansökan, vars avvisande föranlett herr Hagbergs interpellation, avsåg beredning och försäljning av s. k. laxersättning. Laxersättning tillverkas av torkade och saltade torskarter, vilka rökas och skäras i skivor, varefter skivorna rödfärgas och läggas i olja. Enligt vad sökanden upplyst är anledningen till färgningen att fisken efter rökningen får en grådaskig färgton, vilket gör ett oaptitligt intryck. Beträffande den ifrågasatta tillverkningen uppgav sökanden, att han hade för avsikt att i Malmö anlägga en konserveringsanstalt, huvudsakligen avsedd för fisk och med en beräknad tillverkning av cirka  $\frac{1}{2}$  miljon burkar laxersättning årligen, vartill skulle åtgå 50,000 kg. fisk. Fabrikationen i fråga beräknades skola giva arbete åt ett fyrtiotal personer. Därjämte skulle svenskt emballage och svensk kronolja komma till användning. För att undvika att allmänheten förväxlade laxersättningen med äkta vara,

*Svar å interpellation. (Forts.)*

skulle varje burk märkas med iögonenfallande påskrift, att den innehöll laxersättning.

Över ansökningen inhämtades yttrande från medicinalstyrelsen. Styrelsen framhöll däri till en början, att förbudet mot färgning av fisk tillkommit för att skydda den konsumerande allmänheten för inköp av varor, som genom färgningen skulle givas sken av att vara av bättre kvalitet än den verkliga. En påskrift å förpackningen, vari laxersättningen förvarades, skulle, anförde styrelsen vidare, kunna i viss mån skydda köparen av dylika förpackningar men laxersättningen komme säkerligen att få sin största avsättning såsom pålägg å smörgåsar, varvid köparna av dessa sällan eller aldrig bleve upplysta om att pålägget icke vore vad det såge ut att vara, d. v. s. lax. Laxersättningen torde därför komma att i många fall nyttjas för att i förvärvssyfte vilseleda allmänheten. Vidare skulle ett bifall till ansökningen sannolikt komma att medföra den konsekvensen, att krav snart nog skulle framföras om rätt att saluföra andra färgade fisk- och köttvaror. Härigenom skulle upprätthållandet av principen om förbud mot försäljning av färgade dylika livsmedel äventyras.

Den ståndpunkt, som medicinalstyrelsen sålunda intagit, biträdades av Kungl. Maj:t. Enligt min mening måste starka skäl föreligga för att man skall rubba på den princip, som nu sedan åtskilliga år upprätthållits, att färgning av korv- och köttvaror samt av fiskvaror är förbjuden. Att denna grundsats berett allmänheten ett verksamt skydd mot dåliga eller mindervärdiga produkter visar erfarenheten. Erinras må om den tidigare förekommande färgningen av köttfärs och korv i syfte att ge dessa varor ett mera aptitligt utseende. Ingen lär vilja ha denna färgning tillbaka. Skulle emellertid försäljning av färgad laxersättning medgivas, kunde det bliva svårt nog att underlåta lämna tillstånd till försäljning av andra färgade kött- eller fiskvaror, varigenom principen att skydda den konsumerande allmänheten för inköp av varor, som genom färgning givits sken av att vara av bättre kvalitet än den verkliga, skulle kunna helt eller delvis bliva satt ur tillämpning.

De skäl, som sökanden framför allt åberopat till stöd för sin framställning och vilka synbarligen jämväl interpellanten tillmäter stor vikt, avse den nationalekonomiska betydelsen av att en försäljning av laxersättning medgäves. Därigenom skulle nämligen dels ifrågavarande fiskarter finna en avsättning de nu ej ha och dels vissa arbetstillfällen beredas. Dessa strävanden äro för visso lofvärda, men det synes mig kunna starkt ifrågasättas, om icke nämnda betydelse avsevärt överskattats. För min del tror jag, att i den mån det bleve känt, att laxersättning icke vore annat än färgad torsk, svårigheter skulle möta att i större omfattning finna avnämare för varan.

I anledning därav att interpellanten såsom ett egendomligt förhållande framhåver, att import av färgade fiskvaror ej är förbjuden, i följd varav försäljning av sådana varor med hänsyn till bristfällig kontroll skulle kunna äga rum, vill jag nämna, att medicinalstyrelsen vid förfrågan hos stadsveterinärer i vissa städer erhållit den upplysningen, att försäljning av laxersättning därstädes ägt rum blott i undantagsfall, väl närmast på grund av obekantskap med förhållandena. Med all sannolikhet förekommer här i landet, praktiskt taget, ej någon försäljning av laxersättning. Att enstaka personer skulle för egen räkning importera laxersättning är naturligtvis uteslutet. Enligt min mening föreligger därför icke något praktiskt behov av importförbud beträffande laxersättning. Enhanda torde förhållandet vara med andra färgade fiskvaror. I detta sammanhang må påpekas, att tillverkning av laxersättning icke, såsom interpellanten synes anse, är förbjuden. Laxersättning må visserligen ej försäljas här i riket, men hinder för export föreligger icke.

*Svar å interpellation. (Forts.)*

Uppfattningen, att färgning av fiskvara i allmänhet icke bör medgivas, har även hävdats av min företrädare i ämbetet. Den 17 oktober 1930 avslogs nämligen en ansökan om sådan ändring av 29 § i giftstadgan, att det bleve tillåtet att vid fiskfärsfabrikation använda med giftfritt ämne färgat panérmjöl. I detta ärende förelågo yttranden från medicinalstyrelsen, föreståndaren för statens farmaceutiska laboratorium, Stockholms stads hälsovårdsnämnd, förste stadsveterinären i Stockholm och föreståndaren för hälsovårdsnämndens kemiska laboratorium. Samtliga avstyrkte bifall till framställningen.

Av vad jag sålunda anfört framgår, att jag, vad angår färgning av laxersättning, anser nu gällande ordning på ifrågavarande område tillfredsställande.

Härpå yttrade

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt värdsamma tack för herr statsrådets tillmötesgående att så utförligt som skett besvara min interpellation, ävensom för vänligheten att på förhand låta mig taga del av svaret.

Tyvärr kan jag inte lägga i dagen samma tillfredsställelse över *innehållet* i svaret och detta må väl tillgivas mig. Herr statsrådet har anslutit sig till den formella ståndpunkt, som medicinalstyrelsen intagit i denna fråga, och icke — trots tidsläget — ansett sig kunna giva utrymme åt en friare prövning av ärendet än vad en snart trettioårig stadga stipulerar.

Utöver detta konstaterande anhåller jag att få till svaret knyta några korta reflexioner.

Så vitt jag kunnat utröna, var det framlidne domänintendenten Sven Linders, som först fäste myndigheternas uppmärksamhet på de möjligheter till en ny industri, som här stode till buds, en industri, som, enligt hans uppfattning, skulle kunna bli av en viss nationalekonomisk betydelse. Man hänvisade emellertid till giftstadgans bestämmelser och han vann föga förståelse för sina synpunkter. När sedan formell anhållan ingavs av näringsidkaren i Malmö, blev den också i februari i år avslagen.

Jag har dock svårt att förstå, varför vi icke här i landet skulle kunna visa samma smidiga tillvägagångssätt som fallet är i ett flertal av våra grannländer. Hade det gällt att skydda allmänheten för *mindervärdiga* livsmedel, vore naturligtvis åtgärden fullt berättigad, men därom rör sig ju icke saken. Det gäller ju blott att medelst giftfri s. k. konditorifärgning befria den konserverade torsken från den mindre tilltalande grå färgton, den erhåller vid konserveringen. På emballaget skulle tydligen angivas, att det här vore fråga blott om laxersättning.

Medicinalstyrelsen har i sitt utlåtande framhållit att medgivande av dylik laxersättning skulle kunna leda till förväxlingar, och styrelsen menar — och herr statsrådet instämmer häruti — att i många fall en konsument icke skulle observera beteckningen på emballaget, utan konsumera varan i tanke att det vore äkta lax. Särskilt bleve detta fallet, då laxersättningen komme att användas såsom pålägg på smörgåsar etc.

Ja, detta låter naturligtvis säga sig. I ett stort antal svenska hem, ävensom på många restauranger och spisningsställen utgör importerad, konserverad lax en vanlig konsumtionsartikel — vi importera ju dylik lax för tämligen nära en miljon kronor om året. Huruvida denna importprodukt, trots sitt namn, är att anse såsom lax i den bemärkelse, vi här giva denna benämning, torde måhända vara tivelaktigt. I varje fall ha verkställda undersökningar och jämförelser givit vid handen, att denna importvara icke varken bekräftande smak eller andra egenskaper är överlägsen den »laxersättning»,

*Svar å interpellation. (Forts.)*

rörande vilken det nu varit avsikten att här i landet igångsätta tillverkning. Det värsta, som alltså kunde hända en konsument vid en dylik av medicinalstyrelsen antydd »förväxling» vore att han erhöle under förstklassiga förhållanden, konserverad prima svensk torsk i stället för importerad sekunda amerikansk lax. Jag kan inte finna, att han behövde förlora på bytet.

Enligt herr statsrådets mening måste starka skäl föreligga för att man skall kunna rubba på den princip, som nu sedan åtskilliga år upprätthållits att färgning bl. a. av fiskvaror är förbjuden. Men är det alldeles uteslutet, att dylik färgning över huvud inte förekommer här i landet, utan att myndigheterna för den skull ansett sig böra eller kunna ingripa. Så vitt jag vet, förekommer i handeln såväl kaviar som hummer och i viss utsträckning ansjovis, som äro färgade med vissa färgämnen. Förhållandet torde ha konstaterats på hälsovårdsnämndens i Stockholm kemiska laboratorium. Emellertid har man icke ingripit, så vitt jag förstår bland annat därför att ett dylikt stort beslag skulle komma att förorsaka fabrikanter och köpmän avsevärda förluster. Förmodligen får man här räkna med miljoner. En annan anledning lär vara den uppfattningen, att ifrågavarande varor genom färgning icke på något sätt ändrade sitt utseende så, att de kunde serveras som annat värdefullare varuslag. Men färgning äger alltså redan rum i strid med gällande bestämmelser. Och den amerikanska lax, som vi här för dyra pengar konsumera? Är man alldeles säker på att den inte också är färgad? Jag ber att få påpeka, att en stor del av denna laximport, så vitt man kunnat utröna, består av s. k. silverlax, en laxart med alldeles vitt kött. Men när den kommer på vårt bord, har den en ganska läcker, ljusröd färg. Hur nu detta kan gå till, vill jag inte här gå in på.

Herr statsrådet har tagit fasta på mitt påpekande av det egendomliga förhållandet att, samtidigt som tillverkning och tillsaluhållande av färgade fiskvaror äro förbjudna här i landet, så är import av samma konserver medgiven, i följd varav försäljning av sådana varor med hänsyn till bristfällig kontroll skulle kunna försiggå. Medicinalstyrelsen säger sig emellertid vid förfrågan hos stadsveterinär i vissa städer ha erhållit den upplysningen, att försäljning av laxersättning därstädes ägt rum blott i undantagsfall. Ja, jag vill givetvis icke polemisera på den punkten, men vill blott erinra om att man i detaljaffärer i Malmö obehindrat kunnat köpa dylik tysk laxersättning. Ja, d. v. s. i en affär lyckades det inte — varan var nämligen på grund av stark efterfrågan slutsåld. Och hur skall man för övrigt på landsbygden kunna kontrollera att inte detaljhandlarna på sina hyllor föra denna tyska laxersättning? Härtill räcka nog inte våra kontrollmöjligheter. Detta är emellertid blott en detalj.

Den väsentliga anledningen till att interpellationen framställdes var att jag höll före att en tillverkning av denna art skulle få en viss nationalekonomisk betydelse. Herr statsrådet har självt i svaret anført några sifferuppgifter rörande den i Malmö ifrågasatta tillverkningen. Sedan interpellationen framställdes, har jag emellertid erfart, att man även inom den betydande bohusska konserverindustrin med synnerligt intresse tagit sig an saken. En framstående representant för denna näring har nyligen i utlandet närmare studerat denna laxersättningsindustri och förklarat sig beredd, att, därest dispens här i landet komme att givas, sätta i gång med dylik tillverkning. Denna bleve förmodligen av väsentligen större dimensioner än den som varit ifrågasatt i Malmö. Arbetstillfällen skulle sålunda i betydande omfattning kunna ställas till förfogande.

Herr statsrådet bestrider icke, att denna tillverkning nationalekonomiskt skulle kunna vara av visst värde och bidra till bättre avsättningsförhållan-

*Svar å interpellation. (Forts.)*

den för en del fisksorter, som för närvarande kunna avyttras endast till mycket låga priser, »men», säger statsrådet, »i den mån det bleve känt, att laxersättning endast vore färgad torsk, skulle svårigheter möta att i större utsträckning vinna avsättning för varan».

Jag är av en något annorlunda uppfattning och tillåter mig hänvisa till erfarenheterna i utlandet. I Tyskland pågår för närvarande — som ju också i interpellationen visades — en alltmer omfattande framställning av dylik laxersättning. Enligt meddelande av den 27 december 1932 från »Verein der Fischindustriellen Deutschlands» bedriva i nämnda land ett 60-tal firmor — och därav ett par sysselsättande hundratals arbetare — dylik fabrikation och varan i fråga har där blivit en särdeles omtyckt konsumtionsartikel, av vilken omsättningen är i stadigt stigande. För det tyska storsjöfisket har tillverkningen visat sig vara av avsevärd betydelse.

Motsvarande upplysningar ha erhållits från Baltikum, Polen och Tjeckoslovakien. Även i Danmark har numera tillverkning igångsatts. Myndigheterna där synas dock till en början ha intagit en ståndpunkt liknande de svenska. Sedermera har emellertid fabrikationen frigivits. Enbart i Köpenhamn tillhandahålla nu omkring 600 detaljaffärer denna vara och konsumtionen är stadd i påtaglig uppgång.

Statsrådet påpekar, att inga hinder föreligga för startande här i landet av en fabrik av antydd art för *export*. Givetvis inte. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att våra grannländer, där myndigheterna, som sagt, ha en annan inställning till dessa ting än vad här i landet är fallet, ju redan hava betydande egen dylik tillverkning, som helt fyller det inhemska behovet. Ett par av dem ha därutöver drivit fram en enligt uppgift omfattande export, bl. a. på England och Frankrike. Det torde erbjuda avsevärda svårigheter att nu komma in på dessa exportmarknader, där exempelvis Tyskland har en inarbetad försäljning. Nu rådande handelspolitiska förhållanden lägga ju också hinder i vägen.

Regeringen har ju tidigare — givetvis i ett oändligt mycket sammanhang — deklarerat sin åstundan att, så vitt möjligt, söka skapa ökad livaktighet inom det svenska näringslivet. Jag hade naturligen varit tacksam, om ett motsvarande intresse även kommit till uttryck beträffande det här avhandlade spörsmålet. Det kan ju sägas, att detta ingalunda är någon särdeles betydande angelägenhet. Men å andra sidan må det väl medgivas, att tiderna dock nu äro sådana att varje arbetstillfälle, huru relativt obetydligt det än i och för sig möjligen kan vara, dock *är* ett arbetstillfälle. Och här hade det även gällt arbete icke blott åt fiskare och åt de i fabrikationen direkt sysselsatta. Även arbetarna i den svenska emballage- och oljetillverkningen m. fl. skulle ju haft gagn av arrangemanget.

Nu har man blott att med beklagande konstatera, att en tämligen gammal stadgas snäva paragrafer i tider av arbetslöshet lagt hinder i vägen för tillkomsten av en svensk industri med arbete åt många armar. En smidigare anpassning skulle givit det i dessa dagar hårt betryckta fisket en icke ringa avsättningsmöjlighet. — Inom parentes vill jag nämna, att jag här i min hand har en resolution från ett skänst fiskaremöte i Trälleborg den 29 april, som uttrycker sina livliga förhoppningar, att Kungl. Maj:t måtte till fromma för fisket giva den begärda dispensen. — En dylik dispens hade vidare medfört begränsning av en ganska onödig, ofta mindervärdig import — vi togo 1931 in från utlandet konserverade fiskvaror för 3.300,000 kronor — en import, som kunnat åtminstone delvis ersättas med ett billigt och gott svenskt näringsmedel. Dispensen hade, som sagt, desslikes lett till motverkande av rådande arbetslöshet.

*Svar å interpellation. (Forts.)*

Till slut tillåter jag mig ifrågasätta, huruvida icke detta fall — liksom för övrigt det av herr statsrådet tidigare omnämnda av år 1930 — dock är av beskaffenhet att nu motivera en förnuftig modernisering av gällande bestämmelser så att, samtidigt som berättigade konsumentintressen icke trädas för nära, dock åt vårt näringsliv i detta avseende givas åtminstone samma möjligheter, som nu stå till buds för företagsamheten i flertalet av våra grannländer. I olikhet med herr statsrådet vågar jag alltså hålla före, att nu gällande ordning på detta område *icke* är tillfredsställande.

## § 4.

Efter att ånyo hava erhållit ordet anförde

*Svar å interpellation.* Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Bengtsson i Kullen till mig riktat följande frågor:

1) Anser herr statsrådet, att snara åtgärder äro av behovet påkallade för en ytterligare sänkning av apotekens läkemedelspris?

2) Om så är förhållandet, har herr statsrådet för avsikt att under den närmaste tiden förelägga Kungl. Maj:t förslag i sådan riktning?

Över interpellationen ha medicinalstyrelsen och apotekssakkunniga av år 1931 avgivit gemensamt yttrande och därvid överlämnat en inom medicinalstyrelsen upprättad promemoria i ämnet.

Inledningsvis ber jag få fästa uppmärksamheten vid att flera av interpellanten lämnade uppgifter äro felaktiga eller missvisande. Detta förhållande har visserligen föga betydelse för interpellationens besvarande, men jag har icke ansett mig böra helt förbigå detsamma, helst som interpellantens uppgifter blivit föremål för en närmare behandling i den av mig nyss omförmälda promemorian. För egen del skall jag emellertid i förevarande hänseende nämna allenast följande.

Interpellantens uppgift, att en år 1925 vidtagen, av honom närmare omförmäld åtgärd i fråga om prissättningen av läkemedel tillfört apoteken på en gång 1,000,000 kronor årligen, är visserligen riktig, men att märka är, att denna åtgärd hade sin grund i en sänkning av avgiften för expeditionen av recept, samt att nämnda sänkning i förening med en nedsättning av vissa läkemedelspris samtidigt medförde en minskning av apotekens intäkter med omkring samma belopp, 1,000,000 kronor årligen. Apoteken erhöilo således icke, såsom interpellantens framställning närmast giver vid handen, en vinst å denna summa. I anledning av interpellantens erinran om vissa uttalanden av riksdagens revisorer år 1926 rörande en del apoteksinnehavares höga nettoinkomster må nämnas, att de av revisorerna åsyftade apoteksinnehavarna uppgingo till, icke såsom interpellanten uppger  $\frac{1}{3}$ , utan omkring  $\frac{1}{4}$  samt att revisorerna uttryckligen framhålla, att från de angivna nettoinkomsterna borde avdragas pensionsavgifter, vilka då växlade mellan 100 kronor och 17,000 kronor.

Vad därefter angår själva saken får jag erinra, att sedan åtskilliga år tillbaka från statsmakternas sida förefunnits en strävan att sänka läkemedelsprisen. Flera omständigheter påkalla emellertid uppmärksamhet, då det gäller att reglera nämnda pris. Sålunda finnas åtskilliga apotek i landet, vilka erfordra bidrag till driften. Dessa bidrag gäldas indirekt av andra, mera bärkraftiga apotek. De utgå nämligen från viss del av fonden för apoteksinnehavares pensionering i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser. Beloppet av dessa driftbidrag har för år 1933 beräknats komma att uppgå till 75,000 kronor. Vidare är att märka, att betydande bidrag måste utgå till denna

*Svar å interpellation. (Forts.)*

fond för att den skall vara i stånd att fullgöra densamma åvilande förpliktelser beträffande pensioner till apoteksinnehavare och farmaceuter samt deras änkor och barn m. m. Utöver bidragen till mindre bärkraftiga apotek hava nämnda förpliktelser enligt en i december 1932 verkställd utredning uppskattats till något över 1,000,000 kronor om året. Vad som sålunda erfordras till fonden uttaxeras med av Kungl. Maj:t fastställda belopp utav apoteksinnehavare, vilkas årliga nettointkomster överstiga 12,000 kronor. Slutligen åligger det som regel sådana apoteksinnehavare, vilkas nettointkomster överstiga 10,000 kronor om året, att erlägga avgifter till föreningen apotekarkårens ålderstilläggs-kassa. Denna kassa, för vilken Kungl. Maj:t fastställt reglemente, har till ändamål att bestrida en del av farmaceuternas löner ävensom ålderstillägg och åtskilliga andra förmåner till dem. Det årliga beloppet av dessa avgifter uppgår för närvarande till c:a 3,000,000 kronor. Självfallet måste vid läkemedelsprisens fastställelse hänsyn tagas till de avgifter, som apoteken sålunda ha att erlägga, och en sänkning av prisen föregås av en ingående utredning om huru sänkningen kommer att verka å apotekens förmåga att bestrida densamma.

En viss sänkning av prisen har redan genomförts. Jag syftar härvid på de tre s. k. etappsänkningarna, av vilka den sista genomfördes fr. o. m. den 1 januari 1932. Härigenom sänktes läkemedelsprisen med tillhoppa omkring 8½ %, vilket beräknats medföra en minskning av apotekens inkomster med i runt tal 2,900,000 kronor. Ytterligare sänkning påyrkades emellertid av statsrevisorerna i deras berättelse till 1931 års riksdag, således innan den sista etappsänkningen ägde rum. Revisorerna framhöllo, att läkemedelsprisen visserligen kunde sänkas blott till en viss nivå för att icke det nuvarande systemet, som onödiggjorde bidrag av statsmedel, skulle undergrävas. Men då apoteksväsendet även under nuvarande förhållanden väl syntes kunna bära ytterligare taxesänkningar, vore det av vikt, att såsom direkt fortsättning på hittills genomförda prisreduktioner mera genomgripande successiva taxesänkningar snarast företogos under beaktande av vissa av revisorerna framförda synpunkter. I sitt utlåtande (nr 158) i anledning av revisorernas berättelse förklarade statsutskottet sig anse det vara av vikt, att utredningen av frågan om nedbringande av läkemedelspriserna, vilken pågått sedan år 1926, fullföljdes med skyndsamhet. Utskottet ville därjämte uttala sin förväntan, att vad revisorerna anfört komme att tagas under närmare övervägande vid utredningen. Då den av revisorerna till behandling upptagna frågan vore av stor betydelse, hade utskottet velat för riksdagen omförmåla vad sålunda förekommit. Riksdagen lade anmälan till handlingarna.

De av mig i början av mitt anförande omförmålda apotekssakkunniga av år 1931 ha tillkallats för att inom socialdepartementet biträda med utredning angående åtgärder för nedbringande av prisen å läkemedel m. m., därvid någon rubbning i den bestående apoteksorganisationens allmänna grunder icke skulle ske. Av de spörsmål de sakkunniga ha att överväga må nämnas minskning av personal- och lokalkostnader samt kostnader för varuinköp och distribution, anskaffande av driftkapital på fördelaktiga villkor ävensom tillverkning i stor skala å centrallaboratorier av de läkemedel, som nu framställas å de särskilda apoteken. Personalkostnaderna ha ansetts kunna nedbringas genom användande i större utsträckning än nu är fallet av billig personal (farmacie kandidater, tekniska biträden m. fl.).

Rörande utredningsarbetet ber jag få meddela, att betänkande med förslag till förordning angående handel med farmaceutiska specialiteter (statens ofentliga utredningar 1932: 20) av de sakkunniga avgivits den 20 juli 1932. Betänkandet, som avser vissa kontrollföreskrifter för handeln med apoteks-

*Svar å interpellation. (Forts.)*

varor, vilka försäljas i originalförpackningar, är nyligen slutremitterat. I skrivelse den 25 januari 1933 ha de sakkunniga uppgivit, att de, såvitt då kunde bedömas, beräknade, att deras arbete i övrigt skulle vara slutfört i början av år 1934.

Som jag förut omnämnt, ha medicinalstyrelsen och apotekssakkunniga avgivit yttrande över interpellationen. I yttrandet har framhållits, att apoteks-sakkunniga hade under ingående behandling och utredning just det ämne interpellationen avsåge och att det vore erforderligt att avvakta utredningens resultat, innan Kungl. Maj:t förelades förslag i ena eller andra riktningen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att frågan om läkemedelsprisens storlek äger nära samband med flera viktiga spörsmål, att en sänkning av nämnda pris förutsätter en ingående utredning av dessa spörsmål, att utredning i ämnet pågått sedan flera år tillbaka samt att återstående utredningsarbete i ämnet kan väntas vara avslutat inom en jämförelsevis kort tid. Även för den som i likhet med mig hyser ett livligt intresse för läkemedelsprisens sänkning och jämväl — i betraktande bland annat av de höga nettoinkomster åtskilliga apotek alltjämt uppvisa — räknar med en bestämd möjlighet härutinnan, lärer det under de angivna omständigheterna knappast böra ifrågakomma att nu, utan avvaktan å det nära förestående slutförandet av utredningsarbetet, vidtaga åtgärder i här ifrågavarande syfte. I vad på mig ankommer skall jag emellertid, så snart omständigheterna det medgiva, i möjligaste mån söka tillse, att den sänkning av prisen, som synes böra ske, kommer till stånd samt att sänkningen genomföres med all den skyndsamhet, som kan åvägbringas.

Vidare yttrade:

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Det gläder mig synnerligen, att herr statsrådet är av samma uppfattning som jag, att allt icke är bra som det är. Jag ber särskilt få taga fasta på herr statsrådets i denna riktning betydelsefulla ord, när han avslutar sitt svar med löftet:

»I vad på mig ankommer skall jag emellertid, så snart omständigheterna det medgiva, i möjligaste mån söka tillse, att den sänkning av prisen, som synes böra ske, kommer till stånd, samt att sänkningen genomföres med all den skyndsamhet, som kan åvägbringas.»

Därmed har också herr statsrådet klart dokumenterat statsmakternas intresse av denna stora fråga och ävenledes instämt i min interpellation, vars syfte således är uppnått.

Vad sedan beträffar de båda av herr statsrådet omnämnda miljonerna, som skulle uttaga varandra, ber jag få nämna, att dessa äro ungefär riktiga till sina siffror, men det torde råda ganska delade meningar om, huruvida ned-sättningen 1925 av expeditionsavgiften för recept från 30 öre till 10 öre och gällande den ena miljonen skall kunna betraktas som sådan minskning i apotekens intäkter, vilken skulle föranleda *statsmakterna* lämna ersättning härför genom densamma år verkställda höjningen av läkemedelsprisen = den andra miljonen. Denna tredubbla receptavgift på 30 öre var nämligen en kvarleva från kristiden och sålunda en tillfällig pålaga på allmänheten. När denna tillfälliga tribut skall avlägsnas genom statsmakternas försorg, skall väl i all rimlighets namn den för kristidens förhållanden gällande beskattningen *icke* utbytas mot en ordinarie! Jag vädjar till kammarens omdöme härutinnan.

Utgångspunkten för medicinalstyrelsens påstående om förlust för apoteken



*Svar å interpellation. (Forts.)*

vid sänkningen av receptavgiften från 30 till 10 öre torde därför vila på krass apotekspolitik. Påståendet har ävenledes formulerats av en apotekare och ej av en objektiv medicinalstyrelse. Jag ber att få närmare motivera detta.

Receptavgift infördes först från 1885 och utgick då med 10 öre, när expeditionen skedde i flaska, men med 5 öre, när läkemedlet utlämnades i påse. Samtidigt infördes en expeditionsavgift av 2 öre för handköp. Alla tre avgifterna utgöra apotekens pålägg, således utöver läkemedlets pris, utöver priset för dess beredning och utöver priset för flaska, burk eller ask.

Receptavgiften höjdes från 1902 till 10 öre även för de läkemedel, som expedierades i påse, varigenom från den tiden alltid 10 öre utgick extra, när läkemedlet receptskrevs.

Handköpsavgiften utgick enligt »Grunderna för läkemedels taxering å apotek» ända till 1920. Medicinalstyrelsen utfärdade dock särskilt cirkulär, vari bestämdes, att handköpsavgiften även under denna tid skulle utgå med 2 öre. Emellertid infördes handköpsavgiften på nytt i omnämnda »Grunder» från 1920, men höjdes då till 5 öre och kvarstår alltså vid detta belopp.

Receptavgiften bibehölls vid 10 öre ända till 1918, då den höjdes till 15 öre, för att 1920 fördubblas. Utom detta pålägg på recepten uttogs en s. k. *extra* expeditionsavgift under åren 1918 till och med 1923 i följande skala:

|                                     |           |        |
|-------------------------------------|-----------|--------|
| $\frac{1}{7}$ 1918— $\frac{30}{6}$  | 1919..... | 25 öre |
| $\frac{1}{7}$ 1919— $\frac{31}{12}$ | 1919..... | 30 »   |
| $\frac{1}{1}$ 1920— $\frac{31}{12}$ | 1920..... | 25 »   |
| $\frac{1}{1}$ 1921— $\frac{31}{12}$ | 1922..... | 35 »   |
| $\frac{1}{1}$ 1923— $\frac{31}{12}$ | 1923..... | 10 »   |

Förskrevs således att läkemedel i recept under 1921—1922 lades på 65 öre i receptavgift.

Orsaken till denna merkostnad å recept berodde på »den betydliga reduktion av penningväsendet, som kristiden fört med sig», skriver medicinalstyrelsen själv till Kungl. Maj:t 1918, och motiverar även 1919 sitt förslag med orden »för mötande av de speciella kristidssvårigheterna». Kungl. Maj:t gick också med på framställningen om allmän höjning av apoteksprisen, så att recepturtaxan 1920 företedde så avsevärda förhöjningar, att dessa i en del fall ofta uppgingo med 200 %, enligt medicinalstyrelsens uppgift. Exempelvis enbart för proceduren med vägning av gifter i recept erhöles apoteken 1920 612,000 kronor — också enligt medicinalstyrelsens beräkning — i vilken även uppgavs, att apoteken »med normal omsättning» tillfördes »en inkomst av omkring 5,360,000 kronor» i och med recepturtaxans höjning 1920. Härjämte höjdes posterna i laborationstaxan med 50 %, vartill kom en höjning i »själva grunderna för läkemedels taxering».

Ett halvt år tidigare (1919) skrev dock medicinalstyrelsen till apotekar-societetens direktion med anledning av societetens direktionens begäran att medicinalstyrelsen skulle tillse, att apotekarna lämnades god tid att slutsälja sina lager av läkemedel, som inköpts till högre pris än vanligt:

»Styrelsen har nämligen den uppfattningen, att apotekens affärsvinster under de två senaste åren varit så pass stora, att desamma borde hava medgivit erforderlig nedskrivning å värdet å till förhöjda pris inköpta förråd av läkemedel.»

Påläggen på receptförskrivna läkemedel bära således otvivelaktigt alla tecken på att vara *tillfälliga* kristidsanordningar, fastän apotekarna givetvis inställde sig på att få dem till permanenta pålägg på allmänhetens läkemedelsinköp.

Den *extra* expeditionsavgiften å recept bortföll i och med 1924 års ingång,

*Svar å interpellation. (Forts.)*

men kvar stod då alltså den tredubblade ordinarie receptavgiften, vilken även den införts under kristiden. Man påminner sig ännu dragkampen därom mellan läkare och apotekare. Läkarna reagerade nämligen mycket starkt mot, att deras patienter skulle betala 30 öre extra för av dem receptföreskrivna läkemedel, *trots att* den kristid, under vilken denna avgift tillkommit, för länge sedan var förbi, och *trots att* prisindex var på starkt nedgående och *trots att* alla andra priser sjunkit i högst avsevärd grad vid jämförelse med kristidens.

Läkarna togo sig då före att i de fall, där det ginge för sig och detta gällde företrädesvis de läkemedel, där icke gift ingick, låta bli att utskrive recept. De skrevo helt enkelt läkemedlets namn på receptblanketten utan att under-teckna föreskrivningen. Härigenom betraktades det föreskrivna läkemedlet som rekvisition genom handköp och pålägget blev endast 5 öre mot 30 öre, om recept-formen hade använts.

Apotekarna ville emellertid icke alls låtsas om, att kristiden vore förbi, och i tro, att stormen som så ofta förr skulle bedarra, slogo de dövörat till.

Det behövdes således ett yttre ingripande. Detta kom också i form av en skrivelse till medicinalstyrelsen från Centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund.

I skrivelsen, daterad den 22 juni 1925, heter det bl. a.:

»— — Centralstyrelsen funne det synnerligen önskvärt, att sådana bestämmelser komme till stånd, att den olämpliga beskattning av recept, som nu förefinnes, måtte upphöra — —»

Medicinalstyrelsen ansåg sig också nödgad gå med på upphävande från och med år 1926 av kristidspålagan å recept, men ville samtidigt driva den uppfattningen, att apotekarna härigenom gjorde förlust, och att denna förlust skulle ersättas genom förhöjning i grunderna för läkemedels taxering å apotek. Det tog ju sedan sju år, innan denna medicinalstyrelsens uppfattning om förlust blev tillrättalagd och den därvid gjorda förhöjningen i grunderna blev upphävd från 1932.

Här föreligger således icke någon *förlust* för apoteksekonomin, allra minst någon förlust, som allmänheten vore skyldig att ersätta vid sina läkemedelsinköp. Liksom många andra poster i 1920 års förhöjda recepturtaxa, vilka ävenledes för länge sedan borde ha rättats till, när nu kristiden, under vilken de tillkommo, var över, kan den tredubblade receptavgiften icke betraktas annat än som en kristidsåtgärd att möta *den* tidens svårigheter. Apotekarna kunna känna sig fullt tillfredsställda endast av den anledningen, att de ha fått ha kvar sagda receptpålägg under hela kristiden och ett par år däröver.

Då apoteksinnehavarnas deklarerade nettointkomster alltså äro belysande för situationen inom apoteksväsendet, har jag föranstaltat en liten utredning om dessa. Den synes giva vid handen, att 121 apotek ha en deklarerad nettoinkomst av mellan 30—145,000 kr. = nära en tredjedel av Sveriges 404 apotek, och att 152 apotek ha mellan 24—145,000 kr. = betydligt över  $\frac{1}{3}$  av rikets apotek.

För en del apotek ha taxeringssiffror icke kunnat framtagas, varför ytterligare flera apotek torde ha nettosiffror på ovanstående belopp, vars *lägsta* siffra motsvarar årlig statsrådslön och *högsta* närmar sig summan av ett nobelpris.

Trots att två sänkningsetapper i apoteksprisen ingå i följande tabellariska uppställning, synas apotekarnas inkomster vara på uppåtående vid jämförelse med riksdagens revisorsers ifrågavarande tablå 1926.

Jag skall alltså be att få nämna några siffror för belysande av avkastningen från apoteken. Dessa siffror äro tagna dels ur Sveriges handelskalender och dels ur respektive taxeringskalendrar. Jag ber att härvidlag få reservera mig, för den händelse det skulle vara någon apotekare, som utöver inkomsten från

*Svar å interpellation. (Forts.)*

sitt apotek även haft enskild inkomst. Sådant har jag för min del icke kunnat göra skillnad på, men det torde icke vara i så avsevärt många fall. Jag skall här blott nämna några apotek.

| <i>Apoteket</i>           |                | 1932 års |                      |
|---------------------------|----------------|----------|----------------------|
| Alingsås.....             |                | 39,220   | hk                   |
| Arvika.....               |                | 46,800   | tk                   |
| Bjuv.....                 |                | 28,010   | tk                   |
| Bollnäs.....              |                | 32,970   | tk                   |
| Bävern, Borås.....        |                | 35,650   | hk                   |
| Kronan, ».....            |                | 61,850   | hk                   |
| Eksjö.....                |                | 33,500   | hk                   |
| Enköping.....             |                | 45,150   | tk                   |
| Kronan, Eskilstuna.....   |                | 71,560   | tk 1930              |
| Lejonet, ».....           |                | 37,090   | hk                   |
| Eslöv.....                |                | 33,070   | hk                   |
| Falkenberg.....           | 53 410 tk 1930 | 114,260  | tk                   |
| Falköping.....            | 62,560 hk 1928 | 28,660   | tk                   |
| Vasen, Falun.....         | 59,160 hk 1928 | 12,360   | hk                   |
| Filipstad.....            | 44,210 hk 1928 | 26,720   | tk                   |
| Lejonet, Gävle.....       | 50,570 tk 1928 | 39,790   | tk                   |
| Nordstjärnan, Gävle.....  |                | 29,470   | hk                   |
| Biet, Göteborg.....       |                | 44,110   | hk                   |
| Delfinen, ».....          |                | 25,710   | tk                   |
| Duvan, ».....             |                | 34,460   | hk                   |
| Ejdern, ».....            |                | 42,920   | tk                   |
| Enhörningen, ».....       |                | 65,430   | hk                   |
| Korpen, ».....            |                | 51,280   | tk                   |
| Kronan, ».....            |                | 142,700  | hk                   |
| Lejonet, ».....           |                | 25,530   | tk                   |
| Måsen, ».....             |                | 30,840   | tk                   |
| Nordstjärnan, ».....      |                | 25,860   | tk; $\frac{3}{4}$ år |
| Svanen, ».....            | 55,175 hk 1928 | 39,060   | tk; $\frac{1}{2}$ år |
| Valen, ».....             |                | 24,790   | hk                   |
| Vasen, ».....             | 95,620 tk 1928 | 47,110   | tk                   |
| Vakteln, Halmstad.....    |                | 42,440   | hk                   |
| Hudiksvall.....           |                | 60,460   | hk                   |
| Björnen, Hälsingborg..... |                | 39,820   | hk                   |
| Kärnan, ».....            | 55,280 tk 1928 | 33,290   | hk                   |
| Lejonet, ».....           |                | 39,590   | tk                   |
| Bävern, Härnösand.....    |                | 43,180   | tk                   |
| Hässleholm.....           |                | 65,160   | tk                   |
| Kronan, Jönköping.....    |                | 37,920   | tk                   |
| Lejonet, ».....           |                | 44,660   | tk                   |
| Tre Rosor, ».....         |                | 32,060   | tk                   |
| Lejonet, Kalmar.....      |                | 48,520   | hk                   |
| Karlshamn.....            |                | 58,850   | hk                   |
| Karlskoga.....            | 34,580 tk 1928 | 23,080   | tk                   |
| Beckasinen, Karlstad..... |                | 36,360   | hk                   |
| Örnen, ».....             |                | 57,670   | tk                   |
| Katrineholm.....          |                | 49,760   | tk                   |
| Kiruna.....               | 52,800 tk 1928 | 37,370   | tk                   |
| Kronan, Kristianstad..... | 57,870 tk 1928 | 45,550   | hk                   |
| Svanen, ».....            |                | 56,170   | hk                   |

*Svar å interpellation. (Forts.)*

| <i>Apoteket</i>          |                | 1932 års   |
|--------------------------|----------------|------------|
| Kristinehamn.....        |                | 52,850 hk  |
| Kungsbacka.....          |                | 25,270 hk  |
| Lejonet, Landskrona..... |                | 39,690 tk  |
| Leksand.....             |                | 27,080 tk  |
| Lidköping.....           |                | 46,610 hk  |
| Kronan, Linköping.....   | 56,780 tk 1928 | 51,820 tk  |
| Vasen, ».....            | 46,520 hk 1928 | 63,130 hk  |
| Ljusdal.....             | 30,810 hk 1928 | 25,810 tk  |
| Ludvika.....             | 31,950         | 25,220 tk  |
| Luleå.....               |                | 31,550 tk  |
| Hjorten, Lund.....       | 43,850 tk 1928 | 38,430 tk  |
| Svanen, ».....           |                | 65,000 hk  |
| Fasanen, Malmö.....      |                | 46,490 tk  |
| Fläkta Örn, ».....       |                | 50,710 tk  |
| Gripen, ».....           |                | 51,270 hk  |
| Kronan, ».....           |                | 44,960 tk  |
| Lejonet, ».....          |                | 144,970 tk |
| Storken, ».....          | 32,080 tk 1928 | 22,030 tk  |
| Mariestad.....           |                | 43,700 hk  |
| Mölnadal.....            |                | 40,500 hk  |
| Hjorten, Norrköping..... |                | 78,820 tk  |
| Kronan, ».....           |                | 32,500 tk  |
| Svanen, ».....           |                | 43,250 hk  |
| Östgöta Lejon, ».....    |                | 40,320 tk  |
| Norrtälje.....           |                | 92,250 hk  |
| Fenix, Nyköping.....     |                | 31,320 tk  |
| Gripen, ».....           |                | 31,490 hk  |
| Nässjö.....              |                | 34,320 tk  |
| Oskarshamn.....          |                | 31,600 hk  |
| Piteå.....               | 47,380 tk 1928 | 30,870 hk  |
| Ronneby.....             |                | 31,130 tk  |
| Sala.....                | 36,960 tk 1928 | 24,390 tk  |
| Sandviken.....           | 25,650 hk 1928 |            |
| Skara.....               |                | 35,530 tk  |
| Skellefteå.....          | 71,130 hk 1928 | 43,590 tk  |
| Skövde.....              |                | 77,930 tk  |
| Sollefteå.....           | 37,090 tk 1928 | 30,850 tk  |
| Bävern, Stockholm.....   | 76,250 tk 1928 | 81,200 hk  |
| Draken, ».....           |                | 34,880 tk  |
| Ekorren, ».....          |                | 26,930 tk  |
| Elefanten, ».....        |                | 28,750 hk  |
| Enhörningen, ».....      |                | 39,130 hk  |
| Falken, ».....           |                | 64,290 tk  |
| Fenix, ».....            |                | 38,330 hk  |
| Gladan, ».....           | 24,460 hk 1928 | 62,660 tk  |
| Gripen, ».....           |                | 38,430 hk  |
| Hjorten, ».....          | 80,990 hk 1928 | 42,150 tk  |
| Korpen, ».....           |                | 48,680 tk  |
| Kronan, ».....           | 19,640 hk 1928 | 47,910 hk  |
| Lejonet, ».....          | 33,410 tk 1928 | 50,730 hk  |
| Leoparden, ».....        |                | 44,370 tk  |
| Lokatten, ».....         | 34,190 hk 1928 | 17,000 tk  |

## Svar å interpellation. (Forts.)

| <i>Apoteket</i>     |       |        |                 | 1932 års |            |
|---------------------|-------|--------|-----------------|----------|------------|
| Morianen, Stockholm | ..... | inneh. | 16,950 hk 1928  | inneh.   | 19,150     |
|                     |       | arr.   | 33,920          | arr.     | 26,390 hk  |
| Mården, »           | ..... |        |                 |          | 53,880 tk  |
| Nordstjärnan, »     | ..... |        | 105,790 hk 1928 |          | 50,090 hk  |
| Renen, »            | ..... |        | 51,530 tk 1928  |          | 85,490 tk  |
| Råbocken, »         | ..... |        |                 |          | 32,680 tk  |
| S:t Erik, »         | ..... |        | 49,280 hk 1928  |          | 100,240 hk |
| Stenbocken, »       | ..... |        | 182,300 hk 1928 |          | 80,510 hk  |
| Storken, »          | ..... |        |                 |          | 40,090 hk  |
| Svanen, »           | ..... |        | 77,580 tk 1928  |          | 50,550 tk  |
| Sälen, »            | ..... |        | 55,380 hk 1928  |          | 103,910 tk |
| Tigern, »           | ..... |        |                 |          | 61,100 tk  |
| Ugglan, »           | ..... |        |                 |          | 38,030 tk  |
| Vasen, » (+ drogh.) | ..... |        | 298,460 hk 1928 |          | 119,070 tk |
| Vita Björnen, »     | ..... |        |                 |          | 54,450 tk  |
| Älgen, »            | ..... |        | 48,500 tk 1928  |          |            |
| Ängeln, »           | ..... |        | 48,120 hk 1928  |          | 34,010 tk  |
| Örnen, »            | ..... |        | 86,770 tk 1928  |          | 52,930 hk  |
| Strängnäs           | ..... |        | 34,800 tk 1928  |          | 24,570 tk  |
| Sundbyberg          | ..... |        |                 |          | 40,150 tk  |
| Gripen, Sundsvall   | ..... |        | 57,630 hk 1928  |          | 49,780 hk  |
| Lejonet, »          | ..... |        | 58,860 tk 1928  |          | 56,970 tk  |
| Söderhamn           | ..... |        |                 |          | 26,430 tk  |
| Söderköping         | ..... |        |                 |          | 24,640 hk  |
| Kronan, Södertälje  | ..... |        | 32,870 tk 1928  |          | 27,170 tk  |
| Sölvesborg          | ..... |        |                 |          | 32,940 tk  |
| Torsby              | ..... |        | 27,950 tk 1930  |          |            |
| Trollhättan         | ..... |        |                 |          | 48,440 tk  |
| Trälleborg          | ..... |        |                 |          | 26,290 hk  |
| Udevalla            | ..... | inneh. | 15,000          |          | 35,000 hk  |
|                     |       | arr.   | 53,500          | tk 1928  |            |
| Umeå                | ..... |        | 61,620 tk 1928  |          | 34,440 tk  |
| Hägern, Uppsala     | ..... |        |                 |          | 24,300 hk  |
| Kronan, »           | ..... |        | 67,660 tk 1928  |          | 58,150 tk  |
| Lejonet, »          | ..... |        | 61,180 tk 1928  |          | 48,400 tk  |
| Varberg             | ..... |        | 73,650 tk 1928  |          | 16,310 hk  |
| Visby               | ..... |        | 51,190 hk 1928  |          | 31,220 tk  |
| Vänersborg          | ..... |        | 66,120 tk 1928  |          | 38,440 tk  |
| Västervik           | ..... |        |                 |          | 42,670 tk  |
| Bävern, Västerås    | ..... |        |                 |          | 55,690 tk  |
| Hjorten, »          | ..... |        |                 |          | 56,180 tk  |
| S:t Sigfrid, Växjö  | ..... |        | 29,000 tk 1928  |          |            |
| Ystad               | ..... |        | 23,110 hk 1928  |          |            |
| Åmål                | ..... |        | 25,730 hk 1928  |          |            |
| Årjäng              | ..... |        | 22,250 hk 1928  |          |            |
| Älmhult             | ..... |        |                 |          | 29,690 tk  |
| Ängelholm           | ..... |        | 49,040 hk 1928  |          | 40,670 tk  |
| Falken, Örebro      | ..... |        |                 |          | 33,890 tk  |
| Hjorten, »          | ..... |        | 68,220 tk 1928  |          | 44,180 tk  |
| Svanen, »           | ..... |        | 47,980 hk 1928  |          | 34,940 tk  |
| Örnsköldsvik        | ..... |        |                 |          | 52,210 tk  |
| Hjorten, Östersund  | ..... |        | 54,620 hk 1928  |          | 26,020 tk  |
| Örnen, »            | ..... |        | 32,460 tk 1928  |          | 14,250 tk  |

*Svar å interpellation. (Forts.)*

Av min tabell synas de anförda apoteken 1931 ungefärligen haft följande nettoinkomster:

|     |              |                      |        |             |
|-----|--------------|----------------------|--------|-------------|
| 2   | av           | 140—145,000          | kr.    |             |
| 1   | »            | 115—120,000          | »      |             |
| 1   | »            | 110—115,000          | »      |             |
| 2   | »            | 100—105,000          | »      |             |
| 6   | stycken från | 100,000 till 145,000 | kr.    |             |
| 1   | av           | 90—95,000            | kr.    |             |
| 1   | »            | 85—90,000            | »      |             |
| 2   | »            | 80—85,000            | »      |             |
| 2   | »            | 75—80,000            | »      |             |
| 2   | »            | 70—75,000            | »      |             |
| 8   | stycken från | 70,000 till 95,000   | kr.    |             |
| 3   | av           | 65—70,000            | kr.    |             |
| 8   | »            | 60—65,000            | »      |             |
| 8   | »            | 55—60,000            | »      |             |
| 13  | »            | 50—55,000            | »      |             |
| 14  | »            | 45—50,000            | »      |             |
| 46  | stycken från | 45,000 till 70,000   | kr.    |             |
| 18  | av           | 40—45,000            | kr.    |             |
| 18  | »            | 35—40,000            | »      |             |
| 25  | »            | 30—35,000            | »      |             |
| 61  | stycken från | 30,000 till 50,000   | kr.    |             |
| 121 | »            | »                    | 30,000 | » 145,000 » |
| 31  | »            | »                    | 24,000 | » 30,000 »  |
| 152 | »            | »                    | 24,000 | » 145,000 » |

Det har även roat mig att se efter, hur det förhålle sig med apoteksinnehavarnas inkomster *före* den mycket omtalade etappsänkningen av apoteksprisen och *efter* densamma. Dock föreligga ännu icke, som bekant, upplysningar om verkan på apoteksinkomsten efter 1932 års sänkning, under vilket år dessutom spelar in det goda hälsotillståndet i landet.

Jag har då också gått efter apotekarnas egna uppgifter i Sveriges handelskalender för åren 1929 (= året före sänkningen) och 1932 (= året efter de båda första etapperna), men har nu endast tagit upp det största apoteket i Göteborg och några större apotek i Stockholm.

Siffrorna ge just icke vid handen, att dessa apoteks deklarerade inkomster sjunkit genom de inträdda sänkningarna, utan lämna tvärtom uppgifter att flertalet av ifrågavarande apoteks inkomster stigit, i några fall stigit avsevärt.

Först kan anmärkas, att tre apotek räknas till de största i Sverige, i det att vart och ett av dem giva apotekarsocieteten högsta föreningsavgiften eller 1,000:— kr. per år. Dessa tre apotek äro: Kronan i Göteborg, som i 1929 års handelskalender uppgav 128,290 och i 1932 års 142,500, Svanen i Stockholm 1929 77,580, 1932 45,610, samt Stenbocken i Stockholm, för vilket apotek visserligen saknas uppgift i handelskalendern för 1929 men för vilket uppgives i 1930 års taxeringskalender (således efter första etappen) kr. 74,540 och i handelskalendern för 1932 80,150.

Av dessa Sveriges tre största apotek är det endast Svanen i Stockholm, vilket företer nedgång och en alldeles överraskande och oförklarlig nedgång, som väl icke heller närmare kan förklaras annat än möjligen beroende på mer eller mindre utpräglad affärsförmåga. De två andra nämnda storapoteken uppvisa däremot relativt starkt ökad avkastning, trots sänkningen.

*Svar å interpellation. (Forts.)*

Här ha vi några andra apotek i Stockholm, vilka förete följande siffror i handelskalendern nämnda år:

|               | 1929   | 1932    |
|---------------|--------|---------|
| Bävern.....   | 76,250 | 81,200  |
| Gladan.....   | 33,970 | 48,050  |
| Kronan.....   | 30,500 | 47,910  |
| Lejonet.....  | 32,000 | 50,730  |
| Renen.....    | 51,230 | 62,710  |
| S:t Erik..... | 55,490 | 100,240 |
| Sälen.....    | 62,590 | 96,130  |

För den synnerligen stora vinstökningen för vissa av nämnda apotek kan jag ej finna annan förklaring än att vederbörande innehavare under tiden mellan 1929 och 1932 slutamorterat den skuld, han iklätt sig vid resp. apoteks övertagande för inlösning av inventarier och lager från föregående innehavare.

Detta torde vara ett skolexempel på, vart det nuvarande apotekssystemet leder med sin unika sammanblandning av apotekens uppgifter å ena sidan som publika anstalter i den allmänna hälsovårdens tjänst och å andra sidan som vinstbringande privata affärsföretag.

Herr statsrådet påpekar med rätta, att »sedan åtskilliga år tillbaka från statsmakternas sida förefunnits en strävan att sänka läkemedelsprisen». Riksdagen begärde detta redan 1907, men ärendet har uppenbart förhalats över hövan. Statsrevisorerna ansågo sig också 1926 kunna uttala, att

»de igångsatta utredningarna hava hittills i stort sett icke avsatt andra resultat än vissa åtgärder för ordnande av apotekarnas pensionsförhållanden och dylikt».

Förteckningen över de olika utredningsskeden, som apoteksproblemet varit underkastat de senaste 20 åren, är synnerligen imponerande, åtminstone i avseende å det arbete, som måste ha nedlagts i alla dess olika instanser, nämligen:

- 1) apotekskommittén ..... 1912—1919
- 2) socialdepartementets överarbetning av samma ..... 1920—1926
- 3) medicinalstyrelsens utredningskommitté ..... 1926—1928
- 4) medicinalstyrelsens sakkunniga ..... 1930—1931
- 5) socialdepartementets apotekssakkunniga av år 1931 ..... 1931—

Från alla dessa utredningar föreligga ju massor av material, vilka borde ha gjort det lätt för en väl sammansatt kommitté, vilken varit vuxen sin uppgift, att avverka förefintliga frågor. Men hur är det på området?

1) Apotekskommitténs 1912—1919 betänkande och förslag ansågs vara föråldrat, när det framlades 1919, och det 1,500 sidor starka trycket utbjöds under förra året i apotekarnas tidskrifter att gratis avhämtas hos apotekarsocietetens vaktmästare, så långt upplagan förslog.

2) Socialdepartementets överarbetning av nämnda apotekskommittés betänkande lades till handlingarna efter 5—6-årigt arbete.

3) Medicinalstyrelsens utredning om de första sänkningarna av apoteksprisen på initiativ av riksdagens revisorer höll aldrig på att bli färdig, emedan medicinalstyrelsen ville utvidga sin utredning till att omfatta apoteksväsendets alla områden. Pressen måste slå alarm och framtvunga papperen på bordet. Sedan ville medicinalstyrelsen undan för undan uppskjuta ikraftträdandet av de olika etapperna, varför riksdagens revisorer 1930 måste taga upp apoteksprisen på nytt. Dåvarande socialministern avsåg icke mindre än två gånger medicinalstyrelsens och apotekarsocietetens uppskovsyrkanden om etappsänkningen.

*Svar å interpellation. (Forts.)*

4) 1930—1931 års sakkunniga inom medicinalstyrelsen kunde icke avsluta sitt arbete utan överlämnades samma till apotekssakkunniga av år 1931.

5) Redan nu förutsättes, att en ny apotekskommitté skall tillsättas, när apotekssakkunniga av år 1931 avlämnat sina handlingar.

Vari ligger nu den närmaste orsaken till de fruktlösa och intetsägende resultaten av våra apotekskommittéers arbete? Den ensidiga sammansättningen torde spela den största rollen, i det att samtliga kommittéer installas på favoriserande av de större apoteksinnehavarnas intressen.

Här sitta nu i en sådan kommitté som medlemmar medicinalstyrelsens chef, medicinalstyrelsens apoteksbyråchef, apotekarsocietetens ordförande, som själv emellanåt tjänstgör som byråchef i medicinalstyrelsen, och farmaceutförbundets apotekarombudsman. Också kallas man och man emellan kommittén för »lilla medicinalstyrelsen», från och till vilken remitteras ärenden från »stora medicinalstyrelsen», där samma personer handha ärendena i denna sin andra egenskap.

Det förefaller just då icke så egendomligt, att den inbjudne chefen för medicinalstyrelsen lägger i dagen en särskild tillfredsställelse vid apotekarsocietetens årsmötesmiddag 1932, när han där i sin dubbla egenskap av även kommittéordförande uttalar enligt referat i Farmaceutisk revy: »förhoppningen om, att apotekssakkunnigas *dagen till ära* utkomna förslag om lag beträffande försäljning av specialiteter måtte mottagas med förståelse av kårorganisationerna».

Resultaten av apotekskommittéernas arbete, baserade på att i första hand och enbart gynna apotekarna utan samtidig objektiv inställning till statsmakternas och allmänhetens intressen, måste i sin egen natur bli negativa och ha också blivit det i det långa loppet. Ett mera för den föreliggande situationen belysande exempel torde icke givas än nämnda middagstal 1932.

Att apotekens lokalkostnader måste nedgå, har jag i dagarna fått min uppmärksamhet riktad på, i det att en apotekare i en replik till mig i en tidning försvarat apotekshyror på 40,000:— kr. Bara den oerhörda summan för apotekshyran borde komma apotekarna att blygas; nu tages den till och med i försvar av dem.

Apoteken äro därjämte alldeles för dyrbart inrättade genom sin ofta luxuösa inredning, vilken icke torde vara behövlig. 105,000 kr. och däröver ha kostats på apoteksinventarier, medan lägsta inventariesumman för ett apotek kan hållas nere på 4,000 kr., enligt statsrevisorernas berättelse 1930.

På de flesta apotek torde det ej vara behövt med någon mer examinerad apotekare än innehavaren, när apoteken nu tendera till att uteslutande bli distributionsställen för allmänheten. Överkvalificeringen av arbetskraft på apoteken torde tillrättaläggas.

Befordringsåldern för obefordrade farmaceuter är nu uppe i 52.8 år, alltså kan praktiskt taget en tjänstgörande farmaceut först påräkna eget apotek vid 53 års ålder. Detta är ju orimligt. Förhållandet är i första hand beroende på den höga pensionsåldern inom yrket och på möjligheten att utarrendera apotek. Den senare omständigheten har redan påtalats av riksdagens revisorer år 1931. De nuvarande stora apoteksinnehavarna hänga sig kvar med näbbar och klor vid sitt apoteksinnehav till förfång för de obefordrade. »Efter oss syndafloden» har till och med, karakteristiskt nog, sagts av en av dem. Här bör riksdagen alldeles särskilt följa med den utredning, apotekssakkunniga av år 1931 i sinom tid skall avgiva.

Medicinalstyrelsen vill i sin promemoria undanskymma den ringa summan av 75,000 kr. år 1933 av utgående subvention till mindre bärkraftiga apotek



*Svar å interpellation. (Forts.)*

genom att framhålla apotekens avgälder till apotekarnas ålderstilläggs-kassa. Det rör sig här dock om vitt skilda områden, i det att *subvention* är en fristående sak för sig och regleras ur apotekarnas pensionsfond, medan nämnda avgälder däremot tillhöra »apotekarnas inbördes vinstreglering».

Beträffande »apotekarnas inbördes vinstreglering» är att märka, att Kungl. Maj:t från 1919 kraftigt bidragit till att för apoteken underlätta dennas ekonomiska innebörd. Taxorna höjdes nämligen över lag för detta ändamål, ja, i så hög grad, att besvärliga *överskott* uppstått å exempelvis apotekens avgälder till sin ålderstilläggs-kassa. Överskottsmedlen ha skänkts till apotekarsocieteten, till apotekarnas enskilda pensionskassa, till kassaförlagsfonden, till täckande av brist i kassans avdelning för dyrtidstillägg, etc.

Det kan ju i detta sammanhang vara av intresse höra några siffror om sagda överskottsbelopp för några år:

|                      |                       |
|----------------------|-----------------------|
| åren 1917—1920 ..... | överskott 514,117: 41 |
| år 1921 .....        | » 143,183: 71         |
| » 1922 .....         | » 92,324: 73          |
| » 1923 .....         | » 12,004: 21          |
| » 1924 .....         | » 45,903: 71          |
| » 1925 .....         | » 63,932: 50          |
| » 1926 .....         | » 68,122: 78          |
| » 1927 .....         | » 110,719: 21         |
| » 1928 .....         | » 98,525: 84          |

Summa kr. 1,148,834: 10

De obefordrades organ, Farmaceutisk revy, har också på sin tid i ett belysande uttalande givit luft åt sin harm över apoteksinnehavarnas »obehöriga» vinst. Där låter det på ett ställe:

»Det har nämligen påvisats, att den höjning av recepturtaxan, som trädde i kraft den 1 januari 1920, är fullt tillräcklig att bära nuvarande löner. Och den taxeförhöjningen kom till stånd uteslutande för att kompensera de höjda lönerna åt farmaceuterna.

Skulle nu en undersökning företagas, huru denna taxeförhöjning verkat, förefinnes god anledning att misstänka, att det skulle visa sig, att t. o. m. med nuvarande minskade göromål det icke är någon dålig affär för apoteksinnehavarna. Och det nya avtalsförslaget innebär dessutom, att ytterligare 150,000 kr. av de medel, som statsmakterna medgivit skola *uttagas av allmänheten* för att täcka våra löner, icke gå till farmaceuterna utan till innehavarna.»

Här bör kanske också lämnas uppgift om de summor, som årligen gå till »apotekens inbördes vinstreglering» och kan då tills vidare endast tagas tre av de inrättningar, som handha samma. Enligt Svensk farmaceutisk matrikel för år 1933 beskattas i år apoteken internt på 1,106,450:— kr. till pensionsfonden och på 74,240:— till apotekarsocieteten, varjämte avgälderna till ålderstilläggs-kassan uppgå till 3,092,760:— kr. Av sistnämnda medel återbetalas dock allra största delen i form av avlöningar och ålders- samt dyrtidstillägg till apotekens farmaceutiska personal.

Siffrorna för 1930 ställde sig dock till pensionsfonden 1,134,600:—, till apotekarsocieteten 75,855:— och till ålderstilläggs-kassan 1,796,600:—.

Det är nu ganska märkligt, att de olika storapotekens avgifter till pensionsfonden växla år från år i så måtto, att de förete tendens att nedgå i stället för tvärtom. Här några exempel.

*Andra kammarens protokoll 1933. Nr 41.*

*Svar å interpellation. (Forts.)*

| <i>Apoteket</i>           | <i>1930.</i>       | <i>1933.</i> |
|---------------------------|--------------------|--------------|
| Kronan, Borås.....        | 19,300             | 17,230       |
| Enköping.....             | 12,100             | 8,380        |
| Kronan, Eskilstuna.....   | 18,700             | 19,710       |
| Lejonet, ».....           | 9,700              | 5,290        |
| Kronan, Falköping.....    | 13,300             | 4,820        |
| Lejonet, Gävle.....       | 8,200              | 9,000        |
| Ejdern, Göteborg.....     | 7,300              | 6,660        |
| Enhörningen ».....        | 20,200             | 15,670       |
| Korpen, ».....            | 10,000             | 10,910       |
| Kronan, ».....            | 31,300             | 25,180       |
| Lejonet, ».....           | 10,300             | 9,990        |
| Svanen, ».....            | 9,400              | 13,190       |
| Vasen, ».....             | 18,100             | 17,420       |
| Hudiksvall.....           | 12,700             | 12,090       |
| Kärnan, Hälsingborg.....  | 9,700              | 8,760        |
| Karlshamn.....            | 11,500             | 8,620        |
| Örnen, Karlstad.....      | 12,100             | 11,210       |
| Kronan, Kristianstad..... | 12,400             | 7,320        |
| Svanen, ».....            | 11,200             | 11,260       |
| Kristinehamn.....         | 8,500              | 6,540        |
| Lidköping.....            | 13,900             | 13,900       |
| Kronan, Linköping.....    | 10,900             | 10,880       |
| Vasen, ».....             | 17,200             | 15,790       |
| Hjorten, Lund.....        | 9,400              | 10,100       |
| Svanen, ».....            | —                  | —            |
| Gripen, Malmö.....        | 11,500             | 10,510       |
| Kronan, ».....            | 7,900              | 9,090        |
| Lejonet, ».....           | 18,700             | 16,970       |
| Hjorten, Norrköping.....  | 7,300              | 9,300        |
| Skellefteå.....           | 8,800              | 10,320       |
| Skövde.....               | 7,900              | 8,740        |
| Elefanten, Stockholm..... | 7,600              | 7,910        |
| Fenix, ».....             | 7,600              | 7,720        |
| Korpen, ».....            | 7,900              | 6,260        |
| Lejonet, ».....           | 7,900              | 7,820        |
| Morianen, ».....          | 10,000             | 6,920        |
| Mården, ».....            | 10,000             | 13,430       |
| Nordstjärnan, ».....      | 10,000             | 6,920        |
| Renen, ».....             | 10,900             | 13,010       |
| S:t Erik, ».....          | 10,000             | 4,940        |
| Stenbocken, ».....        | 24,700             | 19,140       |
| Svanen, ».....            | 31,300             | 25,490       |
| Sälen, ».....             | 9,100              | 16,990       |
| Ugglan, ».....            | 10,000             | 5,250        |
| Vita Björnen, ».....      | 7,900              | 6,660        |
| Ängeln, ».....            | 8,800              | 6,610        |
| Örnen, ».....             | 8,800              | 8,050        |
| Gripen, Sundsvall.....    | 5,000 (frivilligt) | 9,770        |
| Lejonet, ».....           | 13,300             | 15,410       |
| Uddevalla.....            | 9,700              | 8,190        |
| Renen, Umeå.....          | 11,500             | 3,570        |
| Kronan, Uppsala.....      | 9,100              | 8,050        |

*Svar å interpellation. (Forts.)*

| <i>Apoteket</i>            | <i>1930.</i>       | <i>1933.</i> |
|----------------------------|--------------------|--------------|
| Lejonet, Uppsala.....      | 10,900             | 12,300       |
| Varberg.....               | 12,100             | 5,830        |
| Visby.....                 | 4,600 (frivilligt) | 8,410        |
| Vänersborg.....            | 13,600             | 11,050       |
| Västervik.....             | 8,800              | 8,590        |
| Bävern, Västerås.....      | 8,800              | 11,500       |
| Hjorten, ».....            | 11,500             | 10,620       |
| Hjorten, Örebro.....       | 12,400             | 11,350       |
| Svanen, ».....             | 9,100              | 10,430       |
| Örnsköldsvik.....          | 9,700              | 10,720       |
| Hjorten, Östersund.....    | 13,300             | 8,780        |
| Enhörningen, Göteborg..... | 20,200             | 25,670       |
| Kronan, ».....             | 31,300             | 25,180       |
| S:t Erik, Stockholm.....   | 10,000             | 4,940        |
| Stenbocken ».....          | 24,700             | 19,140       |
| Svanen, ».....             | 31,300             | 25,490       |
| Hjorten, Östersund.....    | 13,300             | 8,780        |

O. s. v.

För samtliga apotek i riket ha dessa avgifter sjunkit från 725,400 kronor till 662,540 kronor.

Nu är det ju så, att just avgälderna till apotekarnas pensionsfond från statsmakternas sida torde betraktas som den främsta regulatören att inverka på storapotekarnas inkomster. Det torde då vara oförläpigt att låta dessa avgälder *något* år nedgå, som nu skett 1933 vid jämförelse med 1930. En årlig och fortgående successiv höjning av dessa synes mer än annat här vara på sin plats.

Över medlen i apotekarnas pensionsfond äger Kungl. Maj:t ensam förfoganderätt, och kunna dessa nu till 11—12 miljoner kronor uppgående fondmedel betraktas som statsmedel. Det ligger då makt uppå, att de årliga avgälderna från apoteken till denna fond icke i någon mån minskas utan *ökas*.

Beträffande de tre s. k. etappsänkningarna anför medicinalstyrelsen i memorian, att »det torde böra påpekas, att dessa tre etapper beräknats sänka läkemedelspriserna med i medeltal 8.5 procent».

Det är alldeles riktigt att så »beräknas», men hur förhåller det sig i verkligheten? Och kvarstår dock icke särskilt recepturtaxans otaliga poster, vilka snarast borde vara föremål för revidering efter förhöjningen med de 200 %, som betingades av kristiden? Varför ha åt apotekssakkunniga av år 1931 uppdragits att föranstalta om ytterligare sänkning av apoteksprisen, om icke statsmakterna ansågo sådan vara behöfelig och nödvändig?

Ja, statsrevisorerna av 1930 giva väl bästa svaret på frågan, då de säga:

»Revisorerna få därför uttala den meningen, att etapp III under alla omständigheter snarast bör genomföras, men att därmed ingalunda arbetet med sänkandet av läkemedelspriserna får anses slutfört.»

Man förvånar sig över, att denna utredning om fortsatt sänkning av de höga priserna skall dröja så oändligt länge, trots att 1931 års statsutskott, enligt vad herr statsrådet nyss angivit, särskilt underströk statsrevisorernas anmärkning, i det att statsutskottet förklarade sig anse,

»det vara av vikt, att utredningen av frågan om nedbringande av läkemedelspriserna, vilken pågått sedan år 1926, fullföljdes med skyndsamt».

*Svar å interpellation. (Forts.)*

Rörande förslaget till förordning angående handel med farmaceutiska specialiteter bör här endast erinras om, att förslaget uttryckts ur apotekssakkunnigas av år 1931 kommande utredning på ett sätt, som torde vålla villervalla vid sakkunnigas slututredning. Detta av fyra orsaker.

*Den första* är den, att förslaget framkommit, innan det avgjorts, vad som skall vara apoteksvara eller apoteksfri vara. Apotekssakkunniga ha även den utredningen om hand och borde rättvisligen förnuftigtvis gränsen bestämt för apotekens uteslutande försäljningsrätt av originalförpackningar m. m. *före* det förslag om förordning avlämnats om de originalförpackningar, apoteken ensamma skola sälja.

*Den andra* orsaken är den, att revision av apotekens »skäliga handelsvinst» på originalförpackningar icke samtidigt föreslagits i samband med specialitetsförslaget, dels som skälig ersättning för de beramade höjda anmälningssavgifterna, dels som ett led i sakkunnigas uppdrag att föreslå fortsatt sänkning i apoteksprisen.

*Den tredje* är den, att — enligt medicinalstyrelsens uppgift — 3 % förhöjning kommer att ske å originalförpackade läkemedel på grund av ifrågasatta dryga anmälningssavgifter, nu visserligen uppdelade som ett avbetalningssystem.

*Den fjärde* orsaken är till slut den, att vid genomförande av specialitetsförslaget fordras en del förändringar i gällande apoteksvarustadgas lagtext, vilka tydligen äro ämnade att genomföras på *administrativ* väg. Då nu enligt Kungl. Maj:ts beslut av den 4 februari 1927 och 3 juli 1931 sakkunniga fått i uppdrag att företaga en allmän revision av apoteksvarustadgan, synes försiktigheten gentemot allmänhetens intressen före apotekarnas ha bjudit, att all revision och ändring i apoteksvarustadgan verkställes på en gång för att i sin helhet föreläggas *riksdagen*.

I detta sammanhang är det ganska märkligt, att apotekarnas kontrollaboratorium, som är ett apotekarnas *privata* företag, utfärdar ukaser till allmänheten utan stöd av någon författning och som om förordningen om specialiteter redan vore stadfäst av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande.

Dokumentet, varpå jag syftar, låter:

Stockholm den 20 april 1933.

Det av Eder tillverkade medlet, som på grund av för apoteken gällande inköpspris nu betingar ett försäljningspris av kronor 3:25, får enligt apoteksvarustadgan (§ 11) åsättas ett försäljningspris av högst kronor 2:25. Med hänsyn till den försäljningsvinst, som enligt av Kungl. Maj:t den 7 december 1928 fastställda grunder för läkemedels taxering tillkommer apoteken, skall därför apotekets inköpspris för nämnda specialitet högst utgöra kronor 1:14.

Vi hemställa därför, att Ni snarast ville besluta om erforderlig prisnedsättning och emotse Edert benägna meddelande härom. Samtidigt bedja vi få fästa Eder uppmärksamhet på, att underlåtenhet från Eder sida att verkställa nödig prisreducering, kommer att medföra utfärdande av förbud för de svenska apoteken att tillhandahålla varan i fråga.

Högaktningsfullt

Apotekens Kontroll-Laboratorium.

*Adolf Rising.*

När sedan preparatet expedierades å kontrollaboratoriets apotek, taxerades det emellertid till kronor 3:60.

*Svar å interpellation. (Forts.)*

Några ord om medicinalstyrelsens och apotekssakkunnigas yttrande den 23 mars 1933 torde vara på sin plats.

Jag kan fatta mig kort, ty yttrandet innehåller egentligen endast ett konstaterande av några allbekanta fakta, vilkas innebörd är en bekräftelse på, vad jag inledningsvis sagt om den missriktade inställningen till apoteksväsendets ekonomi hos hittills företagna utredningar på detta område.

Man går omkring den centrala frågan och de höga apoteksprisen och framdrar den traditionella mängden av visserligen i och för sig icke alldeles ovidkommande men dock mindre betydelsefulla moment i saken.

Så länge utredningsmännen tveka att gå frågan in på livet och att resolut sätta fingret på den ömma punkten: apoteksinnehavarnas överdrivna anspråk, så länge stå vi på samma punkt.

Vad nu beträffar den promemoria, som medföljt apotekssakkunnigas och medicinalstyrelsens gemensamhetsskrivelse till herr statsrådet, bär den alla tecken på att vara avfattad som ren facklig polemik, ett förhållande, som mycket förvånar mig, när det nu gäller allmänhetens intressen, och när promemorian utgått från medicinalstyrelsen.

Emellertid skall jag klarlägga några apotekarsynpunkter.

I sin promemoria skriver nu medicinalstyrelsen angående den i min interpellation omnämnda motionen till 1926 års riksdag följande:

»En missuppfattning synes i detta fall föreligga. I den avsedda motionen (nr 333 i andra kammaren) omnämnes icke någon skedd förhöjning av apotekspriserna.»

Det förefaller då vara underligt, att medicinalstyrelsen i infordrat utlåtande 1926 till andra kammarens andra tillfälliga utskott *själv* skriver:

»— Med anledning av det i motionen gjorda uttalandet, att man förväntat en avsevärd sänkning av läkemedelsprisen i 1926 års medicinaltaxa, vill medicinalstyrelsen framhålla, att Kungl. Maj:t, efter förslag av styrelsen utfärdat nya grunder för läkemedels taxering att lända till efter rättelse från och med den 1 januari 1926, enligt vilka grunder en viss, å varje recept utgående expeditionsavgift skulle sänkas från förutvarande 30 öre till 10 öre. Den därigenom uppkomna minskningen i apotekens inkomster med i runt tal 1,000,000 kronor om året för hela landet var avsedd att kompenseras genom mindre *höjning* av själva läkemedelsprisen i såväl receptur som handköp. Enligt gjorda beräkningar skulle dessa taxeändringar åstadkomma en om ock obetydlig genomsnittlig sänkning av läkemedelskostnaderna, varvid emellertid hänsyn ej kunde tagas därtill, att apoteken för sådana läkemedel, som äro allmänna handelsvaror, av konkurrenshänsyn hålla lägre priser än medicinaltaxans. Medicinalstyrelsen prövar under innevarande år verkningarna av det föreskrivna nya taxeringssättet, och om anledning därtill skulle uppstå, kommer styrelsen att föreslå sådan förändring i prisberäkningen, som skulle medföra ytterligare sänkning av läkemedelskostnaderna. — —»

Som känt är, ingrep det årets riksdagsrevisorer och påyrkade i ampra ordalag omedelbar sänkning av apoteksprisen. Kungl. Maj:t uppdrog också omedelbart åt medicinalstyrelsen att utarbета förslag härtill.

Mot min uppgift om apotekens vinst vid försäljning av vissa läkemedel söker medicinalstyrelsen även polemisera, och kan då nämnas, att apoteken betinga sig dels fraktfri leverans, dels 5—10 % kassarabatt vid direkt leverans med förbigående av apotekens grossister. Dessa poster ha tydligen medicinalstyrelsen icke medräknat, när styrelsen velat finna en differens i sina och mina siffror beträffande anförda läkemedel. Skillnaden skulle egentligen ha

*Svar å interpellation. (Forts.)*

blivit ännu större, om jag icke tagit en medelproportional vid min beräkning.

Siffrorna visa alltjämt — även i medicinalstyrelsens gestaltning — en otillbörlig avans för det enkla förfarande, som ligger i att rekvirera och utan någon som helst farmaceutisk arbetsåtgärd utlämna en originalförpackning till en sjuk människa.

»Det bör därför erinras därom, att en handelsvinst av 100 procent icke beräknas för läkemedel i originalförpackning», skriver medicinalstyrelsen i sin nämnda promemoria.

Detta påståendes riktighet motsäges av uppgifterna i den av medicinalstyrelsen utarbetade tabellen å sid. 81 i 1933 års medicinaltaxa. Där giva siffrorna vid handen, att apotekaren skall av allmänheten taga dubbelt betalt av det pris, för vilket apotekaren officiellt inköper alla de läkemedel, vars utförsäljningspris äro uppe till kr. 2.90. Utöver detta får allmänheten i mångtalet fall betala extra 10 öre, om originalförpackningen förskrives i recept. Med receptavgift blir alltså apotekens »skäliga handelsvinst» 106.9 % på alla originalförpackningar, som kosta allmänheten upp till 2.90.

Att märka är, att vid apotekens *inköps*pris på 7—97 öre tillkommer i regel ytterligare en 1—2-öring pr originalförpackning i vinst, varför vinstprocent-siffran för apoteken å originalförpackningar, som kosta allmänheten upp till kr. 1.95 i inköp, stiger till icke mindre än 111.3 %, ja, i en del fall till 233.3 %, med inräknad receptavgift. De 233.3 procenten kommer apotekaren upp till, om en originalförpackning, som kostar allmänheten 20 öre, förskrives i recept. Apotekaren inköper nämligen denna för 9 öre och förtjänar således med receptavgiften, som är 10 öre, 21 öre på affären. Ett annat exempel. En del originalförpackningar kosta 50 öre för allmänheten. Apotekaren köper in samma för 24 öre och erhåller således med receptavgiften 36 öre, motsvarande jämnt 150 %. Dock ha i dessa siffror icke medtagits de extra fördelar, apoteken i gemen erhålla i form av kassarabatt, etc. vid sina inköp.

Som bekant ligger det överbärande antalet originalförpackningar högst vid ett prisläge av 2.90, varför medicinalstyrelsens här ovan citerade påstående uppenbart synes vara vilseledande.

Utdrag ur tabellen i nämnda medicinaltaxa företer följande siffror:

| <i>Vid apotekens<br/>inköpspris av:</i> | <i>försäljes<br/>till:</i> | <i>Vid apotekens<br/>inköpspris av:</i> | <i>försäljes<br/>till:</i> |
|-----------------------------------------|----------------------------|-----------------------------------------|----------------------------|
| 5 öre                                   | 10 öre                     | 47 öre                                  | 95 öre                     |
| 7 »                                     | 15 »                       | 49 »                                    | 100 »                      |
| 9 »                                     | 20 »                       | 52 »                                    | 105 »                      |
| 12 »                                    | 25 »                       | 55 »                                    | 110 »                      |
| 14 »                                    | 30 »                       | 57 »                                    | 115 »                      |
| 17 »                                    | 35 »                       | 60 »                                    | 120 »                      |
| 19 »                                    | 40 »                       | 62 »                                    | 125 »                      |
| 22 »                                    | 45 »                       | 65 »                                    | 130 »                      |
| 24 »                                    | 50 »                       | 67 »                                    | 135 »                      |
| 27 »                                    | 55 »                       | 70 »                                    | 140 »                      |
| 29 »                                    | 60 »                       | 72 »                                    | 145 »                      |
| 32 »                                    | 65 »                       | 75 »                                    | 150 »                      |
| 34 »                                    | 70 »                       | 77 »                                    | 155 »                      |
| 37 »                                    | 75 »                       | 80 »                                    | 160 »                      |
| 39 »                                    | 80 »                       | 82 »                                    | 165 »                      |
| 42 »                                    | 85 »                       | 85 »                                    | 170 »                      |
| 44 »                                    | 90 »                       | 87 »                                    | 175 »                      |

*Svar å interpellation. (Forts.)*

| <i>Vid apotekens<br/>inköpspris av:</i> | <i>försäljes<br/>till:</i> | <i>Vid apotekens<br/>inköpspris av:</i> | <i>försäljes<br/>till:</i> |
|-----------------------------------------|----------------------------|-----------------------------------------|----------------------------|
| 90 öre                                  | 180 öre                    | 120 öre                                 | 240 öre                    |
| 92 »                                    | 185 »                      | 123 »                                   | 245 »                      |
| 95 »                                    | 190 »                      | 125 »                                   | 250 »                      |
| 97 »                                    | 195 »                      | 128 »                                   | 255 »                      |
| 100 »                                   | 200 »                      | 130 »                                   | 260 »                      |
| 103 »                                   | 205 »                      | 133 »                                   | 265 »                      |
| 105 »                                   | 210 »                      | 135 »                                   | 270 »                      |
| 108 »                                   | 215 »                      | 138 »                                   | 275 »                      |
| 110 »                                   | 220 »                      | 140 »                                   | 280 »                      |
| 113 »                                   | 225 »                      | 143 »                                   | 285 »                      |
| 115 »                                   | 230 »                      | 145 »                                   | 290 »                      |
| 118 »                                   | 235 »                      |                                         |                            |

Går man vidare i medicinalstyrelsens tabell för apotekens handelsvinst å originalförpackningar finner man, att det är först vid ett utförsäljningspris av kr. 3.95, som handelsvinsten börjar gå ned från 104.5 % till under 100 %, i den händelse man endast medräknar receptavgifter och utesluter övriga fördelar. Apotekens handelsvinst håller sig således i bästa fall över 100 % ända till de originalförpackningar, vars pris till allmänheten ligger vid kr. 3.95 och därunder. Mera kan ju icke apotekarna begära få sin handelsvinst på 100 % utsträckt till, men det torde vara för mycket redan det. Tillräcklig anledning finnes ju därför att beskära denna överdrivna handelsvinst.

Ja, herr talman! Hur högt vårt apoteksväsende än står och även obetingat skall bibehållas därvid, är det därför påtagligt icke nödvändigt, att allmänheten skall betala sina oundgängliga läkemedel vid sjukdom och nöd till priser, som i så hög grad överdrivet gagna en enskild affärsorganisation, vilken skenbart erhållit statens sanktion på sina priser, utnyttjade för tillfredsställelse av en säregen inbördes vinstreglering på allmänhetens bekostnad.

Skyndsammare utredning är därför av behovet påkallad. Häri är jag fullt ense med herr statsrådet och tackar ännu en gång för detta herr statsrådets löfte.

Innan jag lämnar denna plats, skall jag be att få demonstrera, huru det egentligen går till på ett apotek, när det säljer sina varor. Här har jag i min hand en liten flaska, som är köpt av en kamrat på ett Stockholmsapotek i går, och jag har i min andra hand det recept, som föranlett, att denna lilla flaska blivit expedierad. Här i denna flaska finnas tre beståndsdelar, dels ett gift och dels borsyra jämte vatten. För giftet är här beräknat eller debiterat — var och en har tillfälle att taga del av detta, om han vill — enligt uppställning å receptet 30 öre, för borsyran 5 öre och för vattnet likaledes 5 öre, men sedan är för uppvägningen beräknat 30 öre och för blandningen 40 öre — jag föreställer mig att denna blandning sker på ett mycket enkelt sätt t. ex. genom att skaka flaskan — och sedan är det för att receptet läses 10 öre. Det blir för varan 40 öre, men för att expediera densamma blir det 80 öre, och då är ändå att märka, att i dessa priser, som jag anfört här, ingår förut erhållen eller beräknad vanlig handelsvinst å inköpt vara. Finnes det någon utom vederbörande själva, som har panna att försvara ett så orimligt sätt att ockra på sjukdom och nöd hos den svenska allmänheten, ber jag till sist få fråga?

**Herr Sandström:** Herr talman! Hade jag vetat, att denna debatt skulle dra ut så långt på tiden, skulle jag icke ha begärt ordet, men jag skall endast taga kammarens uppmärksamhet i anspråk några minuter.

*Svar å interpellation. (Forts.)*

Det är en särskild detalj av det föreliggande spørsmålet, som har tyckts mig vara av sådan art, att man särskilt bör poängtera densamma. Interpellanten var även inne på den kategori av preparat, som försäljes på apoteken och som kallas för farmaceutiska specialiteter. Denna benämning är uppfunnen av apotekssakkunniga av år 1931. I dagligt tal kallas dessa preparat för märkesvaror och äro mera bekanta som sådana. Dessa preparat skickas ju alltid i originalförpackning till apoteken. I likhet med interpellanten måste jag finna proportionen mellan inköpspris och salupris för dessa preparat alldeles oerhört för stor. Det är en orimlig och otillständig uppskörtning av allmänheten, som därvidlag äger rum. I medicinaltaxan av år 1933 finnas upptagna både inköspriser och salupriser för alla dessa olika kategorier av preparat, och av denna taxa framgår, att i regel har apoteksinnehavaren, då det gäller sådana varor med ett inköpspris upp till cirka 2 kronor, rätt att lägga på cirka 100 procent på varans inköpsvärde vid utförsäljningen. För dyrare varor sjunker pålägget, procentuellt räknat, något litet undan för undan. Det är emellertid icke nog med detta. Apoteken inköpa i regel dessa varor genom apotekarnas egen grosshandelsaffär, och där har man förut lagt på mellan 15 och 20 procent på fabrikspriset. Detta innebär sålunda, att om apoteket tar 2 kronor för ett paket i originalförpackning, så får fabriken, som förfärdigat varan, förpackat den och skickat den fraktfritt till apoteket, icke mer än c:a 80 å 85 öre.

För min del måste jag finna det vara ganska märkvärdigt, då vi haft så stora utredningskommittéer och så många sådana, och även så sent som år 1931 — då 1931 års apotekssakkunniga tillkommo — för dessa sakers utredande, att man ändå icke har kunnat finna på något sätt att minska denna oproportionerligt höga avans. Det är dock monopol på försäljningen av dessa varor, och allmänheten har inga möjligheter att köpa in dem billigare. Det är för övrigt icke endast läkemedel i egentlig mening, som det här gäller, utan häri ingå även en hel del preparat, som allmänheten vant sig vid att köpa för nära nog dagligt bruk. Jag kan för min del icke finna annat än att det måste vara oriktigt att ha en så stor marginal mellan inköpskostnad och försäljningspris. Apotekaren behöver i dessa fall icke ens ha lagringskostnad för varorna, utan han kan få så mycket han vill varje vecka från engroslaget. Man måste finna på någon utväg, som möjliggör, att arbetet med att räcka fram varan över disken och ta betalt för densamma kan betalas lägre.

Ja, herr talman, det är endast denna lilla detalj, som jag här velat föra fram. Jag hälsar med tillfredsställelse, att regeringen intresserar sig för den alltjämt pågående utredningen angående apoteksförhållandena och att därvid även saluprisen å apoteken komma att bli föremål för fortsatt beaktande. Detta är också alldeles ofrånkomligt, ty det måste finnas utvägar för att få bort sådana missförhållanden som dessa.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall icke med många ord besvära kammaren, då jag tycker uttalandena redan ha varit tillräckligt långa.

Det har emellertid varit anledning för mig att begära ordet av det skälet, att vid ett tidigare tillfälle, år 1930, statsrevisionen gjorde en mycket omfattande undersökning om det av interpellanten här framförda spørsmålet och även gjorde framställning om sänkning av läkemedelsprisen. Jag kan icke undgå att tycka, att interpellanten väl lätt halkade förbi det uttalande, som statsrevisorerna gjorde så sent som år 1930, medan han alldeles särskilt dröjde vid det uttalande, som statsrevisionen hade gjort år 1926. Det uttalande, som revisionen gjorde 1930, har ju bland annat föranlett, att frågan om läke-



*Svar å interpellation. (Forts.)*

medelsprisen nu är föremål för utredning. Man får väl hoppas, att denna utrednings resultat snart föreligger, så att den sänkning sker, som är möjlig att genomföra.

I det sammanhanget vill jag begagna tillfället att fästa uppmärksamheten på en sänkning eller vad man nu vill kalla det, som kan vara mera behöflig än åtskilligt annat. Det är nämligen den omständigheten, att åtskilliga tekniska preparat, som förut hava fått fritt försäljas i kemikalieaffärerna, undan för undan bragts in under apoteksvaruförsäljningen och därigenom i viss mån blivit mera svårtillgängliga och fördyrade. Jag skulle kunna nämna flera sådana, men jag skall icke upptaga tiden därmed. Frigivandet av en del sådana preparat vore av stort värde för allmänheten.

En annan omständighet vill jag också peka på, som givetvis verkar försvårande för prissänkningen. Det är att genom valutafallet vissa läkemedel stigit betydligt i inköpskostnad. Jag behöver bara erinra om, vad det betyder, att den svenska valutan, sedan statsrevisionen 1930 skrev, gentemot den tyska — det är från Tyskland vi köpa så mycket apoteksvaror — försämrats med 40 procent eller i varje fall med mellan 30 och 40 procent, vilket givetvis motverkar en prissänkning.

Vidare vill jag påpeka den omständigheten, att de apotek, som hava förmånen av goda inkomster, nu få lämna ifrån sig betydande belopp till subvention åt de mindre apoteken i landsbygden. Jag vill påpeka — utan att på något vis vilja uttala mig mot en sänkning och utan att det får upptagas som något sådant — att landsbygden skulle vara ganska dåligt hjälpt, om det vidtoges en sänkning av det slaget, att det medförde indragning av en del apotek i de glest befolkade landsdelarna. Ty för dessa bygder är det av ett utomordentligt stort värde, att man icke har för långt till apoteken, ty stora avstånd medföra dels fördyring genom tid och kostnader för medicinens hämtande, dels också att denna kommer senare till användande, kanske för sent vid allvarliga sjukdomsfall. Det är en sak, som är nog så allvarlig.

Jag har emellertid velat säga dessa ord och påpeka, att den fråga, som interpellanten framfört, tidigare varit mycket väl observerad från annat håll och också föranlett framställningar av det slag, att jag tror, att de komma att föranleda den sänkning, som är önskvärd och befogad.

**Herr Osberg:** Herr talman! Blott ett par ord.

Det är en omständighet, som jag vill hava påtalad i sammanhang med denna interpellation. Det är de egendomliga befordringsförhållanden, som komma i tillämpning inom apotekarekåren. Jag anser för min del, att pensionsåldern borde sänkas, så att människorna icke behöfve gå, tills de blivit ålderstigna, innan de få apoteksprivilegium. Pensionsåldern borde sänkas till 65 år. Det skulle även i viss mån borteliminera dessa ojämnheter i fråga om **inkomsterna**.

I detta sammanhang måste jag säga ett par ord mot den siste ärade talarren, när han säger, att det lämnas utjämningsbidrag från vissa apotek. Det är fullkomligt riktigt. Men jag har fått uppgifterna efter taxeringskalendern, vad apotekare hava för inkomster. Därvid är att märka, att då ha utjämningsbeloppen blivit guldna, och det är nettobehållningen vi få se i taxeringskalendern. När dessa kan gå upp till 140,000 kronor per år är det litet på sned och bör rättas till.

Vidare hava vi något, som kallas arrendelagen. Den anser jag bör bort fortast möjligt. När man har så gott om apotekare i landet, borde de kunna besättas med ordinarie innehavare, så att man sluppe detta system.

Det är bara dessa påpekanden jag velat göra. Och jag hoppas, att när det

*Svar å interpellation. (Forts.)*

blir reglering i andra syften, man även tar upp de av mig här påtalade missförhållandena i syfte att få ett system, som i görligaste mån sammanfaller med förhållandena för andra befattningshavare.

Det är bara detta, herr talman, som jag velat säga.

## § 5.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 252, angående statsunderstöd för ernående av förlikning i det s. k. Hornborgamålet; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 253, angående godkännande av en mellan Sverige, å ena, samt Det Förenade Konungariket Storbritannien och Norra Irland, å andra sidan, träffad handelsöverenskommelse; och

nr 254, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

## § 6.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 93—99.

## § 7.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 100, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till fångvården blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

## § 8.

Slutligen föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkanden nr 44—46, särskilda utskottets utlåtande nr 1 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

## § 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från jordbruksutskottet:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för spannmålslagerhusfonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift jämte en i ämnet väckt motion;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av villkoren för lån från statens mejerilånefond samt kapitalökning för samma fond;

nr 212, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen, Utgifter för kapitalökning, gjorda framställningar i vad angår jordbruksärenden;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningsstat vid rikets allmänna kartverk;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om ökat understöd åt lantmannaskolor och åt lanthushållsskolor; och

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, gjorda framställning angående anslag till täckande av utgifterna för statens lagerhus;

från riksdagens kansli, nr 221, angående utredning om åtgärder mot statsfientlig verksamhet;

från statsutskottet:

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till studielånefonden;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utvidgning av tjänstemannasamhället vid Mörby m. m., och

nr 226, angående anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

från bevillningsutskottet:

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 230, i anledning av väckt motion om skattefrihet för s. k. invalidmotorvagnar;

nr 231, i anledning av väckt motion om lättnad i vissa fall beträffande skattskyldighet för avliden persons under livstiden havda inkomst och förmögenhet; och

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

från första lagutskottet:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om botredning och arvskifte m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa med främmande makter avslutade överenskommelser om befrielse från värnplikt i vissa fall av dubbelt medborgarskap m. m.; och

nr 234, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

## § 10.

Till bordläggning anmäldes

sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av viss personal vid domänverket m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket; samt

första lagutskottets memorial, nr 50, angående arvoden åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

### § 11.

Justerades protokollsutdrag.

### § 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

|                               |                                     |
|-------------------------------|-------------------------------------|
| herr <i>Lindmark</i>          | under 8 dagar fr. o. m. den 20 maj, |
| » <i>Johansson</i> i Djursnäs | » 4 » » 20 » och                    |
| » <i>Andersson</i> i Grimbo   | » den 20 maj.                       |

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.12 e. m.

In fidem  
Per Cronvall.

## Lördagen den 20 maj.

Kl. 11 f. m.

### § 1.

Enligt därom den 13 innevarande månad fattat beslut företogos nu val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

*valmän:*

herr andre vice talmannen *Magnusson*,

» *Anderson* i Norrköping,

» *Brännberg*,

» *Bäcklund*,

» *Carlström*,

» *Eriksson* i Falun,

» *Eriksson* i Stockholm,

» *Fast*,

» *Hammarlund*,

» *Hansson* i Trollhättan,

» *Holmgren*,

» *Johansson* i Sollefteå,

» *Johansson* i Uppmälby,

» *Leffler*,

» *Lindqvist*,

herr *Lovén*,  
» *Nilsson* i Karlstad,  
» *Norsell*,  
» *Olsson* i Kullenbergstorp,  
» *Paulsen*,  
» *Persson* i Fritorp,  
» *Pettersson* i Rosta,  
» *Ryberg* och  
» *Wikström*,

var och en med 117 röster, samt

*suppleanter:*

herr *Persson* i Tidaholm,  
» *Brännström*,  
» *Svensson* i Grönvik,  
» *Andersson* i Falkenberg,  
» *Danielsson* och  
» *Persson* i Grytterud,

var och en med 72 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 255, med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer *Vid remiss av propositionen nr 255.* begärdes ordet av

Herr **Meyerhöffer**, som anförde: Herr talman! Propositionen säger på sid. 3: »Under senare år hava emellertid även medlemmar av vissa politiska organisationer anlagt en enhetlig dräkt, tydligen i syfte att därigenom manifestera den politiska åskådning de omfatta. Detta är fallet i fråga om en del kommunister samt nationalsocialister och medlemmar av nationella ungdomsförbundet.» Vad som står i den kungliga propositionen är ju självfallet alldeles riktigt, men propositionen lider dock av stor ofullständighet. Av någon anledning har den största politiska ungdomsorganisationen i vårt land, det socialdemokratiska ungdomsförbundet, blivit bortglömt, och då jag, herr talman, vet, att ärendets brådskande handläggning gör det naturligt, att en eller annan sak kan falla bort, är det icke min mening att på något vis rikta någon anmärkning mot propositionen, utan jag har endast velat, som det heter i denna församling, till protokollet få fastslaget, att det här finns anledning att något komplettera propositionens skildring.

Vidare yttrade:

Herr **Ström**: Herr talman! Med anledning av det yttrande, som fälldes av herr Meyerhöffer, vill jag förklara, att denna ungdomsrörelse, som nämnades, torde icke på någon plats här i landet hava burit sådana uniformer, som här åsyftas. Vid vissa tillfällen lär man i Skåne hava haft blå skjortor och i Göteborg har man vid vissa valtillfällen, när ungdomsklubbister deltagit som sångare vid valmöten, haft röda skjortor, men att hänföra detta till att

*Vid remiss av propositionen nr 255. (Forts.)*

vara uniformerad måste jag beteckna såsom fullständigt orimligt. Ty det kan ju icke vara meningen, att en skjorta av den beskaffenheten, när det icke finnes något i övrigt i dräkten som kan kallas för uniform, kan falla under sådana bestämmelser. Och när dräkten användes vid vissa tillfällen av exempelvis en sångkör eller liknande, torde den framställning, som herr Meyerhöffer givit av den uniformering, som eventuellt skulle använts inom det socialdemokratiska ungdomsförbundet, vara felaktig.

**Herr Meyerhöffer:** Herr talman! Herr Ström är synnerligen dåligt underlättad. Jag skall taga en tidning, som heter Arbetet, vars redaktör är en av kammarens ledamöter, och där artikelförfattaren, herr Erlander, också tillhör kammaren. I denna tidning gjordes för några dagar sedan ett uttalande i en artikel, som heter »Politiska uniformer», av denna kammarens ledamot herr Erlander, av vilken artikel jag ber att få uppläsa följande: »Jag kan icke underlåta att berätta hur en ungdomsorganisation, som känner sitt ansvar inför samhället, har handlat i denna fråga. I en ungdomsklubb, där man sedan länge haft uniformer för sina medlemmar, förbjöd man vid årets fackeltåg bärandet av uniformer.» Denna artikel är undertecknad av Tage Erlander, och det är sålunda ur den socialdemokratiska tidningen Arbetet jag hämtat min uppgift. Är uppgiften oriktig, herr talman, så är jag den förste att beklaga det.

**Herr Hamrin:** Herr talman! Jag har icke mer än mycket flyktigt hunnit läsa denna proposition, men det är icke med någon större sympati som jag läst densamma. Vill man se ett typiskt exempel på en kautschukparagraf skall man läsa den första paragrafen, särskilt dess första moment. Det skall bli intressant att se, huru man i tillämpningen skall upprätthålla vad man därmed stadgat, då man förbjuder »bärande av uniform — uniformsdel, armbindel eller annat därmed jämförligt i ögonen fallande kännetecken». Säkertligen är det flera än jag, som observerat, att man t. o. m. på regeringsbänken bär sådana kännetecken, som konstatera vilket parti landets regering tillhör. Det är flera andra som bära samma igenkänningstecken, och jag skulle vilja ifrågasätta, om icke herr socialministern kunde lämna en upplysning, om det är ett sådant »i ögonen fallande kännetecken», som här kommer att förbjudas. Är så fallet, så har jag ingen invändning mot detta.

**Herr Ström:** Herr talman! I anledning av herr Meyerhöffers sista anförande så måste jag konstatera, att det ju är möjligt att på någon ort i vårt land det har förekommit något sådant, men när det tidigare har sagts i den borgerliga pressen, att inom det socialdemokratiska ungdomsförbundet och då särskilt exempelvis i Göteborg det skulle förekommit sådana uniformer, måste jag säga, att det icke har varit fallet. Dessutom är det en annan sak, om ett ungdomsförbund ger ut en paroll om att kläda sig i uniform, än om man på en enstaka plats, exempelvis genom överenskommelse mellan de deltagande, har klätt sig på ett visst sätt. Beträffande sedan själva frågan angående möjligheten att på så sätt kunna få till stånd en avspänning och upphörande av sådana sammanstötningar mellan de olika grupperna, som förekommit på sista tiden, tror jag för min del icke så synnerligen mycket på det. Jag hade tillfälle att diskutera denna sak med en nationalsocialist i veckan, och denne förklarade, att, om en sådan lag går igenom, tar man bort armbindlarna; den bruna skjortan kan man icke förbjuda, stövlar, som de ha, kan man icke förbjuda, och ingenting annat heller, och följaktligen skulle de då få uppträda på samma sätt, bara med den skillnaden att de skulle

*Vid remiss av propositionen nr 255. (Forts.)*

taga bort armbindeln. Det kan vara skäl i att påpeka detta redan nu, att på så sätt har man tänkt sig att kringgå förordningen.

Härmed var överläggningen slutad. Kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandena till behandling av lagutskott.

## § 4.

Härefter föredrogs, men bordlades åter sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

## § 5.

Härpå föredrogs första lagutskottets memorial, nr 50, angående arvoden åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m., dels ock i ämnet väckt motion; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

## § 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen ävensom väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om val till riksdagen.

*Ang. ändrad  
lydelse av  
§ 24 riksdags-  
ordningen  
m. m.*

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag tänker icke att göra något yrkande, men kan dock icke underlåta att säga några ord angående det sätt, varpå konstitutionsutskottet behandlat detta ärende. Kungl. Maj:ts förslag innebär ju, att vissa i grundlagen förefintliga hinder för genomförande av en reform till underlättande av avgivande av röster vid riksdagsmannaval, skulle undanröjas. Beträffande de ändringar i vallagen, som erfordras för en sådan utvidgning av möjligheten att utöva rösträtten, har Kungl. Maj:t för avsikt att senare inkomma med förslag, men har i propositionen angivit vissa riktlinjer för en sådan förändring. Jag tror, att det hade varit värdefullt, om riksdagen nu hade bifallit Kungl. Maj:ts förslag och därigenom klart givit till känna, att det finns en önskan inom riksdagen att åstadkomma en lättnad eller en utvidgad möjlighet för valmännen att avge sina röster. Så som utskottet nu utformat sitt betänkande, vet man knappast riktigt klart, vad det är som utskottet egentligen avser, och då riksdagen väl kommer att bifalla detta yrkande om skrivelse, så icke får man någon klar föreställning om vad som därmed åsyftas. Detta är ju också rätt naturligt, då man i detta utlåtande sökt sammanjämka vitt skilda meningar, dels sådana meningar, som representeras av motionärerna i detta ämne, vilka önska en betydande utvidgning av möjligheten att utan personlig inställelse avgiva sina röster, och dels å andra sidan deras, som knappast önska någon utvidgning alls. Genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag hade det också måhända kunnat vara möjligt att tidigare få denna reform genomförd, som jag dock tror, att riksdagens majoritet önskar. Man kan nämligen tänka sig en riksdagsupplösning, varigenom det skulle varit möjligt att få ett vilande grundlagsändringsförslag antaget, och sedan kunde man i vallagen ordna denna angelägenhet som man önskade, vilket icke är möjligt med grundlagens nuvarande lydelse.

*Ang. ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen m. m. (Forts.)*

Ja, herr talman, jag har endast velat giva tillkänna, att jag anser, att riksdagen hade bort bifalla Kungl. Maj:ts förslag, men som frågan nu ligger till, anser jag ett yrkande om bifall till propositionen vara lönlöst, och jag skall därför, herr talman, icke göra något yrkande.

**Herr Hallén:** Herr talman! Jag vill endast med några korta ord meddela, att det utskottsförslag, som här föreligger, innebär på intet sätt något ogillande av den kungliga propositionen, som utskottet tvärtom ansett synnerligen välkommen, och som vi anse vara synnerligen välgrundad. Anledningen till att vi dock icke nu velat formellt tillstyrka godkännande av denna grundlagsändring är endast den, att vi mena, att det kan vara lämpligt, att förslaget om de ändringar av vallagen, som skola genomföras, först hinner komma på remiss till alla de sakkunniga myndigheter, som skola yttra sig, främst länsstyrelserna, och att vi mena, att det nu är för tidigt att överblicka, om det till äventyrs efter dessa remisser skulle kunna tänkas, att även andra grundlagsändringar vore erforderliga.

Dessutom har inom utskottet uttalats den meningen, att om vi skola gå in för denna princip att underlätta röstningen — och jag fäster mig särskilt vid betydelsen av att dessa människor, som falla för det s. k. flyttningsstrecket, omkring 40—50,000 medborgare i vårt land, må få kunna rösta på den plats, där de befinna sig — så har det också synts oss angeläget att i detta sammanhang bereda möjlighet att även vid landstingsmannaval ge medborgarna denna lättnad vid rösternas avgivande. Detta gör, att vi anse det vara bättre, om vi kunde få hela detta komplex utrett på en gång och sedan få motse ett förslag om grundlagsändring, helst i samband med förslag om ändring i vallagen. Vi hava alltså i princip helt och hållet anslutit oss till Kungl. Maj:ts proposition och endast önskat, att samma reform skulle i ännu fylligare form kunna föreläggas riksdagen.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

## § 7.

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen.*

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av väckt motion angående omdaning av tryckfrihetsprocessen.

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 248, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen ville för sin del besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag till tryckfrihetsprocessens omdaning till överensstämmelse med övligt rättegångsförfarande och i varje fall till en rimlig domstolsorganisation, vartill borde komma en hedersdomstol sammansatt av lekmän.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om möjligheterna att ombilda processen i tryckfrihetsmål, anhängiggjorda av enskilda, i sådan riktning, att större säkerhet för de enskilda därigenom uppnåddes, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

2:o) att motionen I: 248, i den mån den icke härigenom blivit besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Hallén*, greve *Spens*, *Björkman*, *Borg*, *Andersson* i Igelboda, *Olsson* i Mora och *Vougt*, som yrkat, att



*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

riksdagen måtte avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hallén**: Herr talman! Det har skapats en majoritet på denna punkt inom utskottet, där man har tillstyrkt en skrivelse, som, såsom kammarens ledamöter se, syftar till en utredning av frågan om möjligheterna att ombilda processen i tryckfrihetsmål.

Nu förhåller det sig med den saken så — det framgår även av utskottets utlåtande — att år 1912 avgav en kommitté ett förslag till fullständig revision av hela vår tryckfrihetsförordning. Förslaget tog fasta på frågan om ombildning av juryn och många andra stora, centrala problem. Emellertid har icke någon regering under hela den långa tiden sedan 1912 funnit skäligt eller möjligt taga upp detta stora komplex av frågor. Man har heller icke ansett lämpligt att bryta ut vissa detaljer ur detsamma. Nu veta vi, att herr Lindhagen har väckt en motion i denna sak, och att det är på grundval av densamma som utskottet nu gått med på en begäran om utredning. Jag måste vädja till kammaren, om det kan vara lämpligt, att man i en så stor och svår fråga som denna, där samtliga regeringar under så lång tidsföljd icke hava tilltrött sig att taga upp spörsmålet, nu skall på en motivering från motionären på omkring fyra eller fem rader taga upp denna sak.

Motionären säger: »Nu kräva medborgarna företrädesvis ett skydd emot pressfrihetens otillbörligheter mot dem». Man behöver icke stor fantasi för att förstå, vad det är, som ligger bakom motionärens uttryck där, och att han säkerligen knyter denna reformplan till sin egen person. Jag menar det, att då det gäller en så stor och svår fråga som den, huruvida man skall bibehålla det nuvarande jurysystemet eller omforma det, så kunna vi icke på grundval av en så kort utredning, som utskottsmajoriteten åstadkommit, och på grundval av en sådan liten lapp — jag kan icke bättre säga — som motionen i denna fråga är, kräva en revision av dessa viktiga spörsmål.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Mora, *Törnkvist* i Karlskrona och *Vougt*.

Herr **Hillgård**: Herr talman! Då jag har deltagit i utskottets behandling av detta ärende, ber jag att helt kort få motivera utskottets ståndpunkt.

Man är nog tämligen allmänt överens om, att vår tryckfrihetslagstiftning är behäftad med mycket stora brister. Man har med fullt fog pekat på, att redan lagens disposition är till ytterlighet förvirrad, att dess redaktion är så undermålig, att den av vår främste kännare betecknats såsom ett unicum i svensk lagstiftning, att den är rik på svårlösta motsägelser, bl. a. beroende därpå, att den på två eller flera ställen behandlar alldeles samma ämne och därvid begagnar olika och motsäggande uttryck, att den lider av en betänklighet saklig ofullständighet, särskilt beträffande en så viktig fråga som om utrikes på svenska språket tryckta skrifter, att tryckfrihetsjuryns anordning är i hög grad otillfredsställande, att underställningsförfarandet är onödigt, att ansvarighetsbestämmelserna, särskilt beträffande tidning, äro sådana, att de direkt inbjuda till missbruk — en inbjudan, som heller icke lämnats obegagnad — o. s. v. Med alla dessa brister, och flera därtill, kunde tryckfrihetsförordningen synas väl mogen att underkastas en genomgripande reform. Det är den utan tvivel också; och för egen del skulle jag varit mest benägen att gå på den linjen. Men då det inom utskottet från alla håll av äldre riksdagsledamöter upplystes, att detta vore utsiktslöst, att något positivt resultat icke

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

kunde vara att förvänta av frågans upptagande i hela dess vidd, så har man som nykomling i denna församling knappast annat att göra än att böja sig för detta förhållande.

Att utskottet icke ansett sig böra förorda en hela tryckfrihetslagstiftningen omfattande revision beror, som av utlåtandet framgår, uteslutande därpå, att alla tidigare sådana försök av riksdagen avvisats. Man har då att välja mellan att antingen låta allt vara som det är, eller att på sätt, som tidigare skett, fortskrida på de partiella reformernas väg. Enbart den omständigheten, att en lagstiftning är alldeles särskilt bristfällig, synes icke vara någon anledning att helt avstå från att söka bättra på den.

Vid ett övervägande från dessa allmänna utgångspunkter har utskottet ansett frågan om den enskilde målsägarens ställning i tryckfrihetsmål särskilt förtjänt av att upptagas till utredning. Det allmänna intresse, som anknyter sig till tryckfriheten, gäller framför allt den obeskurna rätten till kritik i samhälleliga angelägenheter, rätten att fritt i tryck få framlägga sina tankar i sådana frågor. Såsom organ för den allmänna opinionen, då ett publikt intresse beröres, har tryckfrihetsjuryn haft sin stora uppgift att fylla. Men då det gäller angrepp mot den enskilde medborgaren, mot vad som faller inom privatlivets område, saknas förutsättningen för den allmänna opinionens domsrätt. Som utskottet framhåller, har erfarenheten visat, att tryckfrihetsmål, långt ifrån att utspelas snabbt och billigt, i stället bli väsentligt längre och därigenom också väsentligt dyrare än vanliga mål. Detta kanske inte betyder så mycket, då det gäller att genom den offentliga åklagarmakten hävda det allmännas intresse gent emot missbruk av tryckfriheten. Men helt annorlunda ställer det sig, då det gäller en enskild målsägare. Han drar sig på goda skäl för att sätta i gång en tryckfrihetsprocess. Det är ett mycket dyrbart och högst ovisst experiment. Det invecklade och dyrbara förfarandet, vars utgång genom juryn är mer än vanligt svår att förutse, verkar så avskräckande, att den enskilde, hur obefogade kränkningarna mot honom än må vara, i de flesta fall föredrar att tåga och lida. Omvänt verkar detta faktiska förhållande såsom ett indirekt skydd för angriparen. Just vetenskapen om att det är med synnerlig tvekan och endast i sällsynta undantagsfall, som den enskilde skri- der till försvar emot ohemula angrepp, verkar på den aggressivt lagde som en uppmuntran till sådana angrepp.

När tryckfrihetsförordningen kom till, tänkte man blott på att värna pressen, det tryckta ordet, gent emot obehörigt undertryckande från det allmännas sida, från myndigheterna, vilkas åtgöranden och underlåtenhetssynder utsattes för kritisk belysning i pressen. Man hade då icke någon anledning att ägna uppmärksamhet åt det förhållandet, att det gällde icke bara att freda pressen mot myndigheterna utan även att freda den enskilde medborgaren mot pressen. Det är därför icke heller förvånande, att de anordningar och den procedur, genom vilka pressen beredes skydd mot myndigheterna, icke äro ändamåls- enliga för att freda den enskilde medborgaren mot pressen. Detta har fram- trätt mer och mer efter hand som pressens vidgade maktområde och oerhört växande inflytande starkt ökat antalet fall, där pressen riktar sina vapen även mot enskilda medborgare. Angriparens övertag är redan på grund av situationen, sådan den faktiskt föreligger, så övermäktigt, att det måste an- ses väl motiverat att utreda, på vilket sätt den enskildes rätt bättre må kunna skyddas. Det är ett allmänt intresse även det, att den enskilde icke ställes rättslös mot ohemula angrepp endast därför, att angreppet sker genom det tryckta ordet, ty därigenom blir det endast så mycket farligare. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Lundqvist* i Rotebro och *Nyblom* instämde häruti.

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Enligt reservationen och herr Halléns anförande skulle icke tillräcklig utredning föreligga för att framställa en begäran om en utredning. Icke en tillfredsställande utredning föreligger i fråga om fakta, som väl, såvitt jag förstår, torde vara notoriska! Och har det likväl brustit i utredningen, och har motionären, som väl icke alls avsett att göra en utredning, helt enkelt därför att en sådan syntes honom onödig, varit alltför ofullständig, så har ju dock komplettering skett genom den föregående ärade talarens framställning. Likväl skulle jag önska, herr talman, att i detta ämne få göra några påpekanden.

Det är obestriddt, att en tidning under särskilda förhållanden har i sin makt att genom illvilliga och osannfärdiga framställningar kunna förbittra enskilda medborgares liv, slå ned deras livsmod och stäcka deras verksamhet. Denna makt ha tidningarna därigenom, att dylika deras handlingssätt *praktiskt taget* äro straffria. Här föreligger en inkonsekvens i vårt rättsväsende, som är nästan obegriplig. Vår rättsåskådning är ju sådan, att den enskilde anses lika litet behöva tåla några moraliska lidanden, i illvillig avsikt honom tillfogade, som i sådan avsikt honom tillfogade kroppsliga lidanden. Man talar i båda fallen om personlig integritet, vilken — som det heter — icke får lov att kränkas. I enlighet härmed är också en person, som illvilligt ärekränker annan eller förtalar honom på sådant sätt, att det kan vara menligt för den förtalades sociala eller ekonomiska anseende, straffbar enligt 16 kap. strafflagen. Detta gäller dock endast med en högst väsentlig inskränkning. Det finnes nämligen, mina herrar, en betydande förutsättning för att vår strafflag skall reagera mot dessa lumpna handlingssätt, och det är, att dessa handlingssätt äro relativt obetydliga, d. v. s. att de ske muntligen eller genom brev eller dylikt. Producerar sig däremot förtälet i hundratusen stämmor, drives förtälet genom pressen, då är den förtalande praktiskt taget skyddad. Juryinstitutionen gör det till ett fullkomligt hasardspel för målsägaren, som i en process riskerar att endast ytterligare förlora heder och anseende och dessutom en massa penningar. Därför nödgas han vanligen fördraga det lögnaktiga förtälet, fördraga reptilernas spott och spe, fördraga krypskyttarnas sårande projektiler. Dessa åter kunna tryggt hängiva sig åt sina triumfer. När det ena offret slutligen oskadliggjorts, tar man lika oansvarigt och ansvarslöst sikte på ett nytt. Vetenskapens charlataner och politikens lycksökare höjas på skölden i dagspressen, ty de anpassa sig efter det snygga hantverkets maximer. Men mot det redbara och sakliga arbetet spelar det moraliska lönnmördandets hela teknik, så snart det gäller mera brännbara sociala ämnen. Kan någonting här göras? Jag säger inte att det går, men *kan* någonting göras mot det slags förtalsverksamhet, som härmed antytts, då synes det mig också ovillkorligen *böra* göras. Ty *det* måste betänkas, att det icke är de enskilda *faktiska* fallen, som här spela någon större roll ur social synpunkt, utan, herr talman, vad man har att framför allt beakta, det är den oräkneliga mängden av fall, i vilka sanningens och saklighetens röst förstummats inför skräcken för de hundratusenstämmiga giftigheter, glåpord och förvrängningar, som genom en i yrket tränad penna kunna komma att överhölja den, som låter sin röst tala i enlighet med samvetets bud.

Jag menar icke, att det sagda gäller alla tidningar. Jag menar heller icke, att allt som jag sagt är tillämpligt gent emot ens de flesta tidningar. Men vad jag sagt gäller i vart fall de *största* tidningar både på ostkust och västkust. Korruption och hyckleri i vårt offentliga liv befrämjas genom den nuvarande ordningen. Skall det för bifall till utskottets förslag behövas en särskild utredning härom i all synnerhet när förslaget endast går ut på, att man skall söka få till stånd en utredning för att därpå i sin tur fota en lag-

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*  
stiftning, en eventuellt möjlig lagstiftning i ämnet? Kan denna offentliga korruption och detta offentliga hyckleri motverkas, så bör det som sagt också ske, och en undersökning i ämnet är av utomordentlig vikt. Jag kan icke finna annat, än att det är till den grad viktigt, att alla slags synpunkter om olämpligheten av att »isolera» denna fråga måste underkännas. Det är icke en liten isolerad fråga, utan enligt sakens natur måste det här bli fråga om en mycket djupgående utredning. Reservanternas ståndpunkt kan jag av nu angivna skäl icke biträda, utan jag yrkar med stöd av vad jag anfört bifall till utskottets hemställan.

Med herr Lundstedt förenade sig herr *Petersson* i Broaryd.

Herr **Ström**: Herr talman! Att jag biträtt det föreliggande utskottsutlåtandet beror till stor del på de skäl, som herr Hillgård anförde, och jag skulle till stora delar kunna instämma med de synpunkter, som han framfört här under diskussionen. Vad som är det viktiga i detta fall ur medborgarsynpunkt det är, att rättssäkerheten i landet skyddas, och dessutom att man får en billig och bra rättvisa. Med det nuvarande jurysystemet får man enligt mitt och mångas förmenande en dyr och dålig rättvisa, och det kan då icke vara någon anledning att på de skäl herr Hallén anförde vänta med att förbättra denna dyra och dåliga rättvisa. Utskottet säger, att de förhoppningar, som tidigare ställts på juryn, ha icke i allo infriats, kanske icke minst beroende på det sätt, varpå juryn utses. Den, som har varit i tillfälle att se, på vilket sätt en jury sammansättes, förstår ju, att det inte kan ställas alltför stora fordringar på rättssäkerheten. Det är också därför som det inom vida kretsar av vårt folk spritt sig en uppfattning i den riktningen, och därför låta många enskilda, som missfirmas av tidningarna, det vara. De ha icke råd att skaffa sig sådan rättvisa.

Nu har det frågats från reservanterna, om det kan vara lämpligt att utbryta en del av denna stora fråga. Ja, det är det, när man icke kan få hela frågan igenom, kan man lämpligen utbryta en del av densamma, och redan det skäl herr Hallén anförde, att ingen regering har kunnat framlägga detta omfattande förslag, visar hän på att man borde bryta ut en del och söka få en lösning av denna. Den del, som skulle kunna utbrytas enligt utskottets förslag, torde vara den viktigaste delen av tryckfrihetsmålen, nämligen den delen, som rör tidningarnas förhållande till enskilda personer och därmed sammanhängande åtgärder från dessa personers sida. Det är nödvändigt att se till att man får en förändring på den punkten, så att även den fattigaste i landet kan skaffa sig rättvisa gent emot den press, som kanske har ytterligt stora ekonomiska möjligheter till sitt förfogande. Detta kan emellertid icke ske så som det är ställt nu, och med utgångspunkt därifrån ansluter jag mig till utskottets hemställan.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag tycker, att utvecklingen går nästan för fort, då man nu så här från skilda partier med de starkaste ord fördömer tryckfrihetsförordningen. Man gjorde kanske klokast i — i varje fall vill jag understryka detta — att tänka på att tryckfrihetsförordningen med sina brister dock innehåller en hel del av värde, som man sannerligen bör betänka sig mer än en gång innan man börjar peta på. Det har varit de s. k. demokraternas ståndpunkt i gamla tider, oavsett om de kallat sig bara demokrater eller socialdemokrater, ja alldeles särskilt har det varit de sistnämndas uppfattning, herr Ström.

Det kan vara anledning att inlägga en, naturligtvis mycket svag och vis-

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

serligen icke så sakkunnig gensaga, men dock en gensaga mot de starka ord, som professor Lundstedt använde mot pressen. Jag vågar påstå, att den svenska pressen ingalunda består ens till en liten, liten del av »ansvarslösa nidskrivare». Jag vågar påstå, att det överväges mycket noggrant, innan en person angripes. Det finnes emellertid massor av fall, där det är mycket svårt att draga upp gränsen mellan en privatperson och en offentlig person, och där hänsyn till de sistnämnda omständigheterna mycket väl motivera ett kraftigt ord från pressens sida, som kan verka i synnerligen fördelaktig riktning.

Man talar om att de enskilda under nuvarande tryckfrihetsförordnings bestämmelser ha så förfärligt svårt att få sin rätt, och för att man skulle kunna vidga den rätten föreslås — det är den reella innebörden av utskottets förslag — ett sönderbrytande av gällande tryckfrihetsförordning. Ha icke herrarna i utskottsmajoriteten sett några andra skavanker? Ha ni icke sett, hur de nuvarande bestämmelserna av *enskilda utnyttjas till en organiserad förföljelse* mot vissa tidningar? Jag hade tänkt mig, att exempelvis herr Ström i Göteborg skulle ha observerat några dylika fall. Det har förekommit upprörande händelser, icke minst mot stockholmspressen på sista tiden, som man sannerligen inte bör ge någon som helst hemul åt. Det har där företagits massåtgärder för att komma en enskild man till livs, därför att han händelsevis var ansvarig utgivare för den tidning, för vilken han var redaktör, och alldeles oavsett att han måhända inte hade en aning om, förrän han stod inför fullbordat faktum, de saker, som publicerades. Jag tycker, således att när man angriper skavanker i gällande tryckfrihetsförordning och vill nå resultat därmed, så borde man angripa dem på ett sätt, som bättre svarade mot verkligheten än vad härvidlag skett.

Jag skall emellertid anföra ett fall, vittnande om juryinstitutionens brister som man inte från utskottsanhängarnas sida har anfört. En tidning hade påtalat en enskild mans uppträdande, omvitnat av flera personer, ett skadligt uppträdande, såväl gent emot samhället som mot andra enskilda personer. Tidningen hade använt synnerligen försiktiga ordalag, vilket av domstolen bekräftats. Juryn fick ärendet till behandling. Det ställdes två frågor. Den ena gällde, huruvida artikelns innehåll, jämfört med rubriken, var brottsligt. På den frågan svarades ja. Den andra frågan gällde, om innehållet i artikeln var brottsligt. På detta svarade juryn nej. Med rätta framhölls efteråt — måhända kan detta anföras utan att man går juryns sekretess för när — att det sistnämnda svaret fullkomligt slog ihjäl det förstnämnda. Den enskilde, som professor Lundstedt så dityrambiskt gick in för, förtjänade den avbasning, som han fick, men tidningen blev dömd. När ärendet kom till domstolen för straffets utmätande, kunde man inte misstaga sig angående domstolens uppfattning om juryns svar. Den fann det horribelt, men det fanns icke någon som helst möjlighet att åstadkomma någon ändring.

Varpå bero nu dessa brister i juryinstitutionen? Enligt mitt förmenande — och jag har dock några års personlig erfarenhet, både som personligen ansvarig ledamot av flera jurydomstolar och i andra avseenden — bero de inte på den omständigheten, att juryinstitutionen *som sådan* skulle vara förkastlig, utan de bero på att juryn sammansättes olämpligt. Den, som är anklagad, har rätt att utse tre jurymän, käranden tre och domstolen tre. Det är uppenbart, att de tre sistnämnda ha i sin hand att avgöra, hur domen skall bli. Jag tror inte, att jag begår någon oegentlighet, om jag påstår, att det skulle vara ett mycket lätt arbete att med acta i hand påvisa, hurusom utseendet av de tre sistnämnda jurymännen sker på sätt, som även om det inte

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

subjektivt avser att vara politiskt, dock *objektivt är det*. Från vilka klasser hämtar domstolen jurymännen? Ja, det hör till undantagen — jag tror, att här i Stockholm har det under alla de år, jag har sysslat med journalistik, förekommit två gånger, två gånger! — att de hämtats från kretsar, som kunna tänkas lägga en annan politisk synpunkt på den åtalade artikeln eller tryckalstret, än vad domstolen gör. Man utser i regel *högermän*, på sin höjd liberaler och folkfrisinna. Uppenbarligen har man en »lämpligt» sammanställd lista av folk att välja bland. Undantag förekomma — någon enstaka gång. Hela Stockholmspressen spärrade således upp ögonen av förvåning, då en gång den nuvarande utrikesministern av rätten nämndes som juryman. Jag tycker verkligen, att det är mot detta, man borde rikta angrepp, och möjligen också på någon annan punkt, om man vill rätta till juryinstitutionens brister.

De orden, herr talman, böra således sägas i denna debatt, domstolarna, som ha att utse ledamöter i juryn, böra känna sig något mindre bundna av klass-synpunkter, och ta representanter för alla grupper och klasser i samhället som ledamöter av juryn. Därest detta sker, är jag övertygad om att juryväsendet måhända inte skall bli fullkomligt bra men i varje fall en hel del bättre än vad det är för närvarande.

Jag har, herr talman, då man här så starkt understryker omöjligheten för den enskilde att få rätt, velat understryka motsatta erfarenheter, som sannoligen tala för att det inte är så lätt för tidningarna heller. De ha en viktig samhällelig uppgift att fylla, som icke får försvåras.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Det förefaller mig, som om flera ärade talare under den gångna debatten slagit in öppna dörrar. Såvitt jag vet råder det ingen tvist om att vår tryckfrihetsförordning lider av ofullkomligheter och brister. Tvisten gäller, huruvida det är möjligt att genom partiella reformer avhjälpa de mest i ögonen fallande bristerna. Vi reserverar ha ansett det svårt, ja vi ha ansett det omöjligt att komma fram på denna väg, och vi ha därvidlag kunnat stödja oss på uttalanden av alla dem, som tidigare ha fördjudat sig i denna fråga. Detta beror på den yttre gestaltningen av vår ärevärdiga tryckfrihetsförordning. Tryckfrihetskommittén, som avlämnade sitt mycket omfattande betänkande år 1912, ansågo sig kunna konstatera, att även en mycket begränsad revision av vår tryckfrihetsförordning måste med nödvändighet medföra en så gott som fullständig yttre omgestaltning av denna grundlag. Dessa kommittén sammanfattade sitt uttalande på denna punkt i följande ord, som jag gärna vill ha in i riksdagens protokoll: De fastslog, att »den ärevärdiga omklädnaden för vår tryckfrihetsrätt är med alla sina brister och sin för rättspraktiken föga ägnade teknik ett helhetsverk, men ett helhetsverk av synnerligen ömtålig beskaffenhet. I vida högre grad än i andra lagar är det ur spridda uttryck och smådrag, esomoftast givna i ett helt oväntat sammanhang, som lagens rätta andemening måste framletas. Det är genom ett ytterst aktsamt tillvaratagande av detta spridda material, som det blivit det gångna århundradets rättspraxis möjligt att skapa en rättstillämpning av hjälpligt genomförd konsekvens utan våld på lagens anda och ordalydelse. Att bära händer på en så skör klädnad är ett alltför vanskligt företag. Den låter sig icke upplappas. Den måste lämnas så gott som orörd eller ersättas med en ny. Just detta förhållande har tid efter annan stått som ett avgörande hinder för även sådana partiella reformer, som för det allmänna omdömet tett sig såsom i och för sig högst nödiga eller nyttiga.»

Med hänsyn till detta enhälliga uttalande, som efter min uppfattning inte kan jävas, och med hänsyn till den knapphändiga motivering, som förebragts

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

av motionären och utskottets majoritet, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

**Herr Voug:** Herr talman! Det är med en viss tvekan jag som pressman tar till orda i denna sak, ty uppenbart är ju, att åtminstone i allmänna medvetandet ingår den föreställningen, att det härvidlag finns vissa motsättningsgar mellan tidningarna och allmänheten. Om jag tar till orda är det för att i alla fall få beröra några av de argument, som förts fram från den knappa utskottsmajoritetens sida.

Jag fäste mig sålunda vid att herr Hillgård gav ett mycket förklenande betyg åt vår tryckfrihetsförordning. Han betecknade dess redaktion som undermålig, och jag må säga, att om så är förhållandet, förstår jag mycket väl det krav, som han helst ville ha tillgodosett, kravet på en revision av tryckfrihetsförordningen i dess helhet. Men jag förstår inte, att han går med på en framställning, utmynnande i en ändring på en enda punkt. Om tryckfrihetsförordningen är särskilt undermålig, bör man i varje fall inte ändra på och försämla de garantier för tryckfrihetens upprätthållande, som denna förordning innehåller, och de utgöras ju av jurysystemet. Jag skulle mycket väl ha kunnat gå med på ett krav på revision av tryckfrihetsförordningen i dess helhet, men den utbrytning, som nu föreslås, kan jag inte finna vara lämplig. Vad skulle skälet vara för ett borttagande eller ett ifrågasättande av juryn i mål, väckta av enskilda? Jag vet inte, om man betraktar enskildas mål och åtal såsom mindre viktiga saker och därför kan ta bort juryn, eller som mera viktiga saker och om man vill tillgodose deras krav att få rättelse genom att lägga avgörandet i domstolen. På den punkten synes det i varje fall, som om de ärade ledamöterna av utskottets majoritet skulle ha en något olika inställning.

Sedan tycker jag, att det bör understrykas, att den svenska pressen säkerligen i hög grad under påverkan av vår nuvarande tryckfrihetsförordning men givetvis också under påverkan av en allmän kulturutveckling har nått fram till en ansvarskänsla, som är ofantligt mycket större än bara för några decennier sedan. Det är ju alldeles uppenbart, att det finns och har funnits en skandalpress, som driver som sport att ta heder och ära av människor, men ingen kan göra gällande, att det inte är möjligt att komma åt den delen av pressen med de medel, som vår tryckfrihetsförordning tillhandahåller. Däremot vågar jag säga, att tidningsmannen, allra helst den, som är sysselsatt i den dagliga pressen, lägger sig mycket vinn om att inte uttala sig sårande om medmänniskorna och att han noggrant överväger alla de angrepp, som omständigheterna en eller annan gång under hans tidningsbana naturligtvis kunna föranleda honom att företa. Jag har den känslan, att tidningsmannen känner sitt ansvar i betydligt mycket högre grad än de icke tidningsmän, som understundom ta till orda i pressen. När min ärade vän professor Lundstedt nyss tolkade sin våldsamma indignation över att det i pressen förekommer förklenande och sårande uttalanden om enskilda personer, vill jag i all stillhet erinra honom om att han för bara några månader sedan sände mig en artikel, som jag måste återsända med den motiveringen, att jag icke kunde ta in i min tidning de uttalanden, som där gjordes emot en annan person.

Jag tror sålunda med den förbättring av pressens allmänna ansvarskänsla, som har skett under de senaste decennierna, att det vore oriktigt att genom en utbrytning som den, vilken nu föreslås, ifrågasätta hela juryinstitutionens bestånd. Jag finner därtill, att motionen är så löslig, att motiveringen i utskottets utlåtande givetvis också har måst bli löslig. Med hänsyn härtill ber jag att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

**Herr Severin:** Herr talman! Jag har själv en ganska lång tidningsmannabana bakom mig, och det kunde kanske därför synas naturligt, att jag intog samma ställning som övriga tidningsmän, vilka ha yttrat sig i denna debatt. Jag har emellertid under min tidningsmannabana också vid ett par tillfällen kommit i kontakt med tryckfrihetslagen, jag har haft ett par tryckfrihetsåtal på halsen, och jag har dessutom haft det tvivelaktiga nöjet att vara ledamot i en fem eller sex juryer. Jag måste säga, att mitt intryck av dessa erfarenheter är, att det på det hela taget inte finns någonting värre ur rättvisesynpunkt än en jury. I alla juryer, där jag har varit ledamot, ha tidningarna blivit fällda utom i ett enda fall, och det gällde Fäderneslandet. Jag vet inte, om detta är signifikativt. Kanhända har Fäderneslandet också blivit fälld någon gång. Men vad jag vill påtala är just, att en jury först och främst är oansvarig. Det är mycket lätt att konstatera, att ibland har en jury uttalat sig för det strängaste straff, som kan tänkas enligt de lagrum, vilka kunna åberopas, men rätten har utmätt det lägsta straff, vartill den haft möjlighet. Utan juryinstitutionen måste rätten själv ta ansvaret för sin dom, men det behöver den ju inte göra nu, ty sedan juryn har uttalat, att den ifrågavarande artikeln är brottslig, har rätten ingen annan möjlighet än att döma; här faller ansvaret i grunden på juryn och hela juryinstitutionen. Det är sålunda här en möjlighet för rätten att döma utan att ta ansvaret för sin dom.

Jag kan mycket väl hålla med herr Kilbom om att rätten har en viss möjlighet att förmedelst juryns sammansättning influera på dess utslag. Jag vet bara inte, hur den skulle kunna berövas denna möjlighet. Man kan naturligtvis tänka sig andra former för juryns utseende. Jag har inte spekulerat däröver; herr Kilbom angav inte heller själv någon sådan form, men det finns möjligtvis sådana.

Nu kan jag hålla med om att det inte är praktiskt att skilja ut en del av tryckfrihetsmålen, så att en ändring bara gäller dem, som anhängiggöras av enskilda personer, men såvitt det är fråga om att rädda juryn, befinner jag mig närmast på den sida, som skulle vilja avskaffa denna ur rättssynpunkt mycket tvivelaktiga institution.

**Herr Lundstedt:** Herr talman! Som jag uttryckligen angav i mitt förra anförande, låg det mig fullkomligt fjärran att försöka mig på någon utredning i detta ämne. Jag ville, herr Kilbom, endast göra vissa bestämda påpekanden. Jag ville framhåva en sida av saken, som städse förbises, den nämligen, att, om en enskild person muntligen eller i brevform kränker en annan person eller förtalar honom, kan han bli dömd till nog så kännbara straff, men om samma sak sker hundratusenstämmigt i dagspressen, är faktiskt situationen den, att målsäganden icke vågar sig på att anställa åtal, därför att han riskerar att därigenom ytterligare få sin heder och sitt anseende nedsatta, varjämte han får betala en hel massa penningar. Man kan således icke, herr Kilbom, utgå från de få processer, som här faktiskt äga rum, utan man måste i stället tänka på de processer, som *aldrig äga rum*, av den anledning, att vederbörande inte vågat sig på saken. Då, menar jag, förstår man det av mig påtalade förhållandet. Där står, herr Kilbom, å ena sidan en stackars ensam människa, och å andra sidan befinner sig en rik, mäktig tidning. På vad sätt kan den enskilde skada tidningen i någon mera avsevärd grad? Men tidningen kan nära nog fullkomligt göra kål på en person genom att underkasta honom sådana moraliska lidanden, att han inte håller ut. Det är underlåtenheten att beakta den haltande situationen härvidlag, som gör, att jag önskat påpeka den enskildes maktlöshet.

Sedan har jag inte alls velat gå in på problemet i hela dess vidd. Det är



*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

uppenbart, att mycket skulle kunna förbättras, genom att man fick en något förnuftigare princip för juryns sammansättning; därom vill jag inte yttra mig. Jag tycker överhuvud taget nu, liksom i remissdebatten angående lagförslaget om uniformsförbud, att det är fullkomligt meningslöst att, innan man känner den fullständiga utredningen, börja debattera sakens detaljer. En herre här sade nyss, att han knappast ögnat på propositionen men skulle ändå vilja kritiskt uttala sig om densamma. På samma sätt menar jag här, att när man yttrar sig i frågor, där en *utredning* begäres, bör man icke precisera, hur det eller det skall regleras. Dylikt är ju en ren motsägelse. Efter som jag begär utredning, ligger den tanken bakom, att jag ännu inte är på det klara med, hur det skall vara. Men så mycket är uppenbart, att juryn kan förbättras. Jag lutar dock, liksom herr Severin, åt den åsikten, att såvitt det gäller förtalskampanj mot eller annan förföljelse av den *enskilde*, komma vi aldrig till någon trygghet, om inte vanligt domaransvar här blir avgörande. På grund av detta ansvar är man, när det *inte* är fråga om pressen, i det stora hela fri från ärekränkningar, men i pressen sker vad som sker. En sak, som man inte här får glömma, är själva framställningssättet i pressen. Jag talade om durkdrivna pennor, som tränats decennium efter decennium just i syfte att försöka göra livet trist för vissa medmänniskor. Herrarna förstå, att de ju kunna välja sådana uttryck, att man inte kan så lätt komma åt dem med de strafflagsformuleringar, som vi ha, utan, när juryn granskar fallet och skall tillämpa lagen, hesiterar den inför att uttala sitt »skyldig». Särskilt bör man här icke förglömma de *konsekvent bedrivna* förföljelserna. Det kan hända, att den enskilda artikeln inte innehåller något så omedelbart graverande, men hela serien kan betraktas såsom ett moraliskt lönnmördande.

Jag tror, att om herr Kilbom beaktade dessa synpunkter, skulle han förstå, att det dock finns en sida av saken, som här just behöver understrykas, bland annat därför att den varit så förbisedd.

Herr Vougk kom med ett exempel. Om jag vid tillfället ifråga har begått en dålig handling, om jag har handlat på samma sätt som det av mig nu påtalade, vilket jag anser, att man bör reagera emot, så förtar det väl ingenting av min argumentation. Jag har väl aldrig sagt, att jag är bättre än andra människor. Men jag får säga, att jag tycker, att det där exemplet är lika simpelt som dumt. Herr Vougk måtte inte ha tänkt sig för, när herr Vougk anförde det. Jag vill vidare fråga herr Vougk: vari bestod det lögnaktiga i den ifrågavarande artikeln? Studera den, och tag hela bakgrunden i betraktande! Sedan ber jag herr Vougk lägga fram skälen till att den skulle vara av sådant slag, som jag här vänder mig mot. Vad jag talar om och som jag anser, att man skall reagera mot, är de illvilliga, lögnaktiga förvrängningarna och giftigheterna. Det är klart, att jag inte menar, att man inte skall få tala genom tidningarna. Men vad har den enskilde i sådant avseende för makt, herr Vougk! Det ser man här förträffligt: en mäktig redaktör skickar helt *godtyckligt* tillbaka artikeln.

Jag tror sannerligen, att vad jag har sagt och vad som framförts av andra talare visar, herr talman, att det föreligger synnerligen starka skäl för att företa en utbrytning av denna fråga. Och är detta riktigt, då förefaller det mig, som om herr Olssons i Mora uppfattning, att de, som talade för utskottsutlåtandet, voro i färd med att slå in öppna dörrar, icke alls vore motiverad.

Herr **Ström**: Herr talman! Samtliga talare i debatten ha uttalat sitt missnöje med den nuvarande tryckfrihetsförordningen, och de ha ansett det

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

vara behöfligt att förbättra densamma. Men så har man sagt, att man inte borde bryta ut en del utan i stället söka få till stånd en reform av tryckfrihetsförordningen i dess helhet. Jag vill fråga herr Vougt, varför han inte ställde det yrkandet i utskottet, att vi skulle förbättra den i dess helhet? Jag har ingenting att invända emot detta, men ett sådant yrkande ansåg man vara omöjligt därför att det var för omfattande. I fråga om det nu föreliggande yrkandet anser man däremot, att man inte skall ändra en del av tryckfrihetsförordningen, därför att ett yrkande härom är för litet omfattande. Jag tror för min del, att man anför dessa skäl uteslutande för att komma ifrån det hela. Ingen kan försvara den nuvarande tryckfrihetsförordningen och säga, att den är riktig, men då man inte vill förändra den, kryper man bakom dylika svepskäl, som framförts.

Nu frågar man, om denna revision, som har avseende på den enskilde, är viktigare än de andra. Jag måste då säga, att för det första äro de mål, som beröra enskilda, flera, och för det andra ha enskilda mycket begränsade tillgångar i jämförelse med tidningar och andra stora företag, och till följd härav är det viktigare att man för fram just denna fråga.

Beträffande herr Kilboms invändningar så talade han om, att de enskildas förföljelser mot tidningarna äro mera omfattande. Herr Kilbom talade väl av egen erfarenhet, förmodar jag, och jag vet inte, hur det kan vara med den saken. Men om så skulle vara förhållandet, är det inte då rimligt och rättvist att man ser till, att herr Kilboms tidning exempelvis, som ju inte torde vara något förmöget företag, får en billig och bra rättvisa. Det kan man få på detta sätt, och då tycker jag, att herr Kilbom skulle vara tacksam i stället för att göra anmärkningar på denna punkt.

Samtidigt konstaterar herr Kilbom, att i dessa juryar, som utses, insättas i regel endast borgerliga representanter. Nåväl, finns det då någon anledning att slå vakt om detta i fortsättningen, ty inte inbillar sig väl herr Kilbom, att man på någon väg kan förbättra sinnesstämmningen hos dem, som utse dessa, så att de sätta in exempelvis herrar Kilbom, Flyg eller Spångberg eller några andra med dem liktänkande. Jag inbillar mig inte detta, och då vore det ju skäl i att gå på den väg, som här föreslagits från utskottets sida.

Herr Kilbom anförde också ett utomordentligt exempel på kvaliteten av denna juryrättvisa, när han talade om, att en jury besvarat frågan om rubrikens brottslighet med ja och artikelns med nej, och han tillade, att domstolen fann givetvis denna tolkning horribel. Just sådana företeelser inträffa, och när man vet detta, bör man då inte ha intresse av att gå in för en sådan utredning och omläggning, som här föreslagits? Här har från utskottets sida föreslagits att gå en väg, som är framkomlig och möjlig att få anslutning till, men vi veta, att en förändring av hela tryckfrihetsförordningen för närvarande inte går att genomföra. Skall man då kasta bort detta bara därför att man inte kan få det hela? Det brukar ju inte vara vanligt, när man genomför reformer i vårt land, att man skall gapa över så mycket att man mister hela stycket, utan det är bättre att taga upp det som är mest aktuellt och av vikt för de sämst situerade i samhället och försöka förbättra rättvisan för dem.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag hoppas kammaren inte reflekterar så mycket på herr Ströms erbjudande om en bra och billig rättvisa, om man går med på detta herr Lindhagens projekt.

Jag begärde emellertid egentligen ordet för att svara den ärade representeranten på Upplandsbänken. Han talade om detta lönnmördande, som genom

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

hundratusentals stämmor kan verka på ett fruktansvärt sätt, och menade, att den enskilde i våra dagar står fullkomligt rättslös gentemot pressen. Ja, men om vi, som någon talare har erinrat om, skulle se på, hur pressen exempelvis på 1880-talet talade inte bara i politiska ting utan även emot enskilda, tror jag, att herr Lundstedt skulle få ännu större användning för det patos, han utvecklade. Man kan inte bestrida, att pressen med alla dess brister och svagheter ändå, som jag tror herr Vougt antydde, på ett riktigt sätt avspeglat den tilltagande kultiveringen inom hela vår nation, och att den verkligen bemödar sig om att iakttaga självbehärskning, då den yttrar sig om enskilda. Herr Lundstedt vet nog själv, att det är lika viktigt vare sig man talar eller skriver, att göra detta. Jag erinrar mig ett anförande här i kammaren för några år sedan, då vi hade en dechargede-batt, där en professorsutnämning skulle ventileras och där det var en talare, som använde ett språk, som jag näppeligen sett i någon svensk tidning framföras. Herr Lundstedt erinrar sig säkert, vem det var, som då talade.

Det visar sig alltså, att vad det kommer an på är att man kan iakttaga en tillräcklig självbehärskning, och det tycker jag att pressen, om vi undantaga ett par tidningar, utmärker sig för.

Herr Lundstedt apostroferade herr Vougt därför att han hade stoppat en artikel, som han inte ansåg det var lämpligt för den offentliga pressen att framföra från herr Lundstedts sida. Då sade herr Lundstedt, att där ser man den enskildes hjälplöshet gentemot en mäktig redaktör. Jag skulle vilja säga, att tvärt om är herr Vougt's förfaringssätt ett lysande exempel på hur dessa förhållanden skola lösas genom att redaktörerna ha så mycket urskiljning och omdömesförmåga att de själva stoppa sådant, som inte är tjänligt att framföra i pressen. Därför menar jag, att det praktiska livet anvisat betydligt bättre och lämpligare vägar att lösa denna fråga än vad utskottet föreslagit.

Jag vidhåller, herr talman, mitt avslagsyrkande.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Jag skall göra mitt yttrande synnerligen kort. Jag kan i nästan allt väsentligt instämma med herrar Hillgård och Severin.

Det har länge stått klart för mig liksom för många tidningsmän, att vår tryckfrihetsförordning är i stort behov av omarbetning, och den saken har ju också vitsordats här i kammaren och utanför riksdagen vid mångfaldiga tillfällen. Det är beklagligt, att utredningsarbetet ännu inte hunnit leda till något resultat. På det område, som utskottsbetänkandet berör, anser jag, att reformbehovet är allra mest trängande, och jag tvekar inte, ehuru jag fullkomligt förstår den synpunkt, som reservanterna anført, att ansluta mig till utskottsutlåtandet i syfte att fortast möjligt få fram en reform på denna punkt. Jag tror, att ett verkligt samhällsintresse, om inte står på spel, så i alla fall är starkt berört.

Jag kommer sålunda, herr talman, att rösta för utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet, då en rad av tidningsmän hade yttrat sig, och för att inte deras stämma skulle stå så ensam till förmån för reservationen, ansåg jag mig böra säga några ord.

Vad utskottet här önskar är ju en större trygghet för den enskilde mot angrepp från tidningarnas sida. Jag undrar, om den väg, som utskottet här förordat, nämligen avskaffande av jury i tryckfrihetsmål berörande enskilda, skall ge denna ökade trygghet. För min del är jag ingalunda övertygad därom.

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

Herr Lundstedt gjorde sig till riddare för sanningen och rätten att hävda sanningen. Jag skulle så gärna vilja instämma med herr Lundstedt i detta avseende, även om man stundom måste ställa den frågan: »vad är sanning». Men ingalunda är det möjligt att genom grundlagsbestämmelser ge trygghet åt att sanningen alltid blir härskande. Jag skulle vara mycket intresserad av om man kunde få en lagstiftning, som kunde förbjuda tidningarna att ljuga eller som kunde ålägga tidningarna att intaga ett genmåle, därest det kunde bevisas, att tidningarna farit med osanning, men jag tror, att herr Lundstedt är överens med mig om att det inte går att utforma en lag, som ger denna möjlighet. I varje fall syftar ju inte utskottets förslag till något sådant utan endast till avskaffandet av jury i mål berörande enskilda.

Jag tror emellertid, att det också finns ett annat skäl, varför man kan ställa sig betänksam inför denna reform och som varit det avgörande skälet för mig. Jag tror nämligen inte det är möjligt eller i varje fall lämpligt att få två olika slag av processer, då det gäller tryckfrihetsmål, ty det är många gånger rätt svårt att avgöra, huruvida ett tryckalster ur allmänna samhälleliga synpunkter är att betrakta såsom brottsligt eller om det endast kan betraktas såsom brottsligt i vad det gäller angrepp mot enskild person. Dessa två saker gå ofta in i varandra, och en artikel eller ett tryckalster kan ju mycket väl vara brottsliga i båda dessa hänseenden, således, såväl då det gäller allmänna samhälleliga synpunkter, som också då det gäller enskilds rätt. Hur skall i dessa fall förfaras? Skall juryinstitutionen komma i tillämpning eller skall den icke komma i tillämpning? Ja, därom får väl utredningen ge besked, men jag tror det är alldeles riktigt vad herr Olsson i Mora refererade från ett uttalande, att det är hart när omöjligt att bryta sönder detta ämne och lösa en detalj utan att också taga upp övriga frågor. Jag tror, att den väg, som här påtalats från vissa håll, nämligen att försöka få en bättre sammansättning av juryn skulle vara den väg, som vore den lämpligaste att söka sig fram på. Men ej heller till detta syftar vare sig motionen eller utskottets utlåtande. Jag tror, att denna motion är en olämplig utgångsgrund för en reform på detta område. Jag är inte ovillig att upptaga frågan om reformering av tryckfrihetsförordningen till allvarligt övervägande, men då bör det vara något starkare underlag än en motion av det slag, som vi här ha att behandla. Problemet bör angripas i något större omfattning än vad här skett, även om man får nöja sig med att få en reform av endast partiell räckvidd.

Herr talman! Detta har varit de skäl jag här anför, som gjort, att jag anslutit mig till reservanterna, och jag ber att få förena mig med dem, som yrkat bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Debatten har avslöjat, vilket ju var väntat åtminstone för dem, som känna förhållandena inom kåren, att det ingalunda råder någon enhetlig uppfattning hos kammarens tidningsmän rörande hur den här behandlade saken bäst skall ordnas. Jag tror också man kan resonera synnerligen obunden av yrkessynpunkter i detta spörsmål.

Emellertid måste jag säga för min del — och det var därför jag ansåg mig nödgad att begära ordet — att utskottsmajoritetens resonemang inte verkar alldeles övertygande eller tillfredsställande, och när man hör uttalanden här från utskottets talesmän i debatten, blir man ytterligt betänksam att godkänna ett initiativ på grundval av en sådan, jag höll på att säga häftighet, varmed man driver ståndpunkterna i förevarande fall. Det är ett uttryck i motiveringen, som jag för min personliga del funnit synnerligen märkligt och det är, att »utgången av ett jurymål är även osäker och mycket obe-

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

räknelig». Att detta skulle utgöra ett skäl för att man skulle släppa loss en lust att vilja processa på detta område, kan jag inte förstå vara bärligt. Skulle det vara på det sättet, att jurymålen skulle vara osäkra, skulle ju detta betyda, att rättsintresset inte skulle kunna tillgodoses via jury. Jag ställer en fråga till herr Kilbom eller vilken annan tidningsman som helst här i kam-maren: Ha ni inte den erfarenheten, att det funnits tider, då man varit alldeles säker på förhand om utgången av ett väckt tryckfrihetsmål? Om den saken har det knappast varit någon tvekan i vissa speciella fall, som man iakttagit. Skulle nu en människa, som känner sig kränkt av en tidnings uppträdande mot henne, nödvändigt behöva vara säker på att vinna en eventuellt process för att processa? Ja, då är det uteslutande en fördel att en sådan klarhet kan bringas, att man inte skall processa i onödan. Jag har ett fall, som jag själv har erfarenhet om. Det var en myndighetsperson, som var ganska pigg på att processa. Han hade emellertid själv kommit i en ställning i ett speciellt fall, då han måste mottaga presskritik i anledning av sina förfoganden och förfaranden, och denna presskritik upprörde honom mycket. Han ringde på till ansvarige utgivaren för en tidning och fällde därvid bland annat det yttrandet: Jag kan ju inte åtala er, för målet går ju till jury och där får man aldrig rätt. Nej, lär ansvarige utgivaren ha svarat, det går naturligtvis inte. Följden av denna presskritik blev att vederbörande själv blev åtalad av högre myndighet och dömd. Sålunda kunde det inte ha varit någon fördel om denne man haft möjlighet att föra en process utan jury, kanske delvis på det allmännas bekostnad.

Jag tror, herr talman, att man också bör peka på att andra vägar nu synas stå öppna för det enskilda rättsintressets tillgodoseende gentemot tidningarna. I dagarna har fallit en dom i hovrätten, jag tror det var Göta Hovrätt, av ganska märklig, jag höll på att säga uppseendeväckande beskaffenhet. Det kan ju hända, att den kommer att ge anledning till ett prejudikat på, hur man kommer att bedöma vissa mål och åtal gentemot tidningar. Det var i en av våra västkuststäder en spjuver, som hade skickat in ett meddelande till en tidning, som var osant och ärekränkande för den det gällde och tydligen var avsett att träffa. Detta kände ju inte ansvarige utgivaren till, men det blev åtal mot tidningens ansvarige utgivare samt mot vederbörande ryktessmidare, som man råkat upptäcka genom en advokats hjälp. Ryktesmidaren blev frikänd i rådhusrätten under hänvisning till att tryckfrihetsförordningen bestämmer, att allt vad som finns återgivet i en tidning skall åtalas enligt tryckfrihetsförordningen. Målet gick emellertid till hovrätten och hovrätten gav rådhusrätten bakläxa och fällde honom för vad som stod i tidningen. Här ha vi ett fall, där sålunda ansvarige utgivaren gått fri, medan däremot den, som varit upphovsmannen till den falska och förklenande uppgiften i tidningens spalter blev fälld för densamma. Här yppar sig sålunda en möjlighet för enskilda personer att åtminstone i vissa fall hävda sin rätt även utan hjälp av en jurydomstol.

Då jag, herr talman, tror, att sistnämnda exempel är ett fall, som kanske icke observerats ens av ledamöterna i utskottet, då domen nyligen har meddelats, har jag velat anföra det som kanske ett ytterligare motiv till att man bör handla försiktigt. I varje fall synes det mig, som om utskottets eget resonemang innebär tillräckliga skäl för en sådan försiktighet.

Jag kan för min del icke biträda utskottets förslag utan ber att få yrka bifall till reservationen.

**Herr Lundstedt:** Herr talman! När herr Andersson i Igelboda här dragit upp frågan: vad är sanning?, så vill jag i anledning därav säga, att det här

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

på intet sätt är fråga om en utredning av det filosofiska sannings- eller verklighetsbegreppet. Om man icke kunde räkna med att somligt är sant och somligt falskt, skulle man överhuvud taget icke kunna tänka, och det gängse talet *inför utredda fakta*, om att man icke skall tala om sanningen, därför att man icke vet vad sanning är, det talet är i allmänhet — jag säger detta alls icke som någon insinuation gentemot herr Andersson — uttryck för antingen intellektuell lättja eller moralisk feghet. Antingen är något sant eller också är det falskt. Att jag står här är sant, att jag är i Uppsala nu är falskt. På det sättet förhåller det sig med allting. En helt annan sak är det, att frågan »sant eller falskt?» icke alltid föreligger utredd. Men här är det fråga om rättegång, vars avgörande i viss riktning förutsätter utredning och vissa fakta. Vad jag hävdar är endast, att när det kan utredas, att människor blivit förföljda genom lömskt förtal, så att de blivit ruinerade andligen eller ekonomiskt, bör situationen i ett ordnat rättssamhälle vara sådan, att man har någon utsikt med en process i saken. Att här föra in Pilatus-frageställningen »vad är sanning?», är fullkomligt meningslöst. Men det är ganska betecknande för denna debatt, åtminstone för vad man kommer med från reservationssidan, där man ideligen försöker att kringgå saken.

Herr Hallén var i det avseendet fullkomligt storartad. Jag får säga, att jag beundrar herr Halléns synnerligen förnäma ton. Jag är dock icke avundsjuk och vill icke försöka uppnå den. Ty jag tror icke, att jag kan komma så långt. Hans framställning var ett *argumentum ad hominem*, d. v. s. den hade *intet* med *saken* att skaffa. Vad har nu det med föreliggande fråga att göra, vad jag yttrat i en dechargedebatt? Även om man utgår ifrån, att det varit fullkomligt undermåliga och osannfärdiga uttalanden jag då gjorde, finns det likväl det ringaste sammanhang mellan den saken och den fråga, som nu behandlas? Skulle därför att jag vore en undermålig individ, det svenska rättsväsendet icke få tillgodoses? Vad är meningen? Vidare skulle jag ha »apostroferat» herr Vougt för att han skickat tillbaka en artikel av mig. Det var emellertid icke detta, utan det var herr Vougt's sätt att argumentera i debatten — alltså någonting helt annat — som gjorde, att jag »apostroferade» honom. Sedan sade herr Hallén: se där, vilken berömvärd handling att stoppa artikeln! När bevisligen så mycket ont och elakt kan ske i den svenska pressen, både dagligen och stundligen bland mängden av alla dessa dagliga tidningar, skulle likväl den omständigheten, att en redaktör skickat tillbaka en artikel, som jag sänt in till hans tidning, vara till den grad berömvärd och betydelsefull, att vi däri skulle ha bevis för hur överflödigt denna debatt är och hur obefogat det yrkande är, som konstitutionsutskottet här framställt! Jag får säga, herr talman, att sådan argumentation förefaller mig ruskig.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Av de anföranden, som hållits av herr Lundstedt och herr Ström i Göteborg, får man den uppfattningen, att den enskilde står fullkomligt rättslös gentemot en hänsynslös tidningspress. Det kan vara skäl i att bringa till kammarens kännedom, hur pressen stundom kan uppvaktas av enskilda och bli hotad med åtal under förhållanden, som allmänheten sällan eller aldrig får kännedom om. Jag har egentligen begärt ordet för att ge ett exempel från min egen erfarenhet. — Jag tillhör ju dessa krypskyttar, som herr Lundstedt talade om, då jag är utgivare av en tidning. Under de senaste två åren har jag blivit hotad med åtal av fyra enskilda. Den ene var en hembrännare, den andre en lönnkrögare, den tredje en

*Ang. omdaning av tryckfrihetsprocessen. (Forts.)*

försäljare av olaglig sprit och den fjärde var en tjuvskytt. — Herr talman! Det är icke underligt, att jag ansluter mig till reservationen.

Herr **Severin**: Herr talman! Jag tycker, att herr Olovson skulle på grund av det exempel han själv gav ha anledning att vara vän av en reform av tryckfrihetsförordningen. Ty det är icke, såsom herr Lundstedt säger, allenast den enskilde, som är rättslös gentemot tidningarna. Tidningsmannen är rättslös också gentemot den enskilde. Det skulle mycket väl kunna inträffa — sådan tryckfrihetsförordningen nu är — att jag exempelvis skrev om herr Olovson, att herr Olovson vore en mycket upphöjd och ädel karaktär, och att herr Olovson sedan stämde mig och finge utsedd en jury, som fällde mig för ärekränkning — och det funnes ingenting att göra åt saken. Sådan är faktiskt lagen. Å andra sidan finns det möjligheter att skriva på annat sätt och — det må vara aldrig så riktigt — bli frikänd.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hallén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

### § 8.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 90, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 59 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väghållningslagen.*

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 359, av herr *Andersson* i Leabo *m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen måtte antaga det av 1929 års vägsakkunniga framlagda förslaget om ändrad lydelse av 59 § lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet samt besluta att denna ändring skulle träda i kraft den 1 januari 1934.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till förevarande motion, måtte för sin del antaga följande förslag till

### *Lag*

*om ändrad lydelse av 59 § lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Häri genom förordnas, att 59 § lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

## 59 §.

Vägskatten utgår efter vägfyrek med iakttagande därav:

- a) att fastighet påföres en vägfyrek för varje tvåhundra kronor av taxeringsvärdet; samt
- b) att inkomst påföres en vägfyrek för varje femton kronor därav; dock med iakttagande att vad som icke uppgår till hel vägfyrek bortfaller. Vägfyrektalslängd i — — — till vägstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1934.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Granath*, *Dalberg*, *Alfred Andersson*, *Olsson* i Rödningsberg, *Andersson* i Löbbo och *Ericsson* i Sörsjön, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! När jag fick se det förslag till utlåtande, som kom från andra avdelningen, blev jag högst överraskad. Det är ju icke vanligt, att man vidtager en ändring i en lag, som är föremål för utredning, vilken utredning ligger hos Kungl. Maj:t och på vilken man har att vänta ett nytt lagförslag.

Det förslag, som nu här föreligger, innebär en ändring av § 59 i lagen av den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet. Ändringsförslaget överensstämmer med vad de sakkunniga ansett böra gälla i den nya väglagen. På den punkten har det icke rått olika meningar. Även jag, som reserverat mig angående en annan organisation i avseende å väghållningsdistrikten, anser, att man måste vidtaga en ändring för att något avlyfta bördan från jordbruket och följaktligen få till stånd den ändring, som här ifrågasatts. Men för att detta skall kunna ske, krävs det en utjämning. Ty går man in för den föreslagna anordningen nu utan att en utjämning sker, kommer det att ställa sig betydligt olika för olika väghållningsdistrikt. I de väghållningsdistrikt, där det finns en del vägfyrekar, som grunda sig på inkomst, blir det en lättnad för jordbrukarna, men i sådana, där den största delen av vägfyrekarna grunda sig på fastighet, kommer det endast att leda till en höjning av uttaxeringen, och resultatet för jordbrukarna blir knappast någonting, medan däremot de få inkomsttagare, som finnas i ett dylikt distrikt, drabbas oerhört hårt. Jag har roat mig med att räkna ut hur det kommer att ställa sig för två väghållningsdistrikt inom ett och samma län. I det ena är den nuvarande vägskatten 11 öre, i det andra är den 28 öre per vägfyrek. Jag har därvid icke kunnat taga med i beräkningen den ändring, som följer av att man nu gått in för att sätta ned procentsatsen för jordbruket från 6—5, och icke heller den nedsättning i taxeringsvärdena, som nu skett, utan jag har utgått från de tidigare förhållandena. Det visar sig då, att i det väghållningsdistrikt, där man nu har 11 öres skatt, behöver man för att få in samma summa, höja skatten till 15 öre, medan man i det väghållningsdistrikt, där man nu har 28 öre i vägskatt, behöver höja den till 40 öre. En vägskatt av 28 öre per vägfyrek är ju icke den högsta som förekommer; den varierar från 65 öre ned till 4 öre. Där vägskatten är låg nu, blir det en lättnad för jordbrukarna, därför att det där finns även inkomsttagare i stor utsträckning. I de väghållningsdistrikt, där inkomsten i medeltal utgör över 65 % av det hela, blir det icke någon större lättnad.

Jag är emellertid medveten om, att man nu måste gå in för en ändring, men



*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

det gäller då, att man får en utjämning till stånd, en utjämning på annat sätt än den som sker genom de stackars 200,000 kronorna till hårt betungade väghållningsdistrikt. I utjämningssyfte har jag föreslagit, att man skulle i första hand försöka att — även om man icke går in för att länet skall utgöra väghållningsdistrikt — göra länet till en beskattningsenhet, i andra hand söka erhålla utjämningsmedel från staten, så att det kunde råda någorlunda likhet över hela landet. Det finns väl ingen anledning att hålla på det nuvarande systemet: på ena sidan häradsgränsen sitter en jordbrukare och betalar 11 öre per vägfyrk — efter det nya systemet skulle han få betala 15 öre; på den andra sidan häradsgränsen sitter en annan jordbrukare och betalar 28 öre per vägfyrk — efter detta skulle han få betala 40 öre. Det är klart, att det hela kommer att verka i sådan riktning. Då ett visst belopp måste uttaxeras och vägfyrkarnas antal sjunker, måste det bli en ökning per vägfyrk. Här sjunker antalet, då det gäller jordbruksfastigheter, till hälften. Jag träffade en ärad kammarledamot i går, som ansåg, att det vore rimligt att slippa med halva vägskatten. Jag frågade honom, hur det låg till och hur han tänkte sig det hela. »Jo», sade han, »det är väl i alla fall ofta så, att det icke är så många inkomstagare inom väghållningsdistrikten utan att dessa äro rena jordbruksdistrikt.» — »Då få ni väl vara nöjda att ni slippa  $\frac{1}{10}$ », sade jag, »ty vägskatten skall i alla fall ut, och så länge man icke har något instrument för utjämning av skattebördorna, kommer det i alla fall att verka orättvist.»

Man brukar, när det väcks enskilda motioner i en fråga, som ligger hos Kungl. Maj:t för prövning, avfärda saken med att man skall vänta, tills utredningen blir färdig. Att man nu tagit ståndpunkt till denna fråga beror, har man sagt, på att väglagen icke kunnat framläggas vid innevarande års riksdag, såsom i fjol utlovades av den dåvarande departementschefen. Nej, det har icke kunnat ske, därför att förslaget blivit så sent överlämnat till regeringen. När den dåvarande regeringen skickade ut ärendet på remiss, var remisstiden så kort, att de flesta myndigheter klagade och ansågo, att det var omöjligt att på så kort tid avgiva yttrande, varför de hemställde hos Kungl. Maj:t om utsträckning av remisstiden. Vidare kom den nya regeringen just i det ögonblick när man i allmänhet inom regeringarna börjar syssla med budgetbehandlingen, och följaktligen har saken icke kunnat framläggas i år.

Nu är det så, att man på vissa håll på landsbygden, särskilt inom vissa vägstyrelser, anser det nuvarande systemet enligt 1891 års väglag vara ideal. Något vidare vill man icke ha. En skarpare kontroll anser man absolut överflödig, ty vägunderhållet skötes mönstergillt inom distrikten och det finns ingen anledning till anmärkning etc. Ja, jag har under fyra år haft litet tillfälle att se, hur det är inom åtskilliga väghållningsdistrikt, och det har ju från statsrevisorernas och riksdagens sida gjorts rätt skarpa anmärkningar. Man har även vidtagit vissa inskränkningar i vederbörandes rätt.

Jag anser emellertid, att man i en ny väglag, hur den än kommer att se ut, icke kan komma ifrån vissa sammanslagningar av väghållningsdistrikten — om man nu icke går hela linjen ut, så att man låter landstingsdistrikten utgöra enhet. I vilket fall som helst måste det bli en utjämning av skattebördan. Det är orimligt som det nu är, att man i det ena väghållningsdistriktet skall utdebitera 5 à 6 gånger så mycket som i det andra, intilliggande distriktet, då vägarna ha samma betydelse för det ena som för det andra.

Jag befarar — och detta har jag sagt förut i utskottet — att, om riksdagen nu går med på den föreslagna anordningen, de, som icke vilja ha någon ändring i väglagen och icke vilja ha någon ny sådan, komma att känna sig

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*  
fullkomligt tillfredsställda. Vi ha hållit på med denna sak sedan 1911 och haft tre utredningar under den tiden: först 1911 års vägkommission, så 1920 års vägsakkunniga och nu slutligen 1929 års vägsakkunniga. Ärendet är så nära sin lösning, att man är färdig att börja utarbeta proposition till nästa års riksdag. Att då året förut i den gamla väglagen ändra en paragraf, är enligt min uppfattning ett förfaringsätt som icke förekommit förut i Sveriges riksdag.

Jag tror som sagt icke, att ändringen för jordbrukarna kommer att betyda så stor lättnad, i varje fall icke i de hårdast betungade distrikten. Ty i de distrikt, där man har många inkomsttagare, i större samhällen t. ex., är vägskatten för närvarande låg. I de väghållningsdistrikt återigen, där det finns endast en eller annan arbetare eller ett par tre tjänstemän, blir lindringen icke stor, men det vältras över på dessa få inkomsttagare ett oerhört svårt tryck. Man kan icke enligt min uppfattning gå in för dylikt, med mindre man samtidigt företager en skatteutjämning.

Av dessa skäl ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Paulsen*.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Både reservanterna och utskottsmajoriteten äro ju fullkomligt eniga om att en omläggningen av vägskattebördan är välbehövlig och starkt motiverad. Reservanterna anse, att detta bör ske i samband med införande av en ny lagstiftning rörande allmänna vägar. Utskottet däremot anser, att det redan nu med hänsyn till de rådande förhållandena inom jordbruksnäringen är av behovet påkallat, att en jämkning av vägbeskattningen för jordbruksfastigheternas del äger rum.

Det är mycket riktigt så, som ordföranden i jordbruksutskottet erinrat, att i denna fråga avlämnades ett sakkunnigutlåtande i augusti förra året, att ytt-randen över detta sakkunnigutlåtande nu inkommit och att sålunda ärendet är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Att under sådana förhållanden taga upp frågan nu är ju ett rätt ovanligt tillvägagångssätt. Det är emellertid, som man påpekat, de nu rådande förhållandena inom jordbruket som göra det påkallat att, även om ifrågavarande omläggning icke medför en alltför stor lättnad för jordbrukarna, dock genomföra en dylik, då varje grad av lättnad i jordbrukets utgifter är av mycket stort värde. De vägsakkunniga ha uttalat, att de nu gällande repartitionsgrunderna icke kunna anses svara mot rättvisans och billighetens krav. De omnämna vidare, att vägarna ha betydelse för alla grupper av skattebetalare samt att de särskilda förhållanden, som förr råde, då man på grund av fastighetsägarnas större intresse av vägarna ålade dem en högre beskattning för vägunderhållet, nu ha helt ändrats, särskilt på grund av den starkt utvecklade biltrafiken. Denna trafik har ju utvecklats mycket starkt. Vägarna i Norrland t. ex. skola ju numera hållas öppna för bilarna under vintertiden. Man skrapar bort snön från vägen och vid första töväder, som inträffar, äro vägarna bara. Fastighetsägarna få på grund härav stora svårigheter. När de på vintern skola utföra körslor från ett skogsskifte t. ex. och skola forsla virke, ved eller något annat dylikt, måste de ju använda vägarna och de ha nu mycket större svårigheter än de hade förr, när det gäller att komma fram på vägarna särskilt vintertid.

Jag kan icke förstå annat än att den ändring, som föreslagits av de vägsakkunniga, nu bör kunna genomföras. Rättvisligen borde ju skatten, när det gäller väghållningsbesväret, utgå efter samma grunder, som gälla för övriga

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

kommunala skatter, men man har ju här icke velat gå så långt för att icke, som herr Johansson i Uppmälby omnämnde, komma i det läget att en övervältring av skattebördan från en grupp till en annan åstadkommes på ett för brådstörtat sätt och innan en mera genomförd skatteutjämning har kunnat äga rum. De sakkunniga säga att ernäendet av en sådan full likställighet mellan jordbruksfastighet och annan fastighet och inkomst är ett krav, som framförts med den allra största styrka undan för undan men att de sakkunniga nu icke vilja gå så långt. Utskottet har ju här också stannat vid vad de sakkunniga ha föreslagit. I de yttranden som avgivits över de sakkunnigas betänkande, har, kan man säga, nästan alla ansett att frågan om denna omläggning av vägskatten är befogad och riktig. Det har egentligen icke framställts någon erinran mot detta förslag. De få, som i detta avseende haft en annan uppfattning ha sagt, att de anse, att man borde invänta de möjligheter till utjämning i fråga om skatternas utgörande, som äro föremål för sakkunnigeutredningar, men de ha egentligen icke yttrat sig emot den ändring, som nu här är föreslagen. Det är på grund av dessa skäl och på grund av det alldeles särskilt tryckande läget bland jordbrukarna, som vi, som stå för utskottets utlåtande, trots de omständigheter, som herr ordföranden i jordbruksutskottet här omnämnt, dock ha velat vara med om att nu få en dylik ändring till stånd. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Persson* i Falla, *Westerdahl*, *Johansson* i Bro, *Hultman*, *Hilding*, *Werner* i Höjen, *Persson* i Trängen, *Brännström*, *Nilsson* i Antnäs, *Johansson* i Tväråselet, *Gustafson* i Kasenberg, *Larsson*, *Johanson* i Hallagården, *Andersson* i Lindome, *Jonsson* i Mörbylånga, *Gustafsson* i Välsnäs, *Thorell* och *Wallén*.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr förste vice talman! Jag skall be att få säga några ord i föreliggande fråga, eftersom den har ett så intimt samband med den stora frågan om en ny väglagstiftning, som nu ligger under förberedande behandling i kommunikationsdepartementet.

Jag vill först säga, att utskottets förslag, sådant det här föreligger, i flera avseenden är ganska märkligt. Det är väl mycket sällsynt att riksdagen — jag kan icke för egen del erinra mig något liknande fall — på egen hand och utan någon närmare utredning gripit in så pass starkt i skattelagstiftningen, som här föreslås skola ske och flyttat över en del av kommunernas skattebörda från en grupp till en annan grupp. Man brukar ju alltid och detta med rätta uppträda och handla mycket försiktigt icke minst i skattelagstiftningsfrågor, så att man icke riskerar att göra ont värre och åstadkomma resultat, som ingen önskat. Nu säges det visserligen att det förslag, som utskottet här vill förmå riksdagen att antaga, är ett av vägsakkunniga utarbetat förslag och att det således har varit föremål för utredning och undersökning. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på den viktiga omständigheten att även om detta är vägsakkunnigas förslag, så ingår det i deras förslag endast såsom en del, en detalj i hela det stora väglagstiftningsförslaget och förutsätter bland annat en förstoring av de nuvarande vägdistrikten, så att man, när man flyttar över en del av skattebördan från jordbrukarna till de andra inkomsttagarna, så att säga därmed neutraliserar verkningarna av denna överflyttning genom att göra vägdistriktet större, så att det nya skattetrycket kommer att verka mjukare. Något sådant sammanhang med väglagstiftningsförslaget föreligger ju däremot icke i utskottets förslag. Detta förslag går så att säga oförmedlat på saken och föranstaltar om en överflyttning utan en motsvarande utjämning. Jag vill emellertid också fästa uppmärksamheten på en annan viktig omstän-

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

dighet, och det är den, att jag är bestämt övertygad om att riksdagen, om den tager detta förslag, därmed kommer att äventyra en förnuftig lösning av det gamla, svåra och segslitna spørsmålet om en ny väglag. Jordbruksutskottets ärade ordförande har redan erinrat om, att det är 20 år sedan denna fråga blev aktuell och att förslag i frågan framlagts tvenne gånger i riksdagen men båda gångerna fallit. Jag tror, att detta mer än något vittnar om hur svårt det är att förena de stridiga intressena om en ny väglagstiftning och hur försiktigt man måste gå fram, för att man icke skall stycka sönder och fördärva de möjligheter, som finnas att äntligen nå fram till en av alla efterlängtd lösning av väglagstiftningsfrågan. Bryter man sönder de väglagstiftningssakkunnigas förslag, riskerar man, att man till nästa år, när förslag till ny väglagstiftning kommer att föreläggas riksdagen, icke får detta förslag i hamn. Då blir följden, att man står och stampar på samma fläck med avseende å den av alla utdömda väglagen.

Jag hör till dem, som i likhet med utskottets majoritet och i likhet med reservanterna i utskottet ha den uppfattningen, att det finnes goda skäl för att lätta på vägskatten för jordbrukarna. Jag ämnar således för min del — om jag får tillfälle därtill — göra vad som på mig ankommer för att åstadkomma en sådan lättnad genom en bättre fördelning av skattebördan. Förslag därom är således att vänta till nästa år och då i sitt rätta sammanhang. Då har riksdagen möjlighet att bedöma alltsammans i sin helhet och riksdagen är då också oförhindrad att fatta ett avgörande beslut om både huru stora vägdistrikten skola vara och om hur stora lättnader, som böra göras i jordbrukets beskattning. Jag tror, att man, om man på det viset får tillfälle att pröva saken i hela sitt sammanhang, skall ha möjlighet att komma fram till ett klokt och förmånligt resultat på samtliga områden, som beröra denna väglagstiftning. Är det återigen så, att man för att snabbt få en tillfällig fördel, skulle bryta sönder förslaget, är jag rädd för att de, som här uppträda å jordbrukarnas vägnar, mera skada än gagna sina huvudmäns intressen. Jag kommer således, herr talman, att för min del rösta för reservanternas förslag.

**Herr Herou:** Herr talman, mina herrar! Vi ha städse från vårt håll konsekvent understött varje strävande, som avsett att minska de för bönderna hårda och särskilt orättvisa vägpålagorna. Den från olika håll förda kampen mot orättvisorna på detta område har ingalunda varit resultatlös. Tum för tum har motståndet mot de krav, som rests från jordbrukarhåll, nödgats retirera.

1929 års vägsakkunniga ha ju för sin del uttalat, att repartitionstalet icke svarar mot rättvisans och billighetens krav. De ha ansett, att förordningen om de nya vägdistrikten borde komma i funktion den 1 januari 1936, och uttalat som sin mening att 59:e paragrafen i väglagen med den ändringen att jordbruksfastighet åtminstone bör likställas med annan fastighet, när det gäller skattskyldighetens storlek, borde träda i kraft redan den 1 januari 1934. De höra myndigheterna ha ju också instämt därutinnan och från något håll har man krävt likställighet mellan den skatt, som drabbar jordbruksfastighet, och den, som drabbar inkomst överhuvud taget. I vissa länder har ju också frågan om de allmänna vägarna blivit en statsangelägenhet och där förhåller det sig också så, att jordbruksfastigheter icke avkrävas någon särskild skatt.

Motståndet mot rättvisa på denna punkt synes i dag komma enbart från socialdemokraterna i riksdagen. Jag var mycket nyfiken på att höra skälen för deras nu intagna ståndpunkt, som utan tvivel är ett avståndstagande från deras gamla paroll om jämlikhet. Jag vill emellertid ingalunda fränkänna herr Johanssons i Uppmålby invändningar varje värde. Han har räknat ut, att re-

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

sultatet av ett bifall till utskottets förslag skulle för vissa vägdistrikt bli, att man mot en utdebitering för närvarande av 11 öre t. ex. skulle få en utdebitering på 15 öre. I ett annat vägdistrikt åter, där man nu har en utdebitering av t. ex. 28 öre skulle man nödgas höja den till 40 öre. Han medgav dock, att det i de kommuner, där inkomsttagarna till den betydande delen bilda underlaget för vägskatten, bleve en lättnad för jordbrukarna, medan förslaget för en del andra kommuner, där jordbruksfastigheterna företrädesvis utgöra underlaget för vägskatten, skulle medföra som resultat, att man visserligen fick ett mindre antal vägfyrrar men i stället fick lov att höja utdebiteringen per vägfyrr. Jag kan instämma med honom, att det är klart, att det icke finnes någon som helst reson ur rättvisans och billighetens intresse, att en jordbrukare på ena sidan gränsen av ett vägdistrikt skall få betala 30 öre och därutöver i vägskatt per vägfyrr, under det att en jordbrukare på andra sidan gränsen skall få slippa undan med 5 å 6 öre per vägfyrr. Vi ha emellertid ingenting att erinra mot att herr Johansson i Uppmälby, när han har möjlighet och är villig därtill, framlägger långt gående förslag till en utjämning härutinnan. Vi kunna dock icke nu för vår del låta det bero med de stora orättvisor, som nu råda mellan olika grupper av skattskyldiga, av rädsla för att orättvisor ändå komma att bestå eller till och med skulle komma att uppstå genom det beslut, som nu eventuellt kommer att fattas. Dessa kvarstående eller nya orättvisor komme ändå icke att vara av den upprörande art, som de orättvisor, som det här är fråga om.

Jag skall taga några drastiska exempel på hur orättvist det överhuvud taget är att jordbruksfastigheter drabbas hårdare än andra grupper av skattskyldiga, när det gäller vägskatterna. Jag tager som exempel en småbrukare, som bor på en ö. Han sliter aldrig kronans vägar. Han fraktar sina saker på båt över sjön utan kostnader för staten. Han sliter ju bara på sjön! Han har en jordbruksfastighet, som är värd, låt oss säga, 15,000 kronor, och härför får han erlägga vägskatt efter 150 vägfyrrar oavsett den inkomst han har, ty därför beräknas ytterligare vägfyrrar. I ett vägdistrikt med 25 öres utdebitering får han följaktligen för sin fastighet betala 37 kronor och 50 öre i vägskatt, fastän han icke någon gång använder kronans väg. En annan fastighet, en industrifastighet är — vi kunna ju antaga det — av den karaktären att den på grund av sin verksamhet synnerligen hårt sliter vägarna. Denna fastighet slipper betydligt billigare undan. För varje 15,000 kronors värde av fastigheten skall den betala vägskatt efter 100 vägfyrrar, och med en utdebitering av 25 öre per vägfyrr blir det en summa av 25 kronor. Jag tar ett annat exempel från, låt mig säga, Norrlands, Värmlands eller Dalarnas skogsbygder. En jordbrukare där får med stora kostnader underhålla sin enskilda väg fram till landsvägen och har kanske en lång väg att färdas för att få se »kronans väg». Vägen är kanske också delvis sådan, att han icke kan trafikera den med åkdon utan han är oftast hänvisad till att promenera på den och på sin mer eller mindre starka rygg bära de förnödenheter, som han har. Denne jordbrukare drabbas också lika oerhört hårt av denna för jordbruket betungande vägskatten, fastän han icke sliter kronans landsväg mera än i samma mån, som han sliter sina skosulor på densamma. Det kanske icke finns så många dylika drastiska exempel på orättvisorna, men de äro dock av upprörande art, och det gör, att man icke kan låta det hela vara som det är. Man behöver heller icke enbart se på dylika exempel för att göra klart hur orättvist de nuvarande vägskatterna drabba jordbrukarna.

Jag vill till slut säga, att jag och den grupp, som jag representerar — det försäkrar jag — livligt sympatiserar med utskottet, när utskottet säger i sitt utlåtande: »Med hänsyn till nu rådande förhållanden inom jordbruksnäringen

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

måste särskilt en snar jämkning av jordbruksfastigheternas vägskattebelastning anses vara av behovet påkallad.» Det är så sant, som det är sagt. Om de herrar, som äro ligkiltiga på denna punkt och som anse, att man ännu kan nöja sig med löften om förbättringar i framtiden, göra sig möda att undersöka priset för de avsaluartiklar, som bilda grundvalen för småbrukarnas årsinkomster, skola de finna att en småbrukare under åren 1909—1913 kunde tillbyta sig — ja, t. ex. 1,000 murtegel för 55 kilogram fläsk. Nu får han leverera 140 kilogram fläsk för att få samma kvantitet murtegel. Han kunde vidare tillbyta sig 100 kilogram smidesjärn för 8 kilogram smör. Nu får han lämna 10 kilogram smör. För en enskärig plog fick han betala 870 kilogram potatis. Nu får han lov att lämna 1,515 kilogram potatis för denna plog. Det förefaller mig, som om sådana exempel bilda en alldeles utmärkt bakgrund mot detta utskottets yttrande, att nu rådande förhållanden kräva snabba ändringar, när det gäller lättnader i jordbrukarnas vägutskylder. Med detta falla, synes det mig, reservanternas anmärkningar på sidan 6 platt till marken.

Man har lovat att genom en ny lagstiftning om allmänna vägar med det snaraste rätta till dessa orättvisor. När jag hörde herr statsrådet här skrämma oss med att vi, om vi i dag rösta för utskottets förslag, göra ont värre, då väntade jag att herr statsrådet med sina möjligheter till utredning på området skulle kunna ge material, som visade, att vi verkligen skulle göra ont värre, om vi taga utskottets förslag. Detta uraktlät emellertid herr statsrådet att visa oss trots de möjligheter, som jag antar, han har i den vägen. Vi kunna därför icke bara låta skrämma oss med hans, låt vara auktoritativa, förmodan och uttalade övertygelse på den punkten, när hans uttalande icke åtföljdes av någon bestämdare bevisföring. Med hänsyn till det sagda och till läget, som jag har försökt illustrera, vågar jag påstå, att jordbrukarna behöva lättnader *nu* och att man ej kan låta nöja sig med en oviss, halvt utlovad bättring i en snar framtid. Det är ur den synpunkten, som jag underkänner reservanternas här gjorda uttalanden, och jag ber att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag skall lova att icke bliva mångordig, men då jag biträtt på avdelningen vid behandlingen av detta ärendet, skall jag be att få yttra några ord.

Under debatten har det icke ifrågasatts något annat än att det föreliggande förslaget på denna punkt vore föranlett av rättvisa och billighet gentemot jordbrukarna, och förslaget är ju från dessa synpunkter motiverat. De enda avgörande skälen mot förslaget, som efter vad jag kunnat finna, herr statsrådet samt ordföranden i jordbruksutskottet framhöllo, voro dels att förslaget möjligen i någon mån skulle kunna verka förskjutande på själva skatteunderlaget och bli tyngande för de skattskyldiga inom en del distrikt men också att det genom ett beslut i dag i överensstämmelse med utskottets förslag möjligen icke skulle kunna bli så lätt att till nästa år få den stora väglagsreformen genomförd. Jag tror för min del icke, att det är skäl att uppskjuta detta förslag, som ju är en del av det förslag, som de kommitterade ha utarbetat och som sålunda från den synpunkten icke kan möta betänkligheter. Förslaget är ju grundat på rättvisa och billighet. Min uppfattning är den att ifall det är så, att den föreslagna vägskatteformen är väl motiverad också på andra punkter, kommer riksdagen att ansluta sig till den reformen, oavsett om riksdagen nu genomför det föreliggande förslaget till ändring beträffande själva skattegrunderna. Det kan ju också tänkas, att genom den ojämnhet, som möjligen kommer att uppstå vägdistriktet emellan vid tillämpningen av nu föreliggande förslag, behov av en reform i riktning mot utjämning av vägskattebördan olika

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

vägdistrikt emellan kan uppstå, och att detta kan komma att anföras som skäl för att lagförslaget i övrigt bör bli genomfört.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Nilsson i Landeryd förenade sig herr Jönsson i Boa.

Herr **Fast**: Jag brukar aldrig taga till orda i frågor, som jag icke varit med om att behandla i utskottet, men jag har dock här djärvt begära ordet för att säga några ord, då jag i annat sammanhang sysslat med denna fråga.

Jag måste säga, att jag är ganska överraskad över det beslut, som jag förstår att kammarmajoriteten är beredd att fatta. Det är något nästan fullständigt enastående, så vitt jag förstår, i riksdagens historia, att man går till väga på detta sätt. Vad är det för skillnad, som föreligger här mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt? Man skall icke försöka att med några enkla knep komma förbi att frågan gäller, huruvida reformen skall genomföras nu eller nästa år. Sedan herr statsrådet här förklarat, att han för sitt vidkommande, därest han kommer i tillfälle att få göra det, är beredd att framlägga förslag, som åtminstone går så långt som detta, är det väl klart, att, vad vi i dag i sak kunna diskutera, det är, huruvida vi skola genomföra denna skattelindring i år eller först nästa år. För egen del må jag bekänna, herr talman, att jag vid behandlingen av skatteutjämningskommitténs beredning av detta ärende diskuterat mycket ingående om det i fortsättningen finnes någon bärande grund för de skiljaktigheter i skattehänseende, som alltjämt skola bestå, även om utskottets förslag går igenom. För mitt vidkommande, och jag tror att många resonera på samma sätt, vill jag säga, att jag tror att frågan, huruvida så skall bliu faller, är beroende på den organisation, som man skapar på vägväsendets område. Det är ingen oväsentlighet, ty om man har en olämplig organisation, som icke så att säga täcker de behov, som för närvarande föreligga på vägväsendets område — man har dock marscherat ganska raskt — måste man säga sig, att man — vi äro ju dock ganska efterblivna på detta område — kan draga i tvivelsmål, huruvida den lättnad, som man är i färd med att nu besluta, blir en verklig lättnad i realiteten.

Jag ber att få erinra därom, att det icke bara är fråga om t. ex. vägdistriktens storlek. I det hänseendet ha olika förslag förelegat. Vägsak-kunniga ha sagt, att distrikten skola väsentligt förstoras, och skatteutjämningskommitténs majoritet har förklarat, att visserligen skola landstingsområdena icke göras till arbetsdistrikt, för vilket ändamål väsentligt mindre enheter böra finnas, men att däremot landstingsområdena kunna göras till utdebiteringsenheter. Detta betyder alltså, att vad det här är fråga om, det är att få samma skatt inom samma landstingsområde, så att vi komma ifrån den skillnad, som nu råder inom distrikten i ofantligt många landstingsområden. nämligen att vägsakten i det ena distriktet är tre, fyra gånger större än i det andra. Detta är icke något löst antagande, ty vi ha ju sett hur det förhåller sig i det levande livet, och vi känna ju till från vår egen verksamhet, att en bonde, som bor på ena sidan om landsvägen, kan ha t. ex. 11 öre per vägfyrk i utdebitering, medan hans granne på andra sidan landsvägen har 28, 30, 32 öre. Är det rim och reson i detta? Nej, naturligtvis inte, men här är man i färd med att på fri hand, ett år i förväg, bryta ut denna fråga ur sitt sammanhang och äventyra det stora reformprojekt, som redan föreligger i detta avseende. Det är nämligen självklart, att om riksdagen i dag fattar ståndpunkt i överensstämmelse med utskottsmajoritetens förslag, så blir det en del befolkningsgrupper, för vilka intresset att få en modernare

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*  
lagstiftning på detta område icke kommer att bli så trängande. Den saken kunna vi icke komma ifrån. Och vidare, om vi tänka på sådana väghållningsdistrikt — och de äro många — där jordbruksbefolkningen är övervägande och består av hemmansägare och med dem likställda, inom jordbruket arbetande befolkningsgrupper, tro herrarna verkligen, att de få någon skattelättnad genom detta beslut? Och även om så skulle ske, så finns det ju präster, skollärare, banvakter och hantverkare m. fl., och den lättnad som de skulle få genom detta förslag, blir så minimal, att man knappt kan skönja den; mer än  $\frac{1}{10}$  % lär det inte bli.

Vad är det som är den stora frågan härvidlag? Jo, det är utjämningen. Men, säger man, den få vi vänta på, och vi få se hur det går, ty den frågan är icke så trängande som att undanröja den orättvisa det här gäller. Ja, men vi få dock besinna, att om man lägger hinder i vägen för rättande av en stor orättvisa, genom att nu i år gå händelserna i förväg och fatta ett beslut i en detaljfråga, så lär man näppeligen ha gjort jordbrukarna någon verklig nytta. Här är det icke bara fråga om utdebiteringsdistrikten eller om vägdistriktens storlek eller om organisationen i övrigt, utan här är det också fråga om vägfullmäktige, om rösträttsbestämmelser, om valet av dessa vägfullmäktige och dylikt. Man säger på sina håll, att allt detta intresserar oss icke i detta sammanhang, ty eftersom vägsakkunniga äro överens om den förändring i vägskattebördan, som motionen gäller, så är detta också den minsta skattelättnad som kan komma i fråga, och därför bör den också genomföras. Men om vi bryta ut den frågan ur sitt sammanhang, så göra vi faktiskt mera skada än nytta, och det var detta som statsrådet syftade på, när han talade om att göra ont värre. I den mån vi uppskjuta den stora, verkliga reformen, som avser att åstadkomma verklig utjämning på detta område — även på andra områden är skatteutjämning behöfvig — så har man också enligt mitt förmenande gjort ont värre och långt ifrån gagnat jordbrukarbefolkningen, ja, man har enligt min uppfattning tvärtom skadat densamma.

Det är, som jag inledningsvis nämnde, mycket egendomligt, att riksdagen på grund av en enskild motion, mitt under det betänkandet från en utredning, som försiggått efter delvis dubbla linjer, vilket varit ute på remiss, nu är föremål för Kungl. Maj:ts övervägande för utarbetande av proposition till nästa riksdag, det är mycket egendomligt, säger jag, att riksdagen på detta sätt går i förväg och fattar beslut i en detaljfråga. Jag tror, att om det gällde en annan fråga, så skulle den eventuella majoritet, som är tillfinnandes i denna fråga, säkert åberopa de skäl, som jag nu ur sakliga synpunkter åberopar. Det kan vara skäl att tänka sig för, innan man principiellt avhänder sig de enligt mitt förmenande verkligt goda grunder, även med hänsyn till framtiden, som vi nu stå på.

Från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att för mitt vidkommande få yrka bifall till reservationen.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Jag anser, att man bör från jordbrukarhåll säga ifrån, att vi inte kunna vara nöjda med vad som här i detta utskottsutlåtande är föreslaget, men jag har för min del inom utskottet gått med på förslaget, därför att jag anser, att det är ett steg i rätt riktning. Jag skulle vilja säga, att vad som här föreslås är så att säga en avbetalning på en gammal *orättvisa*, men jag anser dock och har alltid ansett att vi från vårt håll icke kunna vara nöjda förrän vi vederfaras en full rättvisa, och därmed menar jag en lika beskattning av alla skattedragare, när det gäller vägväsendet.



*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

Jag skall här nämna några siffror för att visa, hur orättvist jordbrukarna i detta hänseende varit och äro beskattade. Före år 1891 fick jordbruket ensamt bära alla kostnader för vägunderhållet. Det fanns en hel del andra, som körde sönder vägarna, men det var jordbrukarna, som ensamma fingo laga vägarna och styra om, att de höllos i fullgott skick. Mellan 1891 och 1927 hade jordbruket fem gånger så hög beskattning som andra inkomsttagare, och efter år 1927 och fram till 1 januari detta år ha vi jordbrukare fått bära två och en halv gånger så hög beskattning som andra skattedragare. Det nu föreliggande förslaget innebär visserligen en förbättring, men vi jordbrukare skola dock fortfarande enligt förslaget betala 50 % mera än andra inkomsttagare.

Nu har det sagts här av flera talare, att i händelse man skulle bryta ut denna detalj så skulle detta kunna medföra, att det stora förslaget till ny väglag skulle kunna ointetgöras. Jag kan inte förstå detta. Ty är det så, att förslaget i övrigt och även beträffande beskattningsgrunden är förståndigt och rättvist, så får man väl, när det kommer fram, gå med på detsamma, men om förslaget icke är klokt, rättvist och lämpligt, så bör det naturligtvis falla.

Till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, som nyss uttalade, att det enligt hans förmenande skulle bli fördelaktigare i skattehänseende för jordbrukarna, om riksdagen icke nu bifölle utskottets förslag, vill jag säga: Var då så vänlig och kom med ett förslag, som, när det gäller vägskatten, innebär lika beskattning för alla skattedragare, varifrån inkomsten än kommer.

Jag tycker verkligen, att de ekonomiska förhållandena för jordbrukarnas vidkommande äro sådana, att det nu kan vara och måste vara nog med den *ekonomiska misshandel* i skattehänseende, som jordbrukarna på flera områden ha fått utstå. Det är därför som jag ber, herr talman, ehuru ej fullt nöjd med föreliggande förslag, att dock nu få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Höör: Herr talman! Det tycks ju inte råda något tvivel om att jordbruket bör erhålla någon lindring, när det gäller vägskatten. Tvisten gäller ju egentligen vid vilken tidpunkt och i vilket sammanhang denna lindring skall lämnas. Jag har alltid tänkt mig, att den gång man skulle minska vägskattebördan för jordbruket, så borde detta kunna ske utan att man därför skulle behöva lägga högre skatt på de övriga vägunderhållsskyldiga. Man kunde ju tänka sig, att man dels finge högre bidrag av bilskattemedel till vägunderhållet, dels högre statsbidrag. Vi ha ju haft 30 % bidrag av vanliga skattemedel, men härav har man dragit in ena hälften under de senare åren, och för innevarande budgetår har man dragit in även den andra hälften. Man skulle kunna tänka sig att få tillbaka vad sålunda dragits in. Därigenom skulle man komma i tilfälle att sänka skatterna för jordbrukarna utan att behöva pålägga högre skatter på de andra skattedragarna i distriktet.

Man talar nu om att det är så bråttom för jordbrukarna att få denna lindring. Jag vill då erinra om, att jag just i dag sett i tidningarna, att man vid den senast verkställda taxeringen av jordbruksfastigheter minskat taxeringsvärdena på dessa fastigheter, så att värdena nu ligga sammanlagt 500 miljoner kronor under vad de förut gjort. Jordbruket får således lindrigare vägs-katter genom att man minskat deras taxeringsvärden, en minskning, som t. ex. nere i Skåne uppgår till 12 %. Nu vill man lindra skattetrycket för jordbrukarna och i stället övervältra bördan på inkomsttagarna. Om jag då tänker mig ett vägdistrikt, som består av huvudsakligast lantbefolkning, vad finnes det då för inkomsttagare i ett sådant distrikt? Jo, lantarbetare och

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*  
andra mindre inkomstagare. Men är det rättfärdigt frågar jag, att man skall lägga högre skatter på dem, som väl ha det lika dåligt ställt som jordbrukarna, vilka, det skall jag gärna erkänna, verkligen ha det dåligt ställt. Jag tror dock inte man kan säga, att lantarbetarna ha det bättre, och att det vore skäligt att lägga högre skatter på dessa.

Det är vidare en annan sak, som icke heller får glömmas i detta sammanhang. Alla våra köpingar och municipalsamhällen få ju själva underhålla sina vägar och gator, men dessutom också betala vägskatt. Är det då rättfärdigt att, om man redan nästa år kan få en ändring till stånd, pålägga inkomstagarna och innehavarna av »annan fastighet» i dessa samhällen en högre vägskatt? Jag tycker ändå, att man borde en liten smula försöka att betrakta denna stora fråga i sin helhet. Låt oss vänta till ett kommande år, då vi fått fram ett slutgiltigt förslag! Då kan man säkerligen ordna skattefrågan på ett tillfredsställande sätt, och då lovar jag för min del, att jag inte skall motsätta mig en lindring i vägskatten för jordbrukarna, men på det villkoret att saken ordnas så, att skattebördan icke behöver vältras över på andra vägunderhållsskyldiga inom distriktet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet erinrade om att frågan om en modern väglag i vårt land visat sig mycket segsliten. Det är sant, och det finnes åtskilliga förklaringsgrunder härvidlag, som ligga mycket nära till hands. Till en början vill jag erinra om att våra städer stå alldeles utanför det hela, men att representanter för städerna här i riksdagen dock deltaga i avgörandet av denna fråga liksom vi andra, ehuru det är vi som bo på landsbygden, som egentligen drabbas av väglagens bestämmelser. Städerna ha ju sina särskilda privilegier och äro inte alls berörda av väglagen i dess helhet. Vidare få vi tänka litet på bilarna och bilskattemedlen. Jag vill fästa herr statsrådets uppmärksamhet på hurusom vi från jordbrukarhåll fått kämpa tum för tum för att få bidrag till vägunderhållet från de där bilskattemedlen och hur man på sista tiden har kastat om det hela och använt dessa pengar på ett annat sätt. Den siste ärade talaren yttrade något om att han gärna skulle gå med på saken, om man kunde återfå statsbidragen av bilskattemedlen, ty det skulle lätta det hela. Ja, jag har inte sett, att den senaste regeringen gjort någonting i den riktningen, och överhuvud har jag nästan tappat allt hopp att så kommer att ske.

Det är ju klart, att om herr statsrådets påstående att det skulle försvåra antagandet av en ny väglag och grunderna för denna, om vi toge detta långt ifrån revolutionerande steg beträffande det ekonomiska bidraget till vägunderhållet, som föreslås av utskottet, skulle kunna försvaras rent logiskt, så skulle jag vilja fråga herr statsrådet, om han liksom man gjort förut, ämnar använda jordbrukets hårda beskattning som en tumskruv på jordbrukarna för att genomföra åtskilliga andra saker, som egentligen inte borde vara så direkt avgörande härvidlag. Det är detta, som är pudelns kärna, och det har det faktiskt varit hela tiden. Man har icke velat göra något medgivande och släppa efter det minsta. Det skulle man ha till bytesobjekt. Vi jordbrukare få stå med väglagen sådan den är och äro skyldiga att betala till de allmänna vägarnas underhåll, och det är det, som man ej velat släppa ifrån sig. Däri kan statsrådet finna den säkraste anledningen till, att en ny väglag hittills ej kunnat genomföras i landet.

Utskottets ärade ordförande gjorde en hel massa förbehåll, som skulle vara uppfyllda, innan han kunde vara med om att skrida till ett lösande av denna

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

fråga för jordbruket. Det skulle vara gjort så och så och så. Ja, men orättfärdigheten vid fördelningen av bördan mellan de skattedragare, som äro jordbrukare, och dem, som icke äro jordbrukare, står väl kvar lika stark under alla omständigheter. Så säger man, att till nästa år är det klart. Jag undrar, med alla de förbehåll som utskottets ordförande gjorde, om det är så klart till nästa år det här. Så länge man vill begagna detta till ett pressningsmedel mot oss jordbrukare, så länge tror jag, att stora svårigheter komma att visa sig även framdeles, då det gäller att få en förnuftig väglag genomförd. Vad på mig ankommer, skall jag ej lägga minsta hinder i vägen för att så kan ske, då jag anser, att vår nuvarande väglag har många brister, som behöva avhjälpas. Men det kan givetvis icke hindra, att jag anser, att den lilla utjämning av bördorna för vägunderhållet, som utskottet föreslår, kan man utan fara göra. Och jag tycker, att utskottets ärade ordförande aldrig har funnit någon lämplig tidpunkt för detta. Det blir alltid detsamma. När vi jordbrukare begära en utjämning, så tror jag, att utskottets ordförande helt enkelt ej finner tidpunkten lämplig då. Till sist kan man ju bli litet tveksam, när den andra parten aldrig har funnit tidpunkten lämplig till den utjämning och de lättnader, som vi här mot dess bestridande så småningom kämpat oss till. Det är därför som jag tror, att vi knappast kunna vika för detta, att jordbruksutskottets ärade ordförande ej finner tidpunkten lämplig. Vi finna den i motsats till honom mycket lämplig för att göra detta. Och just genom att åtgärden är så liten och — som de föregående talarna yttrat — ej alls revolutionerande på detta område, vill jag säga, att jag kommer under alla förhållanden att giva min röst för en åtgärd, som syftar till likställighet. Många gånger är det bästa fiende till det goda. Jag har varit med så mycket här i världen och sett så mycket, att jag har lärt mig, att om jag kan få en rimlig uppgörelse, så tar jag den så fort jag kan, då jag finner tidpunkten lämpligast.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Westman, Andersson* i Dunker, *Werner* i Höjen, *Hansson* i Rubbestad, *Andersson* i Ovanmyra, *Gustafsson* i Lekåsa, *Ryberg, Niklasson, Beck, Mattsson* och *Eriksson* i Toftered.

**Herr Carlström:** Herr förste vice talman! Jag kan visserligen förstå herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet missnöje med vad jordbruksutskottet i detta fall föreslagit, ty jag erkänner gärna, att det är en något ovanlig väg, att man så där utan vidare tar och bryter ut ur ett förslag ett visst stycke och genomför det, kan man säga, i förskott. Emellertid visar vad som nu här skett faran av att »skynda långsamt», ty då beredningen kom fram med sitt förslag är det givet, att vi jordbrukare litet var hoppades, att regeringen skulle kunna lägga fram proposition i ärendet till denna riksdag. Då det nu icke skeddde och herr statsrådet här tyckes klandra motionärerna för att de tagit upp frågan i år, vill jag säga, att motionärerna rå egentligen ej därför, ty utredningsmännen ha på ett så utomordentligt sätt tillrättalagt ett sådant motionerande i år, att man knappt kunde komma ifrån att göra det. Beredningen har nämligen i sitt betänkande resonerat så, att reformen i dess helhet kan visserligen ej genomföras vid 1934 års ingång, men förslaget ifråga om 59 § i väglagen ansågo utredningsmännen lämpligen kunna träda i kraft redan då. Det är detta, som motionärerna fäst sig vid och ansett det vara riktigt att, då ej förslaget kom fram, i varje fall använda denna möjlighet att få denna del av frågan löst. Med kännedom om förhållandena vid jordbruket för närvarande tror jag ej heller, att

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

det kan förundra departementschefen så mycket, att man nu söker få den lindring, som detta förslag innebär för jordbruket. Det är — något som den föregående ärade talaren också var inne på — visserligen icke full och hel rättfärdighet, men man får vara tacksam för det nya steg, som här är taget. Nu säger man, att det är bara fråga om ett år. Då jag nu kommer att rösta för utskottets förslag, vill jag också på samma gång för min del högtidligen tillkännagiva och förklara, att jag icke skall vara med om att på något sätt sabotera det förslag ifråga om omorganisation av vägväsendet, som väntas komma nästa år. Då jag röstar för utskottets förslag, anser jag mig förpliktad att, då frågan, som jag hoppas, kommer upp nästa år, gå med på en lösning, som man kan anse vara nödig och rimlig.

Men då man nu säger, att man skulle ha fått denna lösning i samband med organisationsfrågans lösning nästa år, är jag ej alldeles säker på, att det är *meningen* på alla håll. Om jag ej missuppfattade herr Andersson i Höör i hans anförande, var han ej beredd på att gå med på vad utredningsmännen föreslagit i detta fall. Han talade om, att det är ett orättfärdigt överförande från jordbruket, som visserligen är skattetyngt och behöver lättnad, på andra, som äro i behov av att ej få *ökade* bördor. Han ville, att man skulle få lättnaden från annat håll, något som man ej i utredningens förslag varit inne på. Under sådana förhållanden menar jag, att det ligger nära till hands, om frågan i dess helhet kommer upp nästa år, att man från det håll, som herr Andersson i Höör företräder, vill ha ny utredning och nya vägar för att komma till ett resultat. Jag kan också ifråga om ett förhållande av frågan uttala samma mening som herr Nilsson i Landeryd, då han säger, att om det uppstår större ojämnheter i vägskatten inom vissa områden genom denna reform, bör det vara en orsak till, att frågan i övrigt tages upp så snart som möjligt och kommer att genomföras.

Herr förste vice talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr förste vice talman! Bakom herr Carlströms anförande kunde man spåra en, visserligen i vänliga ordalag framförd förvåning över, att ej de vägsakkunnigas förslag till ny väglag blivit framlagt redan vid denna riksdag. Såvitt jag rätt fattade det anförande, som jordbruksutskottets ordförande höll, föreföll det emellertid, som om han redogjorde för orsaken till att väglagförslaget ej kunnat framläggas i år, och jag ville därför ej, då jag sist hade ordet, taga upp tiden med att på nytt redogöra för dessa orsaker.

Det förslag till ny väglagstiftning, som framlagts av vägsakkunniga, blev offentliggjort de första dagarna av september i fjol och remitterades omedelbart av dåvarande departementschefen, som med sitt kända intresse för hithörande frågor tydligtvis strävade efter att få fram förslaget i år, eftersom det gavs en mycket kort remisstid på förslaget till de olika myndigheterna. Från några av dessa kommo i anledning av den korta remisstiden framställningar att få remisstiden utökad, och samtidigt begärde ordföranden i den stora skatteutjämningsberedningen, att förslaget skulle få ligga för att bli prövat av myndigheterna jämsides med det förslag om organisation av vägdistrikten, som skatteutjämningsberedningen tänkte komma med. Och jag är övertygad om, att för var och en, som känner till, vilka anspråk riksdagen har på grundlighet i utredningar och att ej den ena utredningen skall i onödan skära den andra, står det uppenbart, att regeringen måste tillmötesgå de önskemål, som sålunda framställts om längre remisstid.

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

Därför blev det omöjligt att förelägga förslaget årets riksdag, hur gärna jag än, likaväl som min företrädare i ämbetet, ville göra det.

Herr Olsson i Kullenbergstorp frågade mig, om det var min avsikt att använda vägbeskattningen som en tumskruv på jordbrukarna för att försöka pressa fram ett nytt väglagsförslag. Jag försäkrar herr Olsson i Kullenbergstorp, att det ej ett ögonblick varit min avsikt. Och jag tror, att det skulle vara ganska utsiktslöst för vem som helst att försöka använda någon sådan metod. Men jag sade i det anförande, jag nyss höll, att enligt min mening är det till fördel för hela frågan, om riksdagen kan få pröva den i ett sammanhang, pröva frågan om överföring av skattebördan från den ena gruppen inkomsttagare till den andra och samtidigt pröva frågan om, hur man skall kunna göra denna överflyttning så mjuk som möjligt, för att den ej skall kännas alltför tung och hård för dem, som skola taga den nya bördan och bära den. Man kan till en del åstadkomma en dylik övergång genom att ge vägdistrikten lämplig storlek. Jag menar därför, att dessa båda frågor, om vägdistriktens storlek och om fördelning av skattebördan, böra behandlas samtidigt. Annars har man ej några garantier för ett gott och rättvist avgörande. Jag är övertygad om, att herr Olsson i Kullenbergstorp liksom jag är besjälad av den tanken, att man ej skall låta överflyttningen ske så, att den med skäl kan uppväcka ovilja hos dem som bli drabbade av den nya skattebördan. Finnes det möjlighet att jämna ut det hela, är jag övertygad om, att han är med därom. Men här är enda vägen att nå målet att på en gång behandla frågorna om skattens fördelning och om vägdistriktens storlek.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr förste vice talman! Det är en rätt så egendomligt situation, som föreligger här i dag. Ett sakkunnigutlåtande har under senare delen av år 1932 avlämnats med förslag om ny väglag. Det har efter allt att döma icke varit möjligt för regeringen att få förslaget framlagt till innevarande års riksdag. Från alla håll har vittnats om önskvärdheten av att förslaget snarast möjligt framläggas. Vederbörande departementschef har i dagens debatt oförbehållsamt gjort den deklarationen, att det är hans avsikt, om han är kommunikationsminister nästa år, att framlägga förslag till ny väglagstiftning m. m. för den svenska riksdagen. Detta hindrar dock ej, att här i dag bildats en front från bondeförbundet över högern och de frisinnaade till kommunisterna för att söka genomföra en detalj i föreliggande sakkunnigförslag. Man har som argument för genomförande av denna detalj, d. v. s. den föreslagna förändringen i avseende å vägskattens beräkning, anfört, att den skulle verka i skatteutjämningens syfte mellan olika intressegrupper. Innan jag går in på frågan om skatteutjämningen vill jag erinra om, att såväl reservanterna som utskottets majoritet för sin del understrukt, att de ej anse den nuvarande beskattningsformen riktig eller rättvis.

Jag har begärt ordet, herr förste vice talman, för att påvisa några sakförhållanden, som jag tror att kammaren har all anledning att taga största hänsyn till. Detta problem rör ej bara frågan om skatteutjämning mellan olika intressegrupper utan är intimt sammanbundet med frågan om skatteutjämning mellan olika väghållningsdistrikt. Nu ligger saken så till, att om riksdagen bifaller förslaget komma verkningarna av reformen att variera oerhört beroende på sammansättningen beträffande skilda grupper beskattningsobjekt inom de olika vägunderhållsdistrikten. Jag har tillåtit mig att taga med mig vägsakkunnigas betänkande med förslag till lag om allmänna vägar, och däri finnas införda några tabeller, som visa, hur belastningen för olika grupper av skattskyldiga skulle te sig. Jag kan ej upptaga tiden med någon utförligare redogörelse utan tar helt godtyckligt några stickprov. Vi taga först en ägare

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

till en jordbruksfastighet om 100,000 kronors taxeringsvärde, varav 25,000 kronor skogsvärde. Enligt gällande grunder betalar denne man, om han bor i Åkers väghållningsdistrikt 200 kronor, om han bor i Åse distrikt 300 kronor i vägskatt, men om han bor i Karlstads väghållningsdistrikt slipper han undan med 170 kronor. Hur mycket skulle en sådan skattskyldig betala i vägskatt enligt utskottets förslag? Jo, om han bor i Åse väghållningsdistrikt skulle hans vägskattebörda sjunka från 300 kronor till 227 kronor 26 öre, och om han bor i Karlstads väghållningsdistrikt skulle den sjunka från 170 kronor till 90 kronor 48 öre. I första fallet skulle skattetrycket sjunka, om han bor i Åse väghållningsdistrikt med 24 %, men om han bor i Karlstads väghållningsdistrikt med 46 %. Jag går över till att visa, hur förslaget skulle verka för en annan skattskyldig än fastighetsägare. De verkningarna gå i rakt motsatt riktning. Vi taga en liten inkomsttagare, som har 1,750 kronor i årsinkomst och vars beskattningsbara inkomst, sedan Orts- och familjeavdrag frånräknats, uppgår till 1,000 kronor. Enligt nuvarande grunder skulle han betala i vägskatt, om han bor i Åse väghållningsdistrikt 19 kronor 80 öre och om han bor i Karlstads väghållningsdistrikt 11 kronor 22 öre. Skulle skatten utgå enligt de grunder, som i utskottsutlåtandet föreslås, skulle följden bli, att en sådan skattskyldig mindre inkomsttagares vägskattebörda skulle stiga avsevärt, nämligen om han är bosatt i Åse väghållningsdistrikt från 19 kronor 80 öre till 31 kronor 90 öre eller med 61 %. Men har han förmånen att bo i Karlstads väghållningsdistrikt stiger skatten från 11 kronor 22 öre till 12 kronor 70 öre, alltså blott och bart med 13 %, följaktligen en mycket måttlig och kanske rimlig höjning av skattesumman.

Jag har velat anföra dessa exempel för att visa, att verkningarna av den föreslagna reformen bli fullkomligt godtyckliga, om den ej kombineras med en *rationell* skatteutjämningsanordning mellan de olika väghållningsdistrikten. Då jag vet, att andra kammaren har mycket stort intresse för småbondeklassens ställning till skattefrågan, och då jag hör, att det från olika håll deklarerar varma känslor och stor kärlek till småbondeklassen, har jag tillåtit mig räkna ut, hur skattebelastningen och de föreslagna förändringarna skulle göra för en småbonde, som bor i det ena eller det andra väghållningsdistriktet. Därvidlag har jag icke kunnat använda vägsakkunnigas tabell därför att där finns ingen sådan fullt jämförbar typ av småbruk med någon inkomst utöver fastighetsskatten. Jag tar som exempel en småbondegård, taxerad till 6,000 kronor jordbruksvärde och antar, att ägaren har en taxerad inkomst, utöver fastighetsskatten, på 1,090 kronor och en beskattningsbar inkomst av 340 kronor. Nu är det alldeles riktigt, att i nuvarande stund är det tyvärr ett fåtal småbrukare, som ha beskattningsbar inkomst utöver vad som beskattas genom fastighetsskatt, men det finns dock en eller annan, som har någon inkomst bredvid, t. ex. av skogsarbete eller annan inkomstkälla. För en sådan man är den föreslagna skattereformen av rätt så problematiskt värde. I Åkers vägdistrikt blir det sålunda en sänkning av endast 15 procent i totala skattebördan. I Karlstads väghållningsdistrikt, där det finns många inkomsttagare men jämförelsevis få jordbrukare, får man en mycket stor sänkning nämligen med 28 procent, under det att i Åsö väghållningsdistrikt, där vägskatten är hög, fastighetsskatten övervägande och inkomstskatten ringa, blir det inte någon sänkning alls, utan där stiger vägskatten tvärtom med 2 procent.

Jag har anfört dessa siffror för att visa kammarens ledamöter, att det här problemet icke är på långt när så enkelt som vissa talare vill göra gällande. Det är icke bara ett skatteutjämningsproblem mellan olika medborgargrupper utan framför allt en fråga om skatteutjämning mellan olika väghållningsdi-

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

strikt. Om icke en skatteutjämning kommer till stånd mellan olika väghållningsdistrikt är det *hela* förfelad.

Herr Herou, som i dag uppträdde mycket talför på bondeförbundets och övriga borgerliga partiers sida kunde givetvis icke försumma att framför allt söka framhålla socialdemokraterna såsom det parti, vilket i dag skulle ensamt stå som motståndare till en rättvis reform. Det hjälper icke vad man skriver, det hjälper icke vad reservanterna säga i sin reservation om att de äro med på förändringar men vilja göra dem *ordentligt*, det hjälper icke, att kommunikationsministern uppträder här i dag och förklarar, att han är beredd att framlägga förslaget, så fort tillfälle gives. Herr Herou måste likväl påstå, att socialdemokraterna befinna sig på motståndets sida.

Jag tar ett litet exempel. Antag att det i ett väghållningsdistrikt finnes dels ett antal skogsbolag, som äga största delen av jorden och dels ett antal skogsarbetare, samt att övriga beskattningsobjekt äro ringa. Det är klart, att det vore mycket rationellt och bra, om det kunde bli en utjämning mellan det distriktet och andra, ekonomiskt bättre rustade väghållningsdistrikt, men skulle det endast bli en utjämning *inom* det distriktet, vad bleve följden? Var och en, som känner skattelagarna, var och en som begriper, hur detta komme att verka, kan ögonblickligen konstatera, att i ett dylikt väghållningsdistrikt skulle det komma att ske en våldsamt skatteöverbältring från skogsbolagen och andra jordägare på skogsarbetarna. Jag förstår ju, att det från herrarnas sida anses vara rättvist, och jag förstår, att även herr Herou ger sin anslutning till en tanke, som, om den realiserades, skulle leda dit hän, att skogsarbetarnas vägskatt höjdes, under det att skogsbolagens och andra skogsägares skatt sänktes. Det är en åtgärd, som man finner rättvis och förnuftig.

Jag hoppas, att ingen ett ögonblick tror, att de, som stå för reservationen, vilja påstå, att de nuvarande grunderna för vägskattens utgörande äro försvarliga. Jag hade tillfälle att giva uttryck för min uppfattning därutinnan under förra årets riksdag, då ett liknande förslag behandlades här i kammaren. Men vi få icke försöka lösa frågan på ett sätt, varom ingen för ögonblicket med bestämdhet kan säga, hur det kommer att verka. Det är enligt min uppfattning mycket viktigt, att man tar upp alla dessa frågor i ett sammanhang. Om man det gör, tror jag också det finns mycket välgrundad motivering för den uppfattningen, att man skall kunna nå en lycklig lösning icke blott och bart vad frågan om vägskatten och dess fördelning mellan olika medborgargrupper beträffar utan av den stora vägfrågan i hela dess vidd.

Herr förste vice talman! Dessa synpunkter göra, att jag för min del i närvarande stund ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Andersson** i Leabo: Herr förste vice talman! Jag ber att få pepeka, att anledningen till att denna fråga kommit att föreläggas riksdagen varit den, att jordbrukarna faktiskt befinna sig i ett sådant ekonomiskt läge, att de ha all anledning att i första hand begära rättvisa och likställighet och sedan i andra hand hjälp.

Här tycks en del vilja gå den andra vägen, att så länge som möjligt bibehålla gamla orättvisor gentemot jordbrukarbefolkningen. Detta anser jag för min del vara fullkomligt orätt därför, att flertalet av jordbrukarna på grund av den långa jordbrukskrisen kommit i sådan ekonomisk ställning, att det icke är ur någon synpunkt försvarbart att bibehålla den orättvisan att av dem skall uttagas avsevärt högre skatter än av andra. Detta så mycket mindre, som icke de verkliga inkomsterna få ligga som skatteunderlag. Det var, som

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

sagt, därför motionen framkom, och jag tror, att jordbruksutskottets majoritets välvilliga behandling av denna motion också i åtminstone någon grad är beroende av att man kommit till insikt om att jordbrukets läge är sådant, att det är all anledning att försöka få bort kvarstående orättvisor, som ställa jordbrukarna i sämre läge än andra folkgrupper. Beträffande de argument, som framförts emot denna reforms vidtagande nu, kan man konstatera en viss olikhet i de uppfattningar, som därvid gjort sig gällande. Det har framhållits från visst håll, att man är lika villig som utskottets majoritet att giva jordbrukarna rättvisa, eller åtminstone lika mycken rättvisa som här begärts, men man har framhållit, att utbrytandet av dessa detaljer skulle så avsevärt försvåra vägreformens genomförande i övrigt, att man därför icke kunde gå in för det. Jordbruksutskottets ärade ordförande framhöll särskilt, att det skulle omöjliggöra eller åtminstone försvåra den skatteutjämning, som skulle verkställas mellan olika områden genom att man finge större väghållningsdistrikt. Herr Abel Andersson däremot poängterade mycket skarpt, att, om denna separata reform genomfördes, skulle det uppstå ännu större orättvisa mellan de olika väghållningsdistrikten. Det argumentet är ju ett stöd för att vägreformen i övrigt bör genomföras vid nästa riksdag.

Herr Andersson i Höör, som i denna debatt kommit med de allra frommaste önskingar, är med på att jordbrukarna skola få mindre skatt, men ingen annan skall betala mer för det. Det är ett idealiskt sätt att lösa skattefrågor.

Den siste ärade talaren har jag en särskild anledning att yttra några ord till därför, att han just kom att tala om småbrukarnas ställning till den föreslagna reformen. Han är småbrukare, och jag är också småbrukare, men det är litet skillnad på oss: jag är en fattig småbrukare, och han är en förmögen småbrukare. Han söker nu uppvisa, att denna reform icke alls är värdefull för småbrukarna, och så tillvida har han rätt, som den icke innebär någon fördel för sådana småbrukare, vilkas inkomst av jordbruk betydligt understiger deras övriga inkomster. Därmed förklaras hans personliga inställning, kan jag säga, om jag skall vända mig personligen till honom, men jag vill tillägga: här är för närvarande i Sveriges land icke så värst många verkliga småbrukare, som komma upp till beskattningsbar inkomst, ty i regel ha de hustru och barn att få avdrag för. Alltså är det icke riktigt att föra fram den synpunkten, att det är fråga om ett övervältrande av skattebördan på de minst bärkraftiga, ty de, som ha de minsta inkomsterna, ha ingen vägs-katt alls, vare sig enligt nu gällande lag eller den föreslagna ändringen. Jag vågar bestämt förfäktat, att de lantarbetare eller småbrukare, som ha så pass stor inkomst, att de komma upp till beskattningsbart belopp, ha bättre möjlighet betala den vägs-katt, som skall uttagas av dem, än de fattiga småbrukare, som i dessa tider ingen inkomst ha eller i bästa fall kanske ha en inkomst av bara en procent av taxeringsvärdet eller däromkring. När jordbruket i regel går med så stor förlust, bör det räcka, om vi skatta för  $7\frac{1}{2}$  procent av taxeringsvärdet, i stället för dessa 15 procent, som vi nu skatta för, även om vi ha skulder för alltihop. Såsom fattig småbrukare vill jag göra gällande, att den, som har inkomst, så att han skall erlägga vägs-katt, har bättre möjlighet till det än den fattige jordbrukare, som har skulder för allt vad han har och ingen verklig inkomst. Det bör räcka med en skatt uppgående till  $7\frac{1}{2}$  procent av taxeringsvärdet, och jag ber för den skull att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Herou: Herr talman! Herr Andersson i Höör anförde en synpunkt, som jag icke vill låta stå oemotsagd, en synpunkt, som vi givetvis skulle vara mycket känsliga för, därest hans uppgifter varit riktiga. Han uppställer



*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

nämligen frågan, om vi anse det vara riktigt, att i vissa kommuner skattebördan vältras över från bönderna på lantarbetarna. Herr Andersson i Löbbo hade liknande tankeexperiment och gjorde gällande, att vi vilja överflytta skattebördan från skogsbolagen till skogsarbetarna. Förbise de då icke att tusen kronors taxerad inkomst är fri från vägs katt. Av socialdemokraternas egna yttranden i riksdagen om lantarbetarnas ställning framgår med absolut visshet, att de anse, att lantarbetarna och skogsarbetarna för närvarande icke ha någon vägs katt på grund av att de ha så dåliga inkomster. Sedan må vi ju också till denna synpunkt lägga den, att vårt ståndpunktstagande i många fall går ut på att lägga över mera av bördorna på industribolagen. Jag är förvånad över att herr Andersson i Höör icke skulle vilja hjälpa oss i den punkten. Sin mest kostliga och misslyckade invändning gjorde han dock, när han som nödankare i diskussionen tillgrep det argumentet, att jordbruksfastigheternas taxeringsvärde sänkts med 500 miljoner kronor och med ända till 12 procent i vissa distrikt. Då har ju herr Andersson i Höör ändå minimala anspråk på rättvisa, när han anser, att det är en skattelindring. Taxeringsvärdet skall motsvara fastighetens värde i en förständig köparens hand, och när nu taxeringsmyndigheterna landet runt funnit, att det är skäligt att vidtaga åtminstone så pass stor nedsättning, kan det ju icke längre göras gällande annat än att jordbrukarna skola erhålla den nedskrivning i antalet vägfyrkar, som beror på fallande fastighetsvärden. Därtill kommer ju, att också annan fastighet fått minskat taxeringsvärde.

Det förefaller mig mycket intressant, att här i denna debatt herr Fast formulerade den satsen, att diskussionen rörde sig om, huruvida detta skulle ske i år eller nästa år. Jag får ju säga, att det är en tröstegrund för oss. Det är ju svårt att säga, att vad som nu föreslås skulle vara en galenskap, när vi ha besked om att de, som äro motståndare i år, vilja vara med om att genomföra samma sak nästa år. Herr Andersson i Löbbo bevisade för mycket genom att taga strödda exempel på, hur den nu föreslagna reformen skulle verka i vissa utvalda väghållningsdistrikt. Han bevisade därmed i själva verket så mycket, att han rent av skulle kunna tänkas hysa den meningen, att för småbrukarna vore den här reformen ingenting värd. Det förvånar mig mycket, att småbrukarnas vän nästa år vill vara med om en reform, som enligt hans mening i dag är så litet värd för småbrukarna. Jag tycker man kan konstatera, att *alla* jordbrukare, såvida de icke äro *socialdemokrater*, anse denna reform vara ett steg i rätt riktning. Man måste således vara *socialdemokratisk* bonde för att vara motståndare till den här föreslagna åtgärden, som förordats av de vägsakkunniga.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Blott några korta ord. Herr Olsson i Kullenbergstorp yttrade, att jag icke ansåg tidpunkten vara lämplig att genomföra denna reform. Herr Olsson i Kullenbergstorp ansåg själv tidpunkten vara utmärkt lämplig. Jag måste då först konstatera av den följande debatten, att jag tror nog, att kammarens ledamöter allmänt erkänna, att det är ett säreget förhållande denna gång, som gör, att man bryter ut en del ur ett kommittébetänkande, som ligger på konungens bord och som man väntar få upp nästa år. Jag undrar, om det kan pekas på att något sådant inträffat under de senare åren; åtminstone minns jag icke under de 25 år jag varit här, att det inträffat något dylikt. Vederbörande utskott har brukat uttala sin sympati för vad saken gällt och säga, att man får vänta och se, till dess man kan få upp frågan i hela dess vidd. Vad jag för min personliga del sagt — och det står jag för — är, att jag befarar, att man sedan kommer att ha mycket mindre intresse för förslaget i övrigt. Visserligen har herr Carlström de-

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

klarerat, att han har samma intresse nästa år för den reform, som då föreligger, men man vet, hur det ligger till inom vissa väghållningsdistrikt. Man vill icke gå ifrån de nuvarande vägstämmorna. Man tycker det är bra, att man icke behöver ha någon fullmäktiginstitution, utan man har valda sockenombud. Man är motståndare till hela reformen, och det enda, man vill, är att få igenom det förslag, som föreligger här, och sedan struntar man i hela saken. Hittills har ingen i debatten kunnat bestrida vad jag sade, att, även om man nu gör detta, blir det ingen likställighet mellan jordbrukarna i skattehänseende. Hur stor vägskatt, de skola få, beror på, vilket väghållningsdistrikt, de höra till. Det blir ej heller någon likhet mellan inkomsttagarna; det beror också på vilket väghållningsdistrikt de höra till, om de få stor eller liten vägskatt. Man får en reform, som i vissa väghållningsdistrikt, där vägskatten är lägst, medför avsevärd lättnad för jordbrukarna, men i de distrikt, där vägskatten är hög, blir det en ringa fördel därför, att där äro de jordbrukare nästan allihopa, och samma summa måste i alla fall utdebiteras. Det göres utdebitering efter vägfyrk. Vägfyrktalet sjunker, och då tror man, att man skall få hälften så stor vägskatt. Jag antar, att när folk nästa gång få se sina debetsedlar, skola de bli mycket förbluffade över att hela reformen, i vad det gäller vissa vägdistrikt, var en reform bara på papperet. Oavsett detta kommer vägfyrktalet naturligtvis att sjunka ändå på grund av nedsättning av taxeringsvärdena och på grund av att repartitionstalet är ett annat. Det är omöjligt att kunna bestämt säga, hur detta kommer att verka precis på öret, men så mycket förstår man, att det kommer att bli en betydlig utökning per vägfyrk, och när skatdragarna i de flesta fall icke äro annat än jordbrukare, blir skillnaden i vägskatt knappast märkbar. Man säger, att jordbrukarna behöva en lättnad, och det är jag den förste att villigt erkänna, och jag vill också säga, att jag har aldrig någonsin tänkt mig, att man skulle kunna bibehålla det nuvarande systemet för vägskatten. Man måste införa en lindring, men jag håller fortfarande före, att det vore önskvärt, om man kunde få en utjämning, så att vägskatten bleve lika i alla vägdistrikt.

Här har klandrats, att man icke fått fram de vägsakkunnigas förslag till denna riksdag, och det har kanske till och med från vissa håll uttalats, att det skulle bero på någon försummelse från regeringens sida. Jag satt ju själv med bland de vägsakkunniga. Förslaget är daterat sista dagen i augusti, men då var det inte tryckt. Skulden ligger hos de vägsakkunniga. Vi hade ett förständigande att vara färdiga långt tidigare, men på grund av den stora arbetsbörda, som de sakkunnigas ordförande hade, blev det nästan omöjligt att kunna hålla några sammanträden, och detta medförde, att vi under förra året endast kunda avhålla ett fåtal sammanträden. Detta är icke den avgående regeringens fel och icke den nuvarande regeringens fel, utan skulden få vi, som varit vägsakkunniga, taga på oss, ty vi hade icke fullföljt utredningen inom den tid, som blivit oss förelagd.

Hurudan utgången nu än må bli, tar jag den saken med jämnmod. Huvudsaken är, att de herrar, som nu rösta för detta, också äro villiga att nästa år gå in för en reform och att de icke då förklara, att nu ha vi redan fått detta, nu äro vi nöjda och utjämningen av skattebördorna intresserar oss icke längre. Det kommer säkerligen icke att intressera dem, som sitta i väghållningsdistrikt, där man betalar 10 å 11 öre, men det kommer att intressera dem, vilka, såsom exempelvis i Överkalix, ha att betala en vägskatt av 65 öre.

Herr Andersson i Löbbo: Herr förste vice talman! Jag har begärt ordet med anledning av ett par repliker, som riktats mot mitt förra anförande. Herr Herou gjorde gällande, att det näppeligen skulle finnas någon skogs- eller

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

lantarbetare i detta land, som får betala vägskatt. Nu ligger saken till på det sättet, att tusenkronorsstrecket gäller det taxerade och icke det beskattningsbara beloppet. Våra lantarbetare torde i allmänhet vara upptaxerade till 1,000, 1,100 eller 1,200 kronor eller kanske litet mera, och följaktligen få de också i regel betala vägskatt. Det är en sak, som man kan konstatera. Det är följaktligen, herr Herou och herrar kommunister, icke bara i rena skogsdistrikt i Norrland, som sådana exempel, som jag tillät mig peka på, kunna inträffa utan även på den rena slättbygden. Det finns exempelvis i Skåne väghållningsdistrikt, där de skattskyldiga till största delen bestå av ett fåtal och kanske ett ringa fåtal större jordägare och i övrigt lantarbetare. Det tillkommer även andra inkomsttagare för all del, men största delen av de skattskyldiga kunna bestå av lantarbetare och dylika grupper. Följden kommer att bli, att i sådana distrikt kommer en våldsamt överflyttning att äga rum från de stora jordägarna till lantarbetarna, d. v. s. lantarbetarna få högre och jordägarna lägre skatt. Om strukturen är annorlunda, om strukturen exempelvis är sådan som i det härad, som jag och herr Andersson i Leabo bo uti, blir denna övervältring icke så farlig. Där kan en reform sålunda vara väl försvarad.

Då herr Herou slutligen om oss sade, att vi vilja endast vänta ett år med denna reform, så har han tydligen i någon mån ändrat ståndpunkt mellan sina båda yttranden, ty i det första förklarade han kategoriskt, att socialdemokraterna äro motståndare till förslaget, men sedan konstaterade han, att nästa år vilja även de gå in för saken. Ja, vi vilja gå in för denna reform, men vi vilja *samtidigt* få till stånd en skatteutjämning mellan de olika väghållningsdistrikten. Den saken är så pass enkel, att jag tycker, att även herrar kommunister borde kunna begripa den, och att vem som helst borde kunna göra det.

Sedan vill jag säga ett ord till min granne på Smålandsbänken och i hemorten, herr Andersson i Leabo. Han drog här i kammaren sin mycket använda och som jag hoppas också mycket verkningsfulla historia från 1932 års valrörelse. Jag skall för min del om den sak, som han talade om, icke säga annat än det, att jag har för min del många gånger behövt låna pengar. Ibland har det varit svårt att få lån, ibland har det gått lättare, men jag hoppas, att efter den soliditetsrekommendation, som herr Andersson i Leabo i dag har givit mig, skola mina låneförsök i fortsättningen icke möta några som helst svårigheter.

**Herr Johansson i Tväråselet:** Herr talman! Jag skall endast be att få anföra några exempel på hur vägskatten verkat enligt vårt debiteringssätt.

En jordbrukare med 20,000 kronors taxeringsvärde uppföres i vägfyrktalslängden för 200 vägfyrkar; efter nuvarande garantiskatt av 5 % har han 1,000 kronors inkomst; är vägfyrken 40 öre, får han 80 kronor i vägskatt, som alltså utgör 8 kronor per kommunal inkomstskattekrona. Vår nuvarande lag bestämmer, att den, som av annan inkomst ej har över 1,000 kronors inkomst, skall ej påföras någon vägfyrk. Jag vill ej säga, att det är orätt, men att en skuldsatt bonde skall ha 200 vägfyrkar på samma beräknade inkomst är orätt.

Andra exemplet: En jordbrukare har ett taxeringsvärde å 40,000 kronor. Han får efter 5 % 2,000 kronors inkomst och 400 vägfyrkar. Han har hustru och 4 barn under 16 år. För dem får han ej något avdrag. Hans vägskatt blir 160 kronor efter 40 öre per fyrk eller 8 kronor per bevillningskrona. En annan inkomsttagare med 2,000 kronors inkomst, som har hustru och 4 barn, får efter — märk — lägsta ortsgruppen ett Orts- och familjeavdrag på 1,570 kronor. Har han livförsäkringspremier för sig och hustrun på 130 kronor, har han 300 kronor kvar att taxeras till kommunal inkomstskatt och efter

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

dess 300 kronor debiteras han vägs katt, 1 fyrk för varje 15 kronor, således 20 vägfyrkar efter 40 öre eller 8 kronor. Således ej mer än kr. 2:67 per kommunal inkomstskatte krona och påföres endast 3 skatte kronor. Bonden fick 8 kronor per kommunal inkomstskatte krona och får 20 skatte kronor.

Tredje exemplet: En jordbrukare med 100,000 kronors taxeringsvärde beräknas ha en inkomst av 5,000 kronor och får 1,000 vägfyrkar utan hänsyn till skulder eller familj. Om vägfyrken är 40 öre, blir det 400 kronor i vägs katt. En annan inkomsttagare med 5,000 kronors inkomst får i orts- och familjeavdrag 1,710 kronor — märk — i lägsta ortsgrupp. Har han försäkringspremier å 200 kronor, har han således 3,090 kronor att taxeras till kommunal inkomstskatt. Efter dessa uppföres han i vägfyrktalslängden och får 206 vägfyrkar. Jordbrukaren har 1,000 vägfyrkar på en beräknad inkomst å 5,000 kronor, som han vanligen ej har. Annan inkomsttagare har 206 vägfyrkar på 5,000 kronor, som han verkligen har. *Är detta rättvisa?*

Resultatet blir i första exemplet bonden 200 vägfyrkar, annan inkomsttagare ingen; i andra exemplet bonden 400, den andre 20; i tredje exemplet bonden 1,000, den andre 206.

Här gäller det endast ett litet steg mot rättvisa. Jag vädjar till kammaren att taga detta steg. Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

**Herr Carleson:** Herr talman! Jag har för min del varit mycket tveksam om den ställning, som jag borde intaga i denna fråga. Efter den debatt, som här har förts, kommer jag emellertid att rösta för reservationen. Jag skulle, herr talman, kunna stanna vid detta, men jag anser mig dock i korthet böra ange skälen för denna min ståndpunkt.

Med hänsyn därtill att man under debatten från skilda sidor velat framhålla, att en orättvisa föreligger rörande jordbruksfastigheters deltagande i väghållningsbesväret, bör dock icke förbises, att jordbrukets deltagande i vägunderhållet successivt förändrats jämsides med den faktiska utvecklingen av vägtrafiken, och att man sökt taga hänsyn till de förändrade förhållandena. Den skattskyldighet, som reglerades år 1927, ligger ju långt, långt borta från den skattskyldighet, som rådde under den tid åtminstone, då jag satt mina ting ute på landet och hade tillfälle att något mera följa med väghållningsbesväret. Jag antar också, att utvecklingen kommer att fortsätta på samma sätt, därför att jag tror, att den *allmänna* trafiken kommer att taga så pass mycket större utrymme på vägarna, att den *allmänna* skattskyldigheten kommer att ökas och sålunda närma sig den skattskyldighet, som jordbrukarna ha. Jag är övertygad om att så kommer att bli fallet, men jag anser icke detta vara tillräckligt skäl att ta det föreliggande förslaget utan håller före, att man bör kunna vila något på hanen.

Det förslag, som här föreligger, bryter ju först och främst sönder det förslag, som framlades i december förra året. Från statsrådsbänken ha vi fått höra, att vi snarligen kunna motse ett förslag från Kungl. Maj:t, kanske redan nästa år, och det kommer troligen att innehålla just de skattesatser, som här äro föreslagna. Det har nu frågats, varför man icke redan i år kunde taga dessa föreslagna skattesatser. Att göra detta vore ju också mycket tilltalande ur den synpunkten, att man därigenom skulle kunna räcka en hjälpande hand till en massa jordbrukare, som nu ha svårt att utgöra det kontanta väghållningsbidraget eller i vissa fall bidraget in natura. Emellertid kan man icke förbise vad som blivit upplyst under denna debatt, nämligen att det dock ännu erfordras en del utredningar, och är det i varje fall säkerligen många av

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

oss, som skulle vilja veta litet mera om hur den nu ifrågasatta förändringen av skattskyldigheten mellan jordbruksfastigheter och inkomster kommer att te sig på de skilda områdena.

Man får icke förbise, att det finns väghållningsdistrikt, som äro så små, att ett övervältande av skattskyldigheten på föreslaget sätt mycket väl kan vålla de allra största besvärigheter för de små inkomsttagarna inom väghållningsdistrikten, vilka esomoftast även i mellersta Sverige icke omfatta större områden än socknar. Detta behöver icke betyda, att förslaget icke kan genomföras, men det kan möjligen betyda, att man bör sträcka en hjälpende hand just till vissa grupper inkomsttagare eller eljest vidtaga åtgärder, som minska den börda, som följer med nu föreliggande skatteförslag.

Det är emellertid även en annan sak, som man här fått uppmärksamheten fäst på. Man kan t. ex. tänka sig, att det behövs vissa modifikationer beträffande municipalsamhällen och dylika orter, där väghållningsbesväret är på sitt sätt dubbelsidigt. Men jag vet mycket väl, att man här kommer att svara, att så är också förhållandet på landsbygden, där det finns enskilda vägar. Jag bestrider icke detta, men jag menar, att när man här får ett förslag från regeringen, kan man vänta sig en utredning även på den punkten. Härigenom understrykes även det förhållandet, att ett förslag, som är så riksomfattande som förevarande, bör icke beslutas av riksdagen, innan Kungl. Maj:t åtminstone haft tillfälle att slutföra sin utredning. När man har så kort tid på sig som här, där det gäller antagligen ett år, borde man kunna se tiden an.

Slutligen bör man kanske icke heller förbise den synpunkten, att den stora vägreformen har, såsom det redan på många håll framhållits, ett mycket intimt sammanhang med vägskattereformen, och att intresset för den stora vägreformen i dess helhet kan kanske komma att på många håll naturligt nog slappas, för den händelse man nu separat löser skattefrågan.

Med dessa ord vill jag sluta och kommer att rösta för reservationen.

**Herr Herou:** Herr förste vice talman! Det är naturligtvis icke i och för sig så märkligt, om den liberala tveksamheten söker sig till uppskovslinjen. Det står blott i full konsekvens med tveksamhet, att vilja ha uppskov. Jag må säga, att jag tyckte mer om herr Andersson i Löbbo, när han i sitt senare anförande lämnade de sakkunnigas tjocka betänkande å sido och fantiserade på egen hand. Han gjorde en framstöt och förklarade, att han talade så väl, att till och med »kommunisterna borde begripa» vad han sagt. Jag framhärdar ändå i att man kan vara en smula förvånad över att han icke var på samma linje som den, de andra jordbrukarna samlat sig på. Sedan hade han observerat, att jag i mitt första anförande sagt, att motståndet hade brutits, och att det icke nu fanns något motstånd. Jag sade, att motståndet tvungits att retirera. Det finns således kvar. Jag slår fast, att visst motstånd ännu kvarstår. Om jag får tro eder efter de tal, som vi här hållit, skulle det blott vara fråga om ett år, men kammarens ledamöter ha ändå hört av det energiska tal, som här förts, att det rests motstånd mot vad vi anslutit oss till, och därför kan jag icke förstå, att det ligger någon motsägelse i mitt föregående anförande.

Sedan trodde han, att jag misstog mig angående det sätt, på vilket lantarbetarna och skogsarbetarna samt andra avlönade arbetare drabbas av denna skatt, när det gäller den taxerade inkomsten, förklarade han. Jag gör det oaktat gällande, att massor av skogsarbetare ha i detta nu en sådan inkomst, att de icke drabbas av vägskatten, och att man därför icke alls behöver

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

frukta, att skattebördan i någon nämnvärd utsträckning kommer att överföras från skogsbolagen på skogsarbetarna. Jag vet, att smärre grupper av lantarbetare och skogsarbetare ha en sådan årsinkomst, att de påföras 1, 5 till 10 vägfyrk. Detta medför emellertid icke några nämnvärda utgifter, när det gäller denna, som ni sagt, obetydliga reform. Obetydlig säger ni, när det gäller att minska jordbrukarnas bördor, men ack så stor, påstår ni när det gäller att lägga nya bördor på vissa andra grupper.

Jag förstår mycket väl de socialdemokratiska jordbrukarnas svårigheter och skall hålla dem räkning för det. Visst är det tråkigt, för dem, *att en reform, som de vilja genomföra nästa år* på förslag av deras egen lilla regering, *skall genomföras i år utan medverkan av deras regering eller medverkan från de socialdemokratiska jordbrukarna.* Jag förstår nu, varför de fäktat så energiskt, som de gjort.

Jag medger emellertid villigt, att visst kvarstå några orättvisor efter den partiella reformen. Vi medge visst, att nya olägenheter komma att uppstå, till dess att herrarna hjälpa oss att få en reform, som tar bort desamma. Nu är det i alla fall fråga om en beskattning, där det gäller annan fastighet, i många fall rika industribolag och jordbruksfastigheter. Det är i fråga om denna orättvisa, som vi vilja vara med om att medverka till ett större mått av rättvisa eller kanske, rättare sagt, till ett mindre mått av orättvisa än som nu är fallet. Och de förmenta olägenheter, som kunna uppstå av denna partiella reform, skola icke få hindra oss att positivt medverka för den rättvisa, som det nu är fråga om.

**Herr Hällgren:** Herr förste vice talman! Jag vill icke låta debatten avslutas utan att avge en protest mot en sådan skattepolitik, som man här vill gå in för. Det visar sig faktiskt ute i bygderna, att denna reform kommer att verka därhän, att man övervältrar de bördor, som förut åvilat jordbrukarna, på de mindre bärkraftiga. Jag tillhör en vägstyrelse, men tillhör också en kommun, där man icke har någon industri, utan där man endast har att röra sig med befolkningsgrupper av jordbrukare, fiskare, sjömän samt löne- och lantarbetare jämte några tjänstemän. Faktiskt är det så, att med den politik, som här bedrivits de senare åren, är det dessa grupper, icke jordbrukare, som få bära ökade bördor på grund av de lättnader man berett jordbrukarna. När man genomförde kommunalskattelagarna, ökades antalet vägfyrk per inkomstkrona. Förut fick man en vägfyrk för varje 30 kronor, nu får man en vägfyrk för varje 15 kronor per 100 kronors inkomst. Vidare har man gått in för en sänkning av repartitionstalet för jordbruksfastighet från 6 till 5 %, så att man ytterligare ökat dessa gruppers skattebörda. Nu går man in för att ytterligare pålägga dessa svaga befolkningsgrupper en skatt, som jordbrukarna förut betalat, och man gör det efter så småskurna synpunkter, att det finns ingen möjlighet att åstadkomma en utjämning eller lättnad för dessa svaga befolkningsgrupper.

Här har talats om dem, som begagna vägarna. Ja, fiskare och sjömän nyttja ganska litet vägarna, men de få ändå betala vägskatt. Men man beskattar icke städernas befolkning och trafikanterna för att utjämna denna skattebörda utan det blir så — åtminstone i mitt väghållningsdistrikt — att man lägger denna börda på dessa arbetare med sin ganska låga inkomst, på dessa sjömän, ett 20-tal skollärare och några tullmän. Det blir dessa, som drabbas härav. Jag tycker, att jordbrukarna icke skulle vilja tillämpa ordspråket, att var och en skall vara herre över sin stackare, utan att om man skall försöka åstadkomma en lättnad för jordbruket och en lättnad i jordbru-

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

karnas skattebörd, bör det ske på annat sätt än genom att övervältra bördan på dem, som ha de svagaste skulderna att kunna bära densamma.

Den enda ljuspunkt i denna skattepolitiska historia i dag är, att kommunisterna, enligt det anförande, som hölls av herr Herou, och vari han förklarat sig uppträda på sitt partis vägnar, komma att gå in för en sådan skattepolitik, som de äro färdiga att förverkliga i dag. Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr förste vice talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma med den siste ärade talaren och skall icke med många ord förlänga debatten. Jag begärde egentligen ordet i anledning av det replikskifte, som här förts mellan herr Andersson i Löbbo och herr Herou. Det har från herr Herous sida gjorts gällande, att den ändring i vägskattebördans utkrävande, som man här vill åstadkomma, icke skulle medföra något övervältrande av denna börda på lantarbetarna eller överhuvud taget på de ekonomiskt svagast ställlda. Jag skall emellertid framhålla ett exempel — jag skulle kunna anföra flera — på vägdistrikt, som består av två eller tre jordägare, vilka bära så gott som hela vägskattebördan inom det distriktet. Den reform, som herrarna nu gå att här genomföra, medför, att de lantarbetare och fiskare, som bo inom dessa distrikt, få bära en mycket väsentlig del av den börda, som uppkommer genom den lättnad, som dessa mycket bärkraftiga fastigheter komma att erhålla. Jag menar, att sådana principer bör man icke följa, då det gäller avskaffandet av orättvisor för jordbrukarna och lättnader i deras skattebörd. Jag utgår i likhet med reservanterna ifrån, att också vi vilja åstadkomma en lättnad för jordbrukarna i deras vägskattebörd, men jag menar, att den lättnaden icke skall åstadkommas på det sättet, att man skapar en orättvisa, som är ännu större.

Jag kan för min del, herr förste vice talman, icke medverka till en sådan reform, utan jag ber att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till reservationen.

Herr *Elmroth* instämde häruti.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Jag skall endast besvara kammaren med en kort replik. Herr Herou konstaterade, att en mängd skogsarbetare befinna sig i ett så dåligt inkomstläge, att de icke upptaxerats till 1,000 kronors inkomst. Tyvärr är detta sant. Så ligger den saken till. Men det sakförhållandet, att antalet inkomsttagare sjunker och deras samlade inkomst även sjunker, styrker bara de synpunkter, som jag förut anför, därför att i ett sådant väghållningsdistrikt med en sådan struktur, som jag förut talat om, blir följden enbart den, att då antalet inkomsttagare sjunker och den samlade inkomsten också sjunker, den av mig påtalade övervältringen till skattepliktiga skogsarbetare och andra inkomsttagare blir så mycket större.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Johansson i Uppmälby, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 90, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Eriksson i Stockholm jämte 24 av kammarens ledamöter framställt skriftlig begäran om voteringsens verkställande medelst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 98 ja och 86 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

|                                      | Ja | Nej | Av-<br>står |
|--------------------------------------|----|-----|-------------|
| Herr Förste Vice Talmannen . . . . . |    |     |             |
| » Andre Vice Talmannen . . . . .     | 1  |     |             |
| <i>Stockholms stad.</i>              |    |     |             |
| Herr Lindman . . . . .               | 1  |     |             |
| » Eriksson i Stockholm . . . . .     |    | 1   |             |
| » Hansson i Stockholm . . . . .      |    | 1   |             |
| » Nylander . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Engberg . . . . .                  |    |     |             |
| » Johanson i Stockholm . . . . .     |    |     |             |
| Fru Östlund . . . . .                |    | 1   |             |
| Frk. Wellin . . . . .                | 1  |     |             |
| Herr Holmdahl . . . . .              |    |     |             |
| » Höglund . . . . .                  |    | 1   |             |
| » Kilbom . . . . .                   | 1  |     |             |
| » Carleson . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Andersson i Stockholm . . . . .    | 1  |     |             |
| Fru Gustafson . . . . .              |    |     |             |
| Herr Arnemark . . . . .              |    |     |             |
| » Severin . . . . .                  |    | 1   |             |
| » Cruse . . . . .                    |    | 1   |             |
| » Lindberg i Stockholm . . . . .     |    | 1   |             |
| » Ossbahr . . . . .                  | 1  |     |             |
| <i>Stockholms län.</i>               |    |     |             |
| Herr Andersson i Igelboda . . . . .  |    | 1   |             |
| » Leo . . . . .                      |    | 1   |             |
| » Andersson i Tungelsta . . . . .    |    | 1   |             |
| » Mosesson . . . . .                 |    |     |             |
| » Ahl . . . . .                      |    | 1   |             |
| » Lundqvist i Rotebro . . . . .      | 1  |     |             |



## Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)

|                                     | Ja | Nej | Av-<br>står |
|-------------------------------------|----|-----|-------------|
| Herr Flyg . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Thorell . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Wallén . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Eriksson i Sandby . . . . .       |    | 1   |             |
| <i>Uppsala län.</i>                 |    |     |             |
| Herr Borg . . . . .                 |    |     |             |
| » Olsson i Golvvasta . . . . .      | 1  |     |             |
| » Lundstedt . . . . .               |    | 1   |             |
| » Linnér . . . . .                  |    |     |             |
| » Elmroth . . . . .                 |    | 1   |             |
| <i>Södermanlands län.</i>           |    |     |             |
| Herr Johansson i Uppmälby . . . . . |    | 1   |             |
| » Olsson i Ramsta . . . . .         | 1  |     |             |
| » Laurén . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Jonsson i Eskilstuna . . . . .    |    | 1   |             |
| » Andersson i Dunker . . . . .      | 1  |     |             |
| » Lundbom . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Johansson i Ängtorp . . . . .     |    | 1   |             |
| <i>Östergötlands län.</i>           |    |     |             |
| Herr Sjögren . . . . .              |    |     | 1           |
| » Olsson i Rimforsa . . . . .       |    |     | 1           |
| » Ericson i Boxholm . . . . .       |    | 1   |             |
| » Westman . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Ward . . . . .                    |    | 1   |             |
| » Anderson i Norrköping . . . . .   | 1  |     |             |
| » Skoglund . . . . .                | 1  |     |             |
| » Hermansson . . . . .              |    | 1   |             |
| » Hagman . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Falk . . . . .                    |    | 1   |             |
| Fru Gillner-Ringenson . . . . .     |    | 1   |             |
| Herr Jacobsson . . . . .            | 1  |     |             |
| <i>Jönköpings län.</i>              |    |     |             |
| Herr Johanson i Huskvarna . . . . . | 1  |     |             |
| » Hamrin . . . . .                  |    |     |             |
| » Carlström . . . . .               | 1  |     |             |
| » Fast . . . . .                    |    | 1   |             |
| » Nilsson i Landeryd . . . . .      | 1  |     |             |
| » Petersson i Broaryd . . . . .     | 1  |     |             |
| » Andersson i Löbbo . . . . .       |    | 1   |             |
| » Johnsson i Norrahammar . . . . .  |    | 1   |             |
| » Andersson i Leabo . . . . .       | 1  |     |             |
| <i>Kronobergs län.</i>              |    |     |             |
| Herr Olsson i Blädinge . . . . .    | 1  |     |             |
| » Blomquist . . . . .               |    | 1   |             |

## Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)

|                                      | Ja | Nej | Av-<br>står |
|--------------------------------------|----|-----|-------------|
| Herr Svensson i Grönvik . . . . .    |    |     |             |
| » Rosander . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Mattsson . . . . .                 | 1  |     |             |
| <i>Kalmar län.</i>                   |    |     |             |
| Herr Magnusson i Kalmar . . . . .    |    | 1   |             |
| » Werner i Hultsfred . . . . .       |    |     |             |
| » Gustafson i Vimmerby . . . . .     |    |     |             |
| » Johansson i Krogstorp . . . . .    | 1  |     |             |
| » Heiding . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Johnsson i Kalmar . . . . .        |    | 1   |             |
| » Jonsson i Mörbylånga . . . . .     | 1  |     |             |
| » Lundell . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Gustafsson i Välsnäs . . . . .     | 1  |     |             |
| <i>Gotlands län.</i>                 |    |     |             |
| Herr Gardell i Gans . . . . .        |    |     |             |
| » Svedman . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Gardell i Stenstu . . . . .        | 1  |     |             |
| <i>Blekinge län.</i>                 |    |     |             |
| Herr Jönsson i Boa . . . . .         | 1  |     |             |
| » Törnkvist i Karlskrona . . . . .   |    | 1   |             |
| » Jeppsson . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Holmgren . . . . .                 |    |     |             |
| » Hällgren . . . . .                 |    | 1   |             |
| <i>Kristianstads län.</i>            |    |     |             |
| Herr Nilsson i Bonarp . . . . .      |    |     |             |
| » Persson i Fritorp . . . . .        | 1  |     |             |
| » Björklund . . . . .                |    | 1   |             |
| » Björk . . . . .                    |    |     |             |
| » Isacsson . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Hammarlund . . . . .               | 1  |     |             |
| » De Geer . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Andersson i Munkaljungby . . . . . |    | 1   |             |
| <i>Malmö m. fl. städer.</i>          |    |     |             |
| Herr Lovén . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Lindskog . . . . .                 |    |     |             |
| » Bergström . . . . .                |    | 1   |             |
| » Andersson i Malmö . . . . .        |    | 1   |             |
| » Voug . . . . .                     |    | 1   |             |
| » Svensson i Landskrona . . . . .    |    | 1   |             |
| » Christiernsson . . . . .           | 1  |     |             |
| » Hagberg i Malmö . . . . .          | 1  |     |             |
| » Erlander . . . . .                 |    | 1   |             |

## Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)

|                                         | Ja | Nej | Av-<br>står |
|-----------------------------------------|----|-----|-------------|
| <i>Malmöhus län.</i>                    |    |     |             |
| Herr Olsson i Kullenbergstorp . . . . . | 1  |     |             |
| » Sköld . . . . .                       |    | 1   |             |
| » Andersson i Höör . . . . .            |    | 1   |             |
| » Törnkvist i Bjuv . . . . .            |    | 1   |             |
| » Paulsen . . . . .                     |    | 1   |             |
| » Nilsson i Hörby . . . . .             | 1  |     |             |
| » Pehrsson i Bramstorp . . . . .        | 1  |     |             |
| Fru Nordgren . . . . .                  |    | 1   |             |
| Herr Liedberg . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Landgren . . . . .                    |    | 1   |             |
| » Nilsson i Steneberg . . . . .         | 1  |     |             |
| <i>Hallands län.</i>                    |    |     |             |
| Herr Lindqvist . . . . .                |    | 1   |             |
| » Andersson i Falkenberg . . . . .      |    | 1   |             |
| » Eriksson i Toftered . . . . .         | 1  |     |             |
| » Andersson i Lindome . . . . .         | 1  |     |             |
| » Pettersson i Dahl . . . . .           | 1  |     |             |
| » Hillgård . . . . .                    | 1  |     |             |
| <i>Göteborgs stad.</i>                  |    |     |             |
| Herr Lithander . . . . .                | 1  |     |             |
| » Pehrsson i Göteborg . . . . .         | 1  |     |             |
| » Wigforss . . . . .                    |    | 1   |             |
| » Olson i Göteborg . . . . .            |    | 1   |             |
| » Ström . . . . .                       |    | 1   |             |
| » Ekman . . . . .                       | 1  |     |             |
| » Nilsson i Göteborg . . . . .          |    | 1   |             |
| » Frankenberg . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Henrikson . . . . .                   |    | 1   |             |
| <i>Göteborgs och Bohus län.</i>         |    |     |             |
| Herr Andersson i Grimbo . . . . .       |    |     |             |
| » Osberg . . . . .                      | 1  |     |             |
| » Wallerius . . . . .                   | 1  |     |             |
| » Brännberg . . . . .                   |    | 1   |             |
| » Mårtensson . . . . .                  |    | 1   |             |
| » Karlsson i Munkedal . . . . .         |    | 1   |             |
| » Hansson i Hönö . . . . .              |    |     |             |
| » Olsson i Staxäng . . . . .            | 1  |     |             |
| <i>Älvsborgs län.</i>                   |    |     |             |
| Herr Danielsson . . . . .               |    |     |             |
| » Gustafson i Kasenberg . . . . .       | 1  |     |             |
| » Hansson i Trollhättan . . . . .       |    |     | 1           |
| » Olsson i Mellerud . . . . .           |    | 1   |             |
| » Hansson i Rubbestad . . . . .         | 1  |     |             |

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

|                                    | Ja | Nej | Av-<br>står |
|------------------------------------|----|-----|-------------|
| Herr Niklasson . . . . .           | 1  |     |             |
| » Ryberg . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Leffler . . . . .                |    |     |             |
| » Petersson i Lerbäckaby . . . . . | 1  |     |             |
| » Weijne . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Larsson . . . . .                | 1  |     |             |
| <i>Skaraborgs län.</i>             |    |     |             |
| Herr Bengtsson i Kullen . . . . .  | 1  |     |             |
| » Magnusson i Skövde . . . . .     | 1  |     |             |
| » Bäcklund . . . . .               |    | 1   |             |
| » Johanson i Hallagården . . . . . |    |     |             |
| » Lundén . . . . .                 |    |     |             |
| » Persson i Tidaholm . . . . .     |    |     |             |
| » Gustafsson i Lekåsa . . . . .    | 1  |     |             |
| » Beck . . . . .                   | 1  |     |             |
| » Fält . . . . .                   |    | 1   |             |
| <i>Värmlands län.</i>              |    |     |             |
| Herr Hallén . . . . .              |    |     |             |
| » Andersson i Prästbol . . . . .   |    | 1   |             |
| » Norling . . . . .                |    | 1   |             |
| » Norsell . . . . .                |    | 1   |             |
| » Spångberg . . . . .              | 1  |     |             |
| » Björling . . . . .               | 1  |     |             |
| » Nordström . . . . .              |    | 1   |             |
| » Persson i Grytterud . . . . .    | 1  |     |             |
| » Nilsson i Karlstad . . . . .     | 1  |     |             |
| » Werner i Höjen . . . . .         | 1  |     |             |
| <i>Örebro län.</i>                 |    |     |             |
| Herr Uddenberg . . . . .           |    |     |             |
| » Anderson i Råstock . . . . .     |    | 1   |             |
| » Ljunggren . . . . .              | 1  |     |             |
| » Persson i Falla . . . . .        | 1  |     |             |
| » Pettersson i Rosta . . . . .     | 1  |     |             |
| » Åqvist . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Hansson i Örebro . . . . .       |    | 1   |             |
| » Johansson i Djursnäs . . . . .   |    |     |             |
| <i>Västmanlands län.</i>           |    |     |             |
| Herr Eklund . . . . .              |    | 1   |             |
| » Olovson i Västerås . . . . .     |    | 1   |             |
| » Johansson i Bro . . . . .        | 1  |     |             |
| » Westerdahl . . . . .             |    |     |             |
| » Andersson i Surahammar . . . . . |    | 1   |             |
| » Gustavson i Sala . . . . .       |    |     |             |

*Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)*

|                                      | Ja | Nej | Av-<br>står |
|--------------------------------------|----|-----|-------------|
| <i>Kopparbergs län.</i>              |    |     |             |
| Herr Eriksson i Falun . . . . .      |    | 1   |             |
| » Jansson . . . . .                  |    |     |             |
| » Olsson i Mora . . . . .            | 1  |     |             |
| » Andersson i Rasjön . . . . .       |    |     |             |
| » Pettersson i Hällbacken . . . . .  |    |     |             |
| » Andersson i Ovanmyra . . . . .     | 1  |     |             |
| » Karlsson i Grängesberg . . . . .   | 1  |     |             |
| » Aronson . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Ericsson i Sörsjön . . . . .       |    | 1   |             |
| <i>Gävleborgs län.</i>               |    |     |             |
| Herr Månsson . . . . .               |    | 1   |             |
| » Olsson i Gävle . . . . .           |    | 1   |             |
| » Holmström . . . . .                | 1  |     |             |
| » Herou . . . . .                    | 1  |     |             |
| » Högström . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Hilding . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Hultman . . . . .                  | 1  |     |             |
| » Persson i Undersvik . . . . .      |    | 1   |             |
| » Nyblom . . . . .                   | 1  |     |             |
| <i>Västernorrlands län.</i>          |    |     |             |
| Herr Johansson i Sollefteå . . . . . |    |     | 1           |
| » Strindlund . . . . .               | 1  |     |             |
| » Österström . . . . .               | 1  |     |             |
| » Molander . . . . .                 |    | 1   |             |
| » Rudén . . . . .                    | 1  |     |             |
| » Sandström . . . . .                |    |     |             |
| » Berg . . . . .                     |    | 1   |             |
| » Englund . . . . .                  |    | 1   |             |
| » Jonsson i Haverö . . . . .         |    |     |             |
| » Norén . . . . .                    |    | 1   |             |
| <i>Jämtlands län.</i>                |    |     |             |
| Herr Olofsson i Digernäs . . . . .   | 1  |     |             |
| » Hedlund i Östersund . . . . .      |    | 1   |             |
| » Hedlund i Häste . . . . .          | 1  |     |             |
| » Persson i Trängen . . . . .        | 1  |     |             |
| » Olsson i Rödningsberg . . . . .    |    | 1   |             |
| <i>Västerbottens län.</i>            |    |     |             |
| Herr Wikström . . . . .              | 1  |     |             |
| » Lindmark . . . . .                 |    |     |             |
| » Brännström . . . . .               | 1  |     |             |
| » Lindberg i Umeå . . . . .          |    |     |             |
| » Sandberg . . . . .                 | 1  |     |             |
| » Näslund . . . . .                  |    |     |             |

## Ang. ändrad lydelse av 59 § väglagen. (Forts.)

|                                    | Ja | Nej | Av-<br>står |
|------------------------------------|----|-----|-------------|
| Herr Wiklund . . . . .             |    | 1   |             |
| » Hansson i Vännäsby . . . . .     | 1  |     |             |
| <i>Norrbottens län.</i>            |    |     |             |
| Herr Hage . . . . .                |    | 1   |             |
| » Nilsson i Antnäs . . . . .       | 1  |     |             |
| » Lövgren . . . . .                |    | 1   |             |
| » Johansson i Tväråselet . . . . . | 1  |     |             |
| » Brädefors . . . . .              |    |     |             |
| » Meyerhöffer . . . . .            | 1  |     |             |
| » Hagberg i Luleå . . . . .        |    |     |             |
| Summa                              | 98 | 86  | 4           |

## § 9.

Ang. beaktan-  
de av fiskets  
intressen vid  
vattenregle-  
ringar.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, föredrogs vidare andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående beaktande i vissa avseenden av fiskets intressen vid utförande av vattenregleringar.

Därvid anförde

Herr Wallén: Herr talman! Jag ber att först få tacka andra kammarens femte tillfälliga utskott för den relativt välvilliga behandling, som vår motion fått röna. Jag vill särskilt påpeka de skilda uttalanden, som finnas i utlåtandet, och som jag förmodar för framtiden skola bli normgivande för torrläggningsföretag, så att man slipper bevittna sådana förhållanden, som hittills odisputabelt ägt rum. Utskottet säger dock på ett ställe, att »några missförhållanden å hihörande område icke synas påvisade av den art och omfattning, att de förtjäna ett särskilt ingripande». Jag skall med anledning av detta yttrande be att få säga ett par ord, som jag anser böra komma in i riksdagens protokoll. Jag skall nöja mig med att taga Nya Dagligt Allehanda för den 14 i denna månad och läsa upp ett par stycken. Det gäller torrläggningen av en av Sveriges vackraste sjöar, varvid man offrat en och en tredjedels miljon kronor för att få den torrlagd och där vi i dag hava på riksdagens bord en proposition med begäran om 700,000 kronor för att få skadan i någon mån botad. Jag vill påpeka, att med den en och en tredjedels miljon kronor, som man lagt ned för att få sjön torrlagd, har man lyckats åstadkomma följande, som i nämnda tidning beskrives sålunda:

»Har vårt land en stoltare sjö i sitt slag än Tåkern?» frågar tidningen. »Nej, icke nu, men en gång och det för ej länge sedan kunde syskonlandskapet Västergötland uppvisa såväl dess like i biologisk artrikedom som dess övermakt i skönhet, nämligen Hornborgasjön. Sjön var bygdens centrum icke bara i geografisk mening utan framför allt som huvudfaktor i både hus- hålls- och nöjesliv, fiske och jakt.» Hur har det sedan gått, efter det man lagt ned en och en tredjedels miljon kronor? Jo, därmed har sjön ödelagts. Jag skall be att få relatera, herr talman, hur den ser ut för närvarande. Det heter i samma tidning: »Nej, duan (dyn) duger inte att gå på nu, inte ens för vadare. Ty efter denna vinter, då Hornborgasjön bottenfrös, finnes

*Ang. beaktande av fiskets intressen vid vattenregleringar. (Forts.)*

knappt ett vattenliv längre — stranden knastrar av tomma mussel- och snäckskal och lika knastrande livlösa äro de myriader småkryp som utgöra vadarernas föda. Samma är förhållandet med fisken som också strök med och nu ruttnar alldeles därute — därav kråkornas ständiga expeditioner ut på dybankarna, som vad dagen lider sticka upp allt fler över ytan. Fisket är följaktligen slut. Man sörjer särskilt kräftorna, som man förr fick upp skäpptsals på en enda kväll.»

Så har det gått med fisket. Vi erfara vidare, att strandägarna hava lidit stora förluster. Flertalet av dem äro nästan ruinerade. Och gå vi till övriga värden, så finna vi även, att industrien har lidit genom att vattenflödena i floden Fläan minskats.

Vidare har också klimatet, utseendet, kulturen, alltsammans, tagit skada. Och jag måste säga, herr talman, att detta är tyvärr icke det enda stället, utan det är även samma förhållande på andra platser i vårt land. Jag ber även att få erinra om de motioner, som såväl i år som de föregående ären förekommit här i kammaren, där man anropat om statshjälp för att kunna rädda de människors ekonomi som av oförstånd och mindre väl planlagda torrlägningsarbeten råkat i svårigheter.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid frågan, då jag vet, att kammaren är trött och gärna vill sluta. Men jag vill konstatera, att det ofta förhåller sig så, att en duglig och framför allt initiativrik lantbruksingenjör lätt kan locka med sig några strandägare, och äro de litet energiska, sätta de i gång ett utdikningsföretag, som leder till, att *fisket förstöres, jakten minskas, ekonomin rubbas, klimatet tager skada, ja hela bygdens kultur förändras*. Mindre välbetänkta, mindre väl planlagda och mindre väl förberedda företag av denna sort finnas icke bara i Västergötland, icke bara i Uppland, utan de finnas snart sagt i alla landskap i Sverige.

Då emellertid, herr talman, jag hoppas och är förvissad om, att motionen har fallit framåt, och att för framtiden de i denna liksom i utskottets motivering påpekade missförhållandena tack vare att frågan tagits upp i riksdagen skola i största utsträckning bortelimineras, skall jag, herr talman, icke göra något yrkande. Jag ber dock att få tillägga, att frågan har mycket stort intresse i vida kretsar, och att, om vederbörande myndigheter också framdeles icke skulle beakta de nu påtalade missgreppen, anledning finnes att återkomma.

Häruti instämde herr *Nylander*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

## § 10.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. ändring i vissa delar av resereglementet m. m.*

Uti en till riksdagen avlåten, den 10 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 100, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna propositionen bilagt Förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210).

Uti tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Johan Johansson* (nr 252) och den andra inom andra kammaren av

*Ang. ändring i vissa delar av resereglementet m. m.* (Forts.)  
herr *Pettersson* i Rosta *m. fl.* (nr 421) hade föreslagits, att riksdagen måtte dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i den utsträckning som kunde befinnas lämplig föreskriva, att kilometerpenningar icke skulle utgå till i motionen omnämnda grupper av befattningshavare, dels ock besluta, att den i 2 § i allmänna resereglementet upptagna ersättningen för färd med annan automobil skulle sänkas från 35 öre till 30 öre per kilometer.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling jämväl upptagit av riksdagens år 1932 församlade revisorer under §§ 28 och 29 i deras berättelse gjorda uttalanden angående dels utlämnande av reseförskott och kontrollen över deras återbetalning, dels ock statsverkets kostnader för tjänsteresor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt de i ämnet väckta motionerna

a) godkänna vid utlåtandet fogat förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande vad utskottet i utlåtandet anfört beträffande ytterligare utredning angående vissa allmänna resereglementet och besparingsreglementena berörande spörsmål.

Sedan berörda hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Lundqvist* i Rotebro, som anförde: Herr talman! Endast några ord. Det förslag, som föreligger från statsutskottets sida, har givetvis tillkommit för att spara. De synpunkterna förstår jag. Förslaget upptager emellertid en liten detalj, som jag ur besparingssynpunkt icke kan förstå. Det är den inskränkning, som utskottet har föreslagit beträffande resor i första klass för dem, som skola resa efter resereglementet.

Det är så, att första klass i dagtåg finnes icke på andra linjer än på statens järnvägar. Om alltså en generaldirektör eller annan högre ämbetsman får fortfara att begagna sig av första klass, komma de pengar, som detta kostar vederbörande ämbetsverk, bara att tagas ur statskassans ena ficka och läggas i den andra. Jag kan icke förstå, att man med detta förslag kan spara ens så mycket som 5 öre. Denna ändring innebär ingenting annat än att riksdagen nu, utan att några som helst skäl därför anförts, stryker en förmån, som dessa ämbetsmän haft så länge överhuvud taget järnvägar funnits i vårt land. Då några bärande skäl icke anförts eller kunna anföras för det tillägg, som här är föreslaget av statsutskottet och vilket vidare icke har föreslagits vare sig av Kungl. Maj:t eller statsrevisorerna eller motionärer, och under betoning av att det här ej rör sig om någon besparing, tillåter jag mig, herr talman, att föreslå strykning av den mening i förslagens bilaga B närmast under tabellen, som lyder: »Ersättning för plats i I klass å dagtåg må icke utgå i annat fall än då platsen användes i omedelbart samband med begagnande av dylik plats i sovvnagn.» Jag hemställer alltså, att det stycket måtte utgå ur statsutskottets förslag.

Vidare yttrade:

Herr *Törnkvist* i Karlskrona: Herr talman! Det föreliggande förslaget inskränker sig till att yrka förändring av gällande resereglemente på några starkt begränsade punkter, där sådan ändring ansetts kunna föreslås och omedelbart leda till besparingsresultat. Men statsutskottet har påpekat i sitt betänkande, att resereglementet i det hela behöver överses, och yrkar därför, att



*Ang. ändring i vissa delar av resereglementet m. m. (Forts.)*

det göres till föremål för en snar utredning med åtföljande förslag till riksdagen. Utskottet säger till och med, att utskottet förväntar, att de många tumningar på resereglementet i smådetaljer, som skett under de senare 6—7 åren, icke vidare skola behöva förekomma under en avsevärd tid framåt. Tyngdpunkten ligger sålunda i detta förslag på, att man får en sådan allmän översyn över resereglementet, som utskottet här anser vara behövlig.

I fråga om det yrkande, som den föregående ärade talaren har ställt, vill jag ju säga, att man kan mycket väl förstå, att då det numera finnes möjligheter att resa i första klass på dagtåg, fastän på begränsade sträckor, skulle man ju kunna anse, att vissa statens befattningshavare också borde hava möjlighet att utnyttja detta vid de tillfällen, då de finna sådant vara förenligt med sina arbetsuppgifter och sin välfärd. Emellertid torde väl inga olägenheter på något sätt behöva uppstå därav, att man inskränker denna rätt till att gälla andra klass resa. I det stycket har utskottet haft ett starkt stöd att falla tillbaka på i riksräkenskapsverkets infordrade utlåtande, där det uttalas synnerligen kategoriskt på följande sätt om denna sak: »Något verkligt behov av att å dagtåg färdas i I klassavdelning synes riksräkenskapsverket icke förefinnas.» Med ett sådant uttalande för handen är det väl, förefaller det utskottet, synnerligen svårt att frångå den nu senast tillämpade regeln att nöja sig med andra klass resa. Men det göres ett undantag, som ju uteslutande är av praktisk art. Det är det, som det nu säges, att ersättning för plats i första klass dagtåg kan utgå i de fall, då platsen användes i omedelbart samband med begagnande av dylik plats i sovvagn. D. v. s., om jag skall resa en sträcka, som tar en tid av både dag och natt, skall jag hava rätt att använda min uppbäddade sovkupé för dagresa i första klass och icke behöva ommöblera under resan på något speciellt sätt. Det är det medgivandet, som nu här i förslaget till resereglemente har gjorts.

Jag skulle tro, herr talman, att med hänsyn till den utredning, som begäres, då även den fråga, som den föregående ärade talaren här framlade sitt förslag om, kan komma under en genomgående prövning i avseende å anordningens lämplighet eller icke lämplighet, torde ett riksdagsbeslut i överensstämmelse med statsutskottets enhälliga betänkande nu vara det enda riktiga. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lundqvist** i Rotebro: Herr talman! Om det vore så, att denna fråga kunde komma under omprövning i sammanhang med de andra frågor, som vid ett bifall till statsutskottets förslag komme att utredas, skulle jag icke hava så mycket att erinra mot det. Men jag vågar nästan utgå från, att om riksdagen i dag fastställer detta förslag, så anser sig Kungl. Maj:t sedan förhindrad att upptaga denna detalj till prövning.

Jag understryker, att man genom att taga detta förslag icke tillför statskassan ett enda öre. Det är bara att flytta vissa belopp från en kassa till en annan. Jag tror icke heller, att det är alldeles betydelselöst, att denna förmån finnes. Jag tror, att det skall kunna vitsordas, att det också kan vara till fromma för tjänsten och det allmänna, att vid angelägna resor, som chefspersoner måste göra, de kunna få företaga resan i första klass, där ju utrymmet är mindre upptaget och där de alltså hava tillfälle att genomgå handlingar o. s. v. Jag tror, att det kan vittnas därom från många håll.

Jag vill vidare säga, att om man nu skall gå så hårt fram, som statsutskottet här gjort, har statsutskottet ändå icke varit riktigt konsekvent, såvitt jag förstår. Det finns nämligen även nattåg, som hava första klass sittavdelning. De tågen äro icke undantagna enligt statsutskottets förslag. Jag vet icke, om det är avsiktligt. Enligt detta förslag skulle man alltså kunna åka t. ex.

*Ang. ändring i vissa delar av resereglementet m. m. (Forts.)*

från Stockholm till Norrköping med kvällståg i första klass, men man får icke göra det på dagen. Jag misstänker, att statsutskottets ärade ledamöter icke äro fullt insatta i dessa detaljspörsmål.

Då nu emellertid statsutskottet vill hava en allsidig utredning av hela detta problem, tycker jag för min del, att det vore klokt att följa det förslag, jag här ställt. Ty då är jag alldeles övertygad om, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet efter vad som förevarit i denna fråga kommer att ägna även denna detalj sin uppmärksamhet och att alltså riksdagen en gång i tiden får på sitt bord ett förslag, som då hunnit bliva allsidigt prövat.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! I det stycket, som den siste ärade talaren nämnde om Norrköping, är det på samma sätt som i övrigt, att jag får resa första klass, om det är förknippat med sovagn men endast under den förutsättningen. Med undantag av vad jag sade, att resan är förknippad med sovplats, får jag under dagen icke resa i första klass sittvagn.

I fråga om utredningen säger ju utskottet på följande sätt: »att riksdagen bör i skrivelse till Kungl. Maj:t fästa uppmärksamheten på önskvärdheten av att en allmän utredning sker rörande såväl detta spörsmål som vissa andra här nedan angivna eller i övrigt föreliggande frågor, vilka beröra allmänna resereglementet och de s. k. besparingsreglementena». Jag föresätter mig, att Kungl. Maj:t känner sig till och med förpliktad att göra en allmän och förutsättningslös utredning på grundval av hittills inhöstade och inhämtade erfarenheter rörande dessa angelägenheter och att Kungl. Maj:t icke kan hava någon anledning att göra några begränsningar i fråga om utredningen, så att den föregående ärade talaren herr Lundqvist torde nog med fog kunna känna sig lugn på den punkten i fråga om utredningens omfattning.

Herr **Lundqvist** i Rotebro: Herr talman! Det är ju icke att begära, att statsutskottets ledamöter skola kunna i detalj behärska detta spörsmål. Jag vill bara slå fast att det finnes första klass sittvagn i nattåget från Stockholm till Malmö, vilken alltså är upplåten för sådana resande, som icke hava sovplats. Kvar står således det faktum, att statsutskottet varit litet inkonsekvent. Det torde bero på, att man icke känt till nyssnämnda faktum. Jag tycker, att även av den anledningen borde man taga det förslag, som jag tilllät mig framställa.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det var just vad herr Lundqvist sist sade, som gav mig anledning säga några ord. Jag skall be att få säga, att jag tror icke, att det är många andra än herr Lundqvist, som verkligen kunna rätta sig till punkt och pricka efter resereglementet, som det är avfattat. Det är, höll jag på att säga, hopplöst att sätta sig in i alla dess detaljer och skrymslen. Jag får öppet bekänna, att den omständighet, som herr Lundqvist påpekade, var icke känd för mig. Om jag tillägger, att denna fråga är blött och stött så många gånger i statsutskottet, att det är det, som föranlett oss att begära utredningen, kanske herrarna och damerna förstå, att det icke är någon lust att i onödan gräva sig ner i detta mycket omtyckta debattämne, som föresvävat statsutskottet vid detta tillfälle.

Jag ber att få sluta med att med tillstyrkande av ett bifall till utskottets utlåtande uttala den förhoppningen, att vid denna revision resereglementet skall erhålla sådan avfattning, att det blir möjligt för några flera än herr Lundqvist i Rotebro att förstå, vad de olika föreskrifterna egentligen betyda.

*Ang. ändring i vissa delar av resereglementet m. m. (Forts.)*

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag vill bara säga, att den upplysning, som herr Lundqvist lämnade, meddelade allenast vad som är känt, att det finnes dagtåg med första klass sittvagnar. Och att de äro upplåtna för resande mellan Norrköping och Malmö, rubbar icke det faktum, att reglementets bestämmelser skola innehålla, att de, som resa på statens bekostnad, icke få använda första klass sittvagn på dagen. De få använda det endast under nattresa med sovvagn. Om herr Lundqvists upplysning innefattar, att denna sittvagn användes av statstjänstemän, vill jag säga som den föregående ärade talaren, att det vet jag icke om. Då är det bristfälliga informationer, och på dem kan man missa. Men då riksräkenskapsverket säger, att något verkligt behov att å dagtåg färdas i första klass-avdelning synes riksräkenskapsverket icke förefinnas, understryker detta, att denna vagn, som skulle finnas mellan Norrköping och Malmö, icke får användas utanför resereglementets bestämmelser.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Lundqvist i Rotebro; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

## § 11.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 257, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.

Ifrågavarande proposition bordlades.

## § 12.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt två förutvarande lärarinnor vid privatläroverks småskolavdelningar; och  
nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksförsäkringsanstalten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

## § 13.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till vattenkraftslånefonden jämte i ämnet väckta motioner yttrade:

*Om anslag  
till vatten-  
kraftslåne-  
fonden.*

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman! Då jag har motionerat i denna fråga, som vi ventilerat, har jag gjort det uteslutande för att bekymren för de skuldsatta bönderna ute på landsbygden må kunna i någon mån lättas. Jag har också varit enfaldig nog tro, att varken utskottet eller riksdagen skulle gå emot ett sådant förslag, alldenstund jag tror mig veta, att staten i alla fall icke behöver betala 5 procents ränta för sina upplånta pengar. Men jag måste för min del i alla fall erkänna, att utskottet varit tämligen välvilligt mot motionärerna. I stället för att yrka bifall till motionerna har det, av formella skäl helt enkelt föreslagit en utredning. Jag förmodar, att hade icke

*Om anslag till vattenkraftslånefonden. (Forts.)*

dess formella skäl förelegat, hade det hänt, att vi från utskottet fått ett bifall till motionerna.

Nu tänker jag icke framställa något yrkande utan kommer att finna mig i vad utskottet här föreslagit. Jag vill endast tillägga, att det vore önskvärt, om regeringen ville skynda på med denna utredning, så att ett resultat om ifrågavarande räntesänkning må kunna bli resultat fortast möjligt.

Herr **Eriksson** i Toftered: Herr talman! Jag har givetvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag vill passa på tillfället att understryka betydelsen av att den begärda utredningen påskyndas, ty det föreligger ett verkligt behov av en räntesänkning på detta område.

Jag vill samtidigt påpeka, att riksdagen 1931 beslöt skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning i en närstående fråga, nämligen om sänkning av räntan på lån från kraftledningslånefonden. Men jag har ännu icke hört något resultat av denna skrivelse. De flesta av dessa kraftledningsföretag, som fått lån från denna fond, tillkommo under kristiden med dess synnerligen höga anläggningsskostnader, och detta har gjort, att de behöva tillämpa oerhört höga taxor för energi, vilket tillsammans med de dryga räntor och amorteringskostnader, som vederbörande abonnenter få betala, göra, att abonnenterna ha ett formligt arrende att betala, för den elektriska kraften och ljuset. Därtill kommer, att tack vare dessa höga lån och räntor arbeta kraftledningsföretagen under så svåra ekonomiska förhållanden, att det är fara värt, om det icke snart blir någon ändring i dessa förhållanden, att de få upphöra med sin verksamhet. I vår närmaste grannsocken, en liten kommun med redan förut höga kommunalskatter, finnes ett sådant kraftbolag, som i dessa dagar tvingats att gå i konkurs. Vederbörande kommun har fått ikläda sig kommunal borgen för dess lån, vilket gör, att kommunen råkat mycket illa ut och får betydligt höja den redan förut höga kommunalskatten. Därtill kommer, att vid flera sådana företag är det enskilda personer, som fått ikläda sig stora ekonomiska förbindelser för företagen i fråga, och om icke en rättelse kommer till stånd, kommer det att ha ödesdigra följder för vederbörande. Vi ha haft fall i Halland, där flera jordbrukare fått gå från gård och hem på grund av de förbindelser, de iklätt sig för dessa kraftledningsföretag, som tillkommo under kristiden.

Jag vill som sagt med detta endast understryka vikten och betydelsen av att utredningen så fort som möjligt sättes i gång och att det verkligen blir ett resultat av densamma, så att en lättnad i dessa bördor för landsbygden kan komma till stånd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord. Vad den siste ärade talaren påvisade beträffande den tidigare begärda utredningen kan bero på att man den gången icke kunde lägga utredningskravet på en så bred bas, som statsutskottet i detta fall föreslagit. Vi ha nämligen ansett, att det borde göras en allmän översyn över statens samtliga utlåningsfonder, så att man icke behöfde ett år undersöka den ena fonden och ett annat år den andra. Man borde verkligen i stället försöka överblicka det hela och undersöka, i vad mån det kan åvägbringas räntesänkningar.

Jag vill tillägga en sak. Att såväl riksgäldsfullmäktige som sedermera statsutskottet tillstyrkt denna utredning, beror på den omständigheten, att det lyckats staten att genomföra så förmånliga konverteringsoperationer för ett par år sedan. Hade icke detta gått, vågar jag försäkra kammaren, att varken riksgäldsfullmäktige eller statsutskottet ansett sig kunna tillstyrka en utredning. Tack vare dessa konverteringsoperationer, som gingo så bra, ha vi emel-

*Om anslag till vattenkraftslånefonden. (Forts.)*

lertid ansett det vara rimligt, att man undersökte, om det kunde verkställas en reglering av ränteförhållandena.

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

## § 14.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till stöd åt hantverket jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. vissa  
åtgärder till  
stöd åt  
hantverket.*

I en till riksdagen avlåten, den 17 mars 1933 dagtecknad proposition, nr 221, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag föreslagit riksdagen dels besluta, att en särskild statlig lånefond, benämnd »lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare», skulle inrättas, från vilken fond — som skulle förvaltas av statskontoret — finge av kommerskollegium beviljas ackordslån och förlagslån till hantverkare och idkare av mindre industri i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder; dels såsom kapital för nämnda fond å riksstaten för budgetåret 1933/1934 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Statens utlåningsfonder» anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel; dels, vid bifall härtill, höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »Övriga lånemedel» med motsvarande belopp; dels ock till bestridande av kostnaderna för den med beviljandet av ackords- och förlagslån åt hantverkare m. fl. förbundna verksamheten under riksstatens tionde huvudtitel för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 20,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två före avlåtandet av propositionen väckta motioner, den ena, nr 90, inom första kammaren av herrar *Wallen och Johansson-Dahr* och den andra, nr 311, inom andra kammaren av herr *Andersson i Falkenberg m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte för utlämnande av stödlån till hantverkare för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av de i ämnet väckta motionerna, måtte

a) besluta, att en särskild statlig lånefond, benämnd »lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare», skulle inrättas, från vilken fond — som skulle förvaltas av statskontoret — finge av kommerskollegium beviljas ackordslån och förlagslån till hantverkare och idkare av mindre industri i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 17 mars 1933 angivna grunder;

b) såsom kapital för nämnda fond å riksstaten för budgetåret 1933/1934 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Statens utlåningsfonder» anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel; samt

c) till bestridande av kostnaderna för den med beviljandet av ackords- och förlagslån åt hantverkare m. fl. förbundna verksamheten under riksstatens tionde huvudtitel för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 20,000 kronor.

Slutligen tillkännagav utskottet, att utskottet komme att framdeles under riksdagen avgiva yttrande beträffande Kungl. Maj:ts förslag om höjning av inkomstiteln »Övriga lånemedel».

*Ang. vissa åtgärder till stöd åt hantverket. (Forts.)*

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Med den avfattning, som utskottets förslag här har fått dels med anledning av de föreliggande motionerna och dels med anledning av den kungl. propositionen, skulle man ha skäl att vara tacksam mot utskottet, och jag vill också ge till känna min tacksamhet. Men det är självklart, att den skulle vara mera hörbar, om förhållandet varit, att motionerna blivit bifallna sådana de föreligga. Nu har utskottet endast gått med på hälften av vad som yrkats i motionerna och bifallit den kungl. propositionen, d. v. s. utskottet har endast tillstyrkt hälften av det lånebelopp på 2 miljoner kronor, som föreslagits i motionerna.

Jag vill i denna fråga i någon mån göra mig till talesman för den grupp, det här är fråga om, och vill framhålla, att bland yrkesutövare här i landet torde de små hantverksmästarna och med dem jämställda vara de, som äro mest tillfreds av vårt folk, de som minst göra sig gällande och de som minst göra anspråk på det allmännas stöd. Jag vill vidare framhålla, att denna grupp av samhällsmedlemmar torde i vårt allmänna liv, i vår kommunala förvaltning och i det kommunala arbetet utgöra en mycket värdefull tillgång, jag skulle nästan vilja säga en av de värdefullaste tillgångar, som våra kommuner och framför allt våra små kommuner ha. Nu förhåller det sig ju så, att det stöd, som lämnats åt dessa yrkesmän från det allmänna, har i förhållande till vad andra yrkesutövare erhålla, varit det minsta. Den verksamhet, som staten stöder i detta fall, inskränker sig egentligen till en hjälp till den självhjälp, som hantverksorganisationen satt igång genom hantverksinstitutet. I olikhet mot flertalet andra liknande inrättningar bäres denna organisation och dess verksamhet till huvudsaklig del upp av medlemmarnas egna avgifter och de små resurser, som de ha till sitt förfogande. Den utredning, som verkställets, innan Kungl. Maj:ts förslag och motionärernas förslag framkommit, har utförts av hantverksorganisationen och underställts kommerskollegii prövning. Det yttrande, som kommerskollegium har avgivit, synes mig vara det mest klara beviset för att här föreligger ett verkligt behov av hjälp. Kommerskollegium säger nämligen följande i sitt avgivna yttrande: »Den av hantverksorganisationen förebrogta utredningen torde tydligt giva vid handen, att hantverkarna och därvid särskilt småhantverkarna å landsbygden, vilkas motståndskraft redan från början varit ringa, genom krisen mångenstädes drabbats av allvarliga ekonomiska bekymmer. Den av styrelsen till kollegium lämnade skildringen av de svåra förhållanden, under vilka hantverkarna för närvarande arbeta, torde, såvitt kollegium kan bedöma, i stort sett vara riktig.» Det torde sålunda av detta yttrande från ett av våra på detta område mest sakkunniga ämbetsverk vara fullkomligt klarlagt, att här föreligger ett verkligt behov av att tillmötesgå den framställning, som här gjorts. I de motioner, som föreligga, anhålles om ett anslag på 2 miljoner kronor, icke som subvention utan att utgå som lånemedel mot en fastställd ränta av  $4\frac{1}{2}$  procent. Den utredning, varpå detta förslag bygger, ger vid handen, att ett åtskilligt större lånebehov föreligger. Endast på den tid av tre veckor, som stått till förfogande, framkom ett behov av lån till åtskilligt större belopp, än vad som här nu är avsett. Här finnes i detta land cirka 60,000 hantverkare och med dem jämställda yrkesutövare. Om vi nu tänka oss, att endast en på 60 av dessa yrkesutövare skulle begära lån på 2,000 kronor, så går det ju upp till dubbla beloppet av vad här nu är föreslaget.

För att lämna ett litet bevis på hur förhållandena gestalta sig t. ex. i vårt grannland Danmark vill jag erinra om, att där har den nuvarande regeringen

*Ang. vissa åtgärder till stöd åt hantverket. (Forts.)*

framlagt en proposition om 5 miljoner kronor, och där föreliggande ansökningar från i runt tal 25,000 lånesökande.

Vad som emellertid här särskilt föranlett mig att begära ordet, det är de föreslagna villkoren för dessa låns erhållande. Jag kan för min del icke förstå, varför det skall vara hårdare villkor för en liten hantverksmästare att erhålla lån av staten, än det skall vara för en liten jordbrukare. Om vi se på den proposition, som avgivits angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare står där i § 14 beträffande villkoren för lånen: »För lånet skall, om länenämnden finner så skäligen kunna påfordras, lämnas av nämnden godkänd säkerhet.» Om vi se på den proposition, som gäller hantverkarna, så har där § 9 följande lydelse: »Beviljat lån utlämnas av kommerskollegium, sedan låntagaren dit avlämnat skuldförbindelse ävensom för lånet ställt säkerhet, som kollegium finner sig kunna godkänna.» Jag kan för min del icke förstå, vad det finns för verklig anledning att sätta hantverkarna i en svårare ställning i fråga om att skaffa säkerhet för att erhålla lån från staten, än vad fallet är beträffande jordbrukarna, och jag vill särskilt framhålla önskvärdheten av att, då förordning beträffande erhållande av ifrågavarande lån av Kungl. Maj:t utfärdas, det ses till, att det blir sådana bestämmelser, att icke lånevillkoren ställas så hårda, att det icke blir annat än en hjälp på papperet. Här föreligger ett verkligt behov av att få hjälp, och det stora flertalet av hantverkarna i vårt land äro sådana människor, att man icke behöver riskera, att de icke fullgöra de förbindelser, som de ikläda sig.

Jag skulle vidare vilja peka på en annan sak i samband med lånevillkoren och lånens utlämnande och det är önskvärdheten av att, när det gäller att pröva lånebehovet och säkerheten, kommerskollegium hänvänder sig till och utnyttjar de lokala organisationerna på de platser, där de lånesökande äro hemma. Det torde för var och en stå klart, att om denna tillgång utnyttjas, blir det därigenom större säkerhet för att de lån, som utlämnas, också komma att bli återbetalade av låntagarna.

Det borde kanske framgå av vad jag här framhållit, att jag skulle framställa ett direkt yrkande om ändring av lånevillkoren. Jag finner emellertid detta vara lönlöst, och jag finner det icke heller direkt av behovet påkallat, då förhållandet är, att Kungl. Maj:t skall utfärda en förordning här om. Jag hoppas emellertid, att, vad jag här framhållit, måtte av Kungl. Maj:t tagas i beaktande vid lånevillkorens bestämmande.

Vad gäller själva lånebeloppet som sådant finner jag givetvis, att det icke är några utsikter till att få något bifall till det högre belopp, som i motionerna föreslagits, nämligen 2 miljoner kronor, men då jag har en verklig känsla av att här föreligger ett sådant behov, känner jag mig trots detta dock pliktig att framställa ett sådant yrkande.

Jag hemställer således, herr talman, om bifall till föreliggande förslag dock med lånebeloppet bestämt till den summa, som innefattas i de föreliggande motionerna, nämligen 2 miljoner kronor.

**Herr Jacobsson:** Herr talman! Frågan om inrättandet av en lånefond till stöd för hantverket och för småindustrien torde vara av den art och den betydelse, att den bör tilldraga sig uppmärksamhet i ganska vida kretsar. Det centrala i de svårigheter, som denna riksdag har sig förelagda till bemästrande, är ju av ekonomisk natur, och kärnan i detta centrum är det sociala missförhållandet, att cirka 200,000 människor gå arbetslösa i detta land. Den nu föreliggande frågan bör icke betraktas allenast som en fråga om hantverket som sådant, utan den bör också i viss mån ses mot bakgrunden av

*Ang. vissa åtgärder till stöd åt hantverket. (Forts.)*

förhållandena på den allmänna arbetsmarknaden och strävandena att bereda så produktiv sysselsättning som möjligt åt de arbetslösa och åt dem, som hotas av arbetslöshet.

Hotet om ökad arbetslöshet är synnerligen starkt inom här ifrågavarande näringsgrenar. Hantverket och småindustrien omfatta enligt senast tillgängliga siffror omkring 40 procent av sammanlagda antalet arbetare. Från olika orter av vårt land under årens lopp ingångna rapporter visa, att trängande behov av stöd föreligger i cirka 70 procent av de rapporterade fallen till förekommande av driftsinställelser. Då, nu härtill lägges, att omkring  $\frac{1}{4}$  miljon människor för sin utkomst äro beroende av hantverket och småindustrien, inses lätt, att detta spörsmål är av betydligt större vikt, än vad som kanske kan förefalla vid första ögonkastet. Men även den sidan av saken som hantverket själv utgör, är värd beaktande. Det gäller här en hel mängd små företagare, minst hälften av de c:a 60,000 företagare, som herr Andersson i Falkenberg talade om, var och en med sina specialutbildade verkmästare och arbetare. En stor del av de olika hantverksgrupperna bygga på en mycket lång och mycket grundlig yrkesutbildning, som till dels skulle komma att spolieras, om ett större antal företag skulle gå omkull. Det är måhända icke opportunt att i en tid som denna, funktionalistisk, mekaniserad, med ett ord rationaliserad, komma och tala om estetiska värden, men jag har likväl icke kunnat undgå att här peka på även den sidan av saken, som heter omsorgen om yrket och omsorgen om yrkesskickligheten.

Det statsfinansiella läget är ju tyvärr nu sådant, att det icke tillåter effektivt ekonomiskt stöd i samtliga trängande fall. Därtill skulle säkerligen åtgå tio gånger så mycket pengar som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition. Det skulle säkerligen icke heller vara klokt att i dessa tider inbjuda till ett så vidlyftigt låntagande. Man måste nämligen också taga hänsyn till låntagarnas förutsättningar att kunna reda sig i framtiden och icke stimulera till bibehållande av företag av med hänsyn till konsumtionen för stor omfattning. Stödet skulle på det sättet allenast uppskjuta svårigheterna, störta de nu solventa i samma svårigheter och bli till varaktig hjälp för ingen.

Men med hänsyn till vad jag här tillåtit mig anföra måste jag likväl anse, att den summa, som statsutskottet har tillstyrkt, är alldeles för liten för att kunna tjäna det med lånefonden avsedda syftet. Endast omkring vart åttonde eller vart tionde fall skulle härigenom komma i åtnjutande av hjälp, och oredan inom hantverket skulle alljämt komma att bestå. Vill man en verklig och stadigvarande hjälp till självhjälp åt landets hantverk i dess helhet, och vill man söka åstadkomma dess justering och stabilisering, är jag övertygad om att man måste se till att hjälp beredes åtminstone var fjärde eller femte sådan hantverkare. I sådant fall skulle det åtgå en summa på allra minst 2 miljoner kronor, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till yrkandet om anvisandet av 2 miljoner kronor till den ifrågavarande fonden.

I anseende till förfall för undertecknad övertogs här protokollsföringen, jämlikt herr talmannens förordnande, av tjänstemannen hos kammaren registratör G. Britth.

In fidem

*Per Cronvall.*

Med herr Jacobsson förenade sig herrar *Wallén, Hagberg* i Malmö, *Aqvist, Holmström* och *Johanson* i Huskvarna.



*Ang. vissa åtgärder till stöd åt hantverket. (Forts.)*

Herr Persson i Fritorp: Herr talman! Som framgår av ifrågavarande utlåtande, är statsutskottet enhälligt i att tillstyrka vad Kungl. Maj:t föreslår, nämligen 1 miljon kronor. Jag vill säga det, att det varit med en viss tvekan, som åtskilliga av oss gingo med på ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det var nämligen av det skälet, att vi hava ett virrvarr av så många olika slags lånefonder, men denna tvekan läto vi fara, och även vi som varit tveksamma, hava gått med på att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Nu ifrågasatte den förste ärade talaren, herr Andersson i Falkenberg, att direktiven voro icke så avfattade, som han hade önskat. Men det är ju så med lån, mina herrar, att lån skola återbetalas, och att staten här kräver säkerhet är ju icke mer än rimligt. Det är möjligt, därom vill jag icke uttala mig, men det skulle kunna tänkas, att herr Andersson i Falkenberg får sin önskan uppfylld i detta avseende av Kungl. Maj:ts regering, som härvidlag är den avgörande. Sedan sade båda talarna, både herr Andersson och herr Jacobsson, att beloppet var otillräckligt. Jag vill då erinra om att i första kammaren har det väckts en liknande motion av herr Walles, och herr Walles har själv deltagit i behandlingen av frågan såväl inom avdelningen som sedermera i utskottet, och han biträdde vad utskottet har föreslagit. Jag tycker sannerligen, att det är ganska bra att få 50 %, när man kommer fram och begär ett belopp av 2 miljoner kronor.

Jag skall icke, herr talman, längre uppehålla tiden, jag ber att med dessa korta ord få yrka bifall till vad statsutskottet föreslagit.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Andersson i Falkenberg; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

## § 15.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till hantverkslånefonden; samt

nr 99, i anledning av väckt motion om ändring av de allmänna villkoren och bestämmelserna för lån från industrilånefonden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

## § 16.

A föredragningslistan fanns vidare upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 44, i anledning av väckt motion om tilläggstullar för vissa slag av trädgårdsprodukter.

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter.*

I en inom andra kammaren av herr Wallén m. fl. väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 11, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att följande tilläggstullar utöver de nu gällande skulle från dag, som Kungl. Maj:t bestämde, dock senast den 1 juli 1933, utgå för nedanstående varuslag:

Tull  
per 100 kg  
kr.

Snittgrönt:

Asparagus, Medeola, Adiantum och levande blad av övriga ormbunkar 450  
Andra slag ..... 50

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

|                                                                                              | Tull<br>per 100 kg<br>kr. |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------|
| Köksväxter:                                                                                  |                           |
| Lök .....                                                                                    | 20                        |
| Gurkor, färska (under tiden 15 mars—30 juni) .....                                           | 20                        |
| Tomater (under tiden 1 maj—31 oktober) .....                                                 | 40                        |
| Rädisor och spenat, sallat, dill och persilja .....                                          | 75                        |
| Andra grönsaker .....                                                                        | 10                        |
| Gurkor, saltade .....                                                                        | 35                        |
| Vindruvor .....                                                                              | 100                       |
| Äpplen .....                                                                                 | 10                        |
| Päron .....                                                                                  | 10                        |
| Plommon, aprikoser, persikor och nectariner .....                                            | 35                        |
| Körsbär .....                                                                                | 35                        |
| Skal och kärnhus av äpplen samt s. k. chopped apples till beredning<br>av läskedrycker ..... | 25.                       |

Utskottet hemställde i *punkten 1)*, att förevarande motion, i vad densamma avsåge tull å s. k. snittgrönt m. fl. uppräknade varuslag med undantag av skal och kärnhus av äpplen samt s. k. chopped apples till beredning av läskedrycker, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *K. Oscar Ericson* och *Andersson* i Dunker, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motion,

1) besluta, såsom tillägg till gällande tulltaxa, att vid införsel från utlandet av till nummer 53 (stat. nr 109) hänförlig lök skulle utöver tull, som stadgades i tulltaxan, utgå tilläggstull med 15 kronor för 100 kilogram;

2) besluta, med ändring av förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa, såvitt anginge till tulltaxenummer 67 (stat. nr 130, 131 och 132) hänförliga äpplen, päron och plommon, att tilläggstull skulle utgå för äpplen och päron med 20 kronor samt för plommon med 30 kronor för 100 kilogram; samt

3) förklara, att de under 1) och 2) omförmälda tillägg och ändringar skulle träda i kraft å dag, som Kungl. Maj:t bestämde.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Det föreliggande utskottsbetänkandet behandlar en motion, vari föreslagits tullförhöjningar på en hel rad av trädgårdsodlingens viktigaste produkter. Förslaget är givetvis avsett att försöka bringa någon hjälp till trädgårdsodlarna, som för närvarande även de hava det mycket svårt ekonomiskt ställt. Dessa svårigheter bero främst på den stora import, som äger rum av åtskilliga varor, som konkurrera med de svenska odlarnas produkter. Men importen är icke bara stor utan sker också till så låga priser, att de svenska odlarna icke kunna konkurrera i många fall. Om det hade gällt sådana varor, för vilka det hade mött vissa svårigheter att producera här i landet, då skulle man kanske icke sagt så mycket om de låga priserna, men i de allra flesta fall är det sådana varor, som man mycket väl kan odla här och fylla vårt behov med under större delen av året.

I den reservation, som är fogad till utskottets betänkande, hava vi dock icke yrkat bifall till motionen i sin helhet, utan vi ha begränsat oss till att föreslå tullförhöjningar endast på lök, äpplen, päron och plommon, och skä-

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

let är det, att av dessa produkter är importen mycket stor, samtidigt som tullen är jämförelsevis låg. Jag skall ur en bilaga till utskottsutlåtandet be att få påpeka, hurusom av lök importeras över 4 miljoner kilogram per år, av äpplen importerades 1930 14,800,000 kilogram i runt tal, 1931 18 miljoner kilogram och 1932 17,300,000 kilogram; av päron importerades 1930 över 5 miljoner kilogram, 1931 över 12 miljoner kilogram och 1932 över 5 miljoner kilogram. Jag vill samtidigt påpeka beträffande särskilt lökimporten, huru priset, som står angivet här, har varit så lågt som 14 öre per kg. 1930 och 16 öre 1931. Det är ju, om man jämför med övriga importpriser, som här angivits, utomordentligt lågt. Man kan göra en jämförelse t. ex. med en sådan vara som vitkål, som också importeras, fastän i betydligt mindre mängd, men där importpriset har varit ungefär detsamma som beträffande lök. När, som också framgår av utskottsbetänkandet, tullen för lök endast är 5 öre per kilogram, under det att den för vitkål är 10 öre per kilogram, torde man förstå, om man är något hemma i jordbruk och trädgårdsskötsel, att det är en proportion mellan dessa båda varor, som icke är rimlig. Det är alldeles klart, att lök måste bli betydligt dyrare att odla per kilogram än vad vitkål är. Jag har, för att bara med några ord ytterligare uppehålla mig vid löken, roat mig med att göra en liten utredning, vad det skulle hava för betydelse, om vi kunde ordna det så, att vi inom landet skulle odla den kvantitet lök, som nu importeras. Då jag gjort den utredningen, har jag rådgjort med kunniga och erfarna odlare på olika platser i landet. Jag har då kommit till det resultatet, att för en odling av så stor kvantitet lök som importeras, eller över 4 miljoner kilogram, åtgår det icke mindre än 860 hektar prima jord. Arbetskostnaden för sådd, skötsel, skörd och rensning av löken på en så stor odling kan i medeltal beräknas till mellan 510,000 och 520,000 kronor per år. Räknar man efter vad det betyder i arbete, så kommer man till, om man räknar med en dagspenning för arbetet av 3 kr. 50 öre, att det skulle betyda icke mindre än 140,000 dagsverken per år, endast därigenom att vi odlade här i landet den lök, som vi nu importera. Jag har velat lämna dessa uppgifter för att visa, att det är icke ett alldeles obetydligt spørsmål, som vi hava berört i motionen.

I reservationen föreslå vi, att det skulle bli en tilläggstull på lök av 15 öre per kilogram. Därmed skulle man hava förhoppning, att den skulle komma upp i ett pris av c:a 35 öre per kilogram, vilket odlarna anse vara ett pris, som de kunde odla löken för. I utskottsutlåtandet har man som ett skäl för avslag visat på eller försökt framhålla vissa handelspolitiska olägenheter, som kunde vara förknippade med åtgärder av här föreslagna art. Det är klart, att intet land, som vill sälja sina produkter, känner sig tilltalat av att vi vidtaga åtgärder till skydd för vår egen produktion och därmed försvåra för andra länder att skicka hit sitt överskott. Vid behandlingen inom utskottet har dock icke, såvitt jag kunnat uppfatta det, för de i reservationen föreslagna tullförhöjningarna ansetts föreligga några avgörande handelspolitiska hinder. Sedan utskottet fattade sitt beslut, har emellertid det engelska handelsavtalet blivit känt, och i detta föreslår man, att de i fjol beslutade tilläggstullarna på äpplen och päron skulle tagas bort under månaderna februari, mars och april. Det kan ju då naturligtvis icke vara riktigt, att man nu skulle besluta en tullförhöjning för dessa varor, som skulle omfatta även dessa månader. Jag skall därför sluta, herr talman, med att yrka bifall till reservationen, men med den ändringen att de i reservationen föreslagna tullförhöjningarna, såvitt angår till taxenumret 67, statistiska numren 131, 132 och 133, hänförliga äpplen, päron och plommon, i stället skola gälla tiden den 1—31 januari och den 1 maj t. o. m. 31 december.

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

Herr **Lövgren**: Herr talman! När bevillningsutskottet har fattat ställning till denna motion av herr Wallén, har det skett efter en mycket, mycket grundlig behandling av densamma. Vi hava ju haft den till behandling i olika repriser, och egentligen återstår av motionen nu endast att behandla frågan om lök, äpplen, päron och plommon, och jag skall därför inskränka mig till att motivera, varför utskottet har gått på avslagslinjen beträffande dessa varuslag.

Vad först löken beträffar föreligger där en import för ungefär 600 à 700 tusen kronor per år, och det är uppenbart, att det vore önskvärt att fylla det behovet genom egen produktion. Å andra sidan stöter man här på handelspolitiska förhållanden, därigenom att importen kommer från Nederländerna, Egypten, Spanien, Italien och Tyskland, och det är ju uppenbart, att när det gäller avsättning av våra skogsprodukter, så har det en mycket stor betydelse, att vi handelspolitiskt stå på en god fot med dessa länder. Framför allt gäller ju det Spanien, Italien och Egypten men även Nederländerna. Jag behöver icke gå djupare in i detta spörsmål, utan hänvisar bara till det faktum, att även den protektionistiska sidan i bevillningsutskottet med undantag av de två bondeförbundsledamöterna hava ansett sig på dessa grunder nödsakade att gå på avslagslinjen och det är uppenbart, att det från högermännens sida i utskottet icke förelegat någon önskan att misshandla det svenska jordbruket. Men i valet mellan att riskera värden för skogsindustrierna och skogsägarna här i landet och att uppmuntra en lökodling på deras bekostnad, har man gått på avslagslinjen.

Man kan strängt taget säga detsamma vad beträffar varuslagen äpplen, päron och plommon, men jag skall, herr talman, i förhoppning om att få slut på tullärendena före plenums slut icke gå djupare in i saken utan yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Månsson**: Herr talman! I den nuvarande situationen, då även större delen av den protektionistiska gruppen i utskottet gått på avslag av motionen, är det strängt taget icke mycket att orda om. Jag vill bara för kammaren framhålla, huru fort tiden rider. Sedan vi fingo tillägg på de tullar, som funnos förut rörande dessa varor, avgiver man här motioner, däri man yrkar ytterligare tilläggstullar, icke bara på tullen, utan tull på tilläggstullen. När det gäller t. ex. snittgrönt och ljung och sådana saker, där vi hade 50 kronor per 100 kilogram förut, kommer nu en motionär här och begär ytterligare 450 kronor per 100 kilogram, och med den gamla tullen och det förslag som motionen innefattar skulle det bli 500 kronor per 100 kilogram ljung och gröna blad, som användas vid begravningskransar, och detta gäller andra ämnen också. Det finns i motionen en grupp, som kallas för »andra slag» av blad och grönsaker. Jag är lika oklar som utskottet över vad man menar, men jag misstänker, att man däri även kan innefatta vitkål o. s. v. och detta framgår ju även av ett yttrande av utskottet. Vi hava nu en tull på dessa andra slag av 10 kronor per 100 kilogram. Motionären har föreslagit i tilläggstull 50 kronor, summa 60 kronor. Nu är det osäkert, som jag säger, vad man egentligen menar med »andra slag». Rörande meloner och gurkor omnämner utskottet den gamla tullen av 20 kronor, och fjolårets tilläggstull av 20 kronor. Skulle därtill komma ytterligare 20 kronor, så skulle det bli 60 kronor, om motionärerna finge sin vilja fram. Beträffande blomkål och tomater utgör den gamla tullen 15 kronor, fjolårets tilläggstull ytterligare 10 kronor. Nu föreslås vidare 40 kronor, så att det skulle bli 65 kronor, om motionärerna skulle få sin vilja fram. På löken, som vi ju hörde en föregående talare här tala om, att den i importpris i fjol betingade 16 öre per kilogram, där hava vi förut en tull,

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

den gamla tullen av 5 öre per kilogram, och nu föreslår motionären 20 öre, summa 25 öre. Märk väl, att då hava vi därtill den tull, som ligger i valutadeprecieringen, som utgör 33 % eller rent av nära 40 %. För denna vara, som kostar 16 öre per 100 kilogram, skulle vi komma upp i en direkt tull av 25 öre. Numera föreslås ju 5 öre mindre, d. v. s. 20 öre, men det blir i alla fall 25 öre, om jag tar med det skydd, som ligger i valutaställningen. Då blir det 25 öres effektiv tull på en vara, som kostar 16 öre. Jag skall icke uppehålla kammaren mera med siffror, ty detta vittnar ju tillräckligt om hur man går på i det rosenrasande.

Vi sakna ju här i landet mig veterligt i varje fall någon officiell trädgårdsstatistik. Vi veta icke, huru mycket vi skörda av den ena och den andra sorten grönsaker, och därför är ju ett utskott, när det skall arbeta med dessa saker, fullständigt i blindo. Till och med de män, som äro specialister på detta område, vandra fullständigt i mörker. Av de olika uppgifter, som framkommo i utskottet, under det vi höllo på att arbeta med ärendet, förekommo även sådana, som vittnade om att dessa fackmän lika väl kunnat yttra sig om det ekonomiska resultatet från ett valkokeri i Söderhavet som om den gärning, de höllo på med. De voro fullständigt borta i det.

Vidare tillkomma ju här, såsom herr Lövgren påpekat, handelspolitiska skäl. Vilja vi, att andra skola köpa något av oss, då måste vi även köpa av dem. Det är nu en sak, som vi icke kunna komma ifrån. Det har hela världen fått lära sig eller håller på att lära sig, att det blir lika mot lika behandling. Det är krisens resultat. Vill den ärade motionären åtaga sig att försörja pappersbruksarbetarna och sågverksarbetarna, då kan han få så hög tull han vill, gärna för mig 1,000 kronor per kilogram, på dessa saker. Men när nu dessa arbetare, som arbeta för en exportnäring, äro nödsakade att icke bara försörja sig själva utan i stor utsträckning även försörja landets här representerade godsägare måste man se till, att sågverksarbetarna och pappersmassearbetarna ha någonting att sälja. Det är alldeles nödvändigt för att de skola kunna leva, för att både de och de som exportera skola kunna betala skatt till både stat och privata. Men när vi nu skola sälja någonting så måste vi se till, att vi få betalt för det. I vilken form vill motionären taga in betalningen? Vi äro icke i den ställningen — som möjligen motionären är — att vi i allmänhet kunna resa ut och sätta oss i utlandet och supa upp timret och papperet. Vi ha inga skulder till utlandet, så att det går icke åt någon pappersmassa eller något timmer till räntor och amorteringar. Så dålig är alltså ställningen. Vi äro tvungna att som betalning för pappersmassa och timmer taga in varor. Vilka varor skola vi taga in, när Per och Pål och Nils och Jöns komma och säga: nej, icke min vara, icke min vara? Vad skola vi då taga in i betalning? Det är ju en sak, som man ovillkorligen måste tänka på, när man behandlar sådana här frågor.

Nu är det ju dock så, att man skulle kunna tro, att det här är protektionistisk religiositet, en form av religiositet. När man släppt den gamla, har man en ny form av den. Man skulle kunna tro, att dessa motioner om tullar av denna art, som nu äro väckta, liksom potatistullen, som vi om en stund skola behandla, uttrycka något slags behov av stimulans. Jag tycker, att om man behöver en religiös stimulans, borde man tillgripa andra sakrament än att sysselsätta bevillningsutskottet ett par månader med detta och försöka få riksdagen att vidtaga alla möjliga åtgärder. Men det är så, att detta är icke något behov av stimulans för dem, som väcka motionerna, utan det är ett behov för dessa att stimulera dem, som stå bakom; det är att tillverka blå dunster för att slå i ögonen på dem, så att man där kan få någon ersättning för vad vi här i kammaren efter danskt mönster kalla för valfläsk. Ty något annat gäller det strängt

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

taget icke. Det är alldeles klart, som herr Andersson i Dunker säger, att vi kunna odla det och det och det. Men vi måste då, som jag säger, göra klart för oss vad vi skola taga in i betalning för de varor, vi måste sända ut för att kunna leva.

Nu kommer man då till den frågan — och det kommer säkerligen att här framhållas, om det kommer att bli någon debatt vidare — att det här är nödvändiga åtgärder, ty eljest bli vi nedkonkurrerade av utlandet. Vad säger då fackmannen i den saken? Beträffande den tilläggstull på dessa varor, som infördes i fjol, hava vi ett uttalande av Stockholms läns och stads trädgårdsråds verkställande utskott i en skrivelse, som det sänt till handelsdepartementet i januari i år. Där säges det för det första rörande verkningarna av fjolårets tilläggstullar, att följderna blivit, att odlarna omedelbart börjat utöka sina förutvarande odlingar och planlägga nya. Och de ha redan under fjolåret hunnit så långt, att det blivit en ökning av produktionen på mellan 50—100 %. Vad är nu verkan av denna produktionsökning? Jo, det framgår av fjolårets pris-sättning av en del av dessa grönsaker. Trots den höga tull, som tillkom i fjol, blev nämligen priset på varorna lägre i fjol än föregående år. Om jag t. ex. tar priset på gurkor, så var detta nästan under alla månader i fjol 25 öre per kilogram lägre än året förut. I september månad kostade gurkan endast 25 öre per kilogram emot 75 öre året förut, d. v. s. de betingade i fjol endast en tredjedel av priset föregående år. Och om man ser på tomatpriserna, finner man där samma verkan. Tomaterna kostade under fjolåret i genomsnitt 123 öre per kilogram mot 134 öre året förut. Verkan är här icke så stor som beträffande gurkor, men man ser, att tendensen är densamma.

Utskottet, d. v. s. trädgårdsodlarnas utskott, säger, att importen »visat tillbakagång, i vissa fall synnerligen stark tillbakagång». Och det är, som jag nämnde, icke heller så märkvärdigt. Det blev nämligen redan i fjol en så stor odling, att det blev överskott på produktionen, och priset sjönk. Det är förvånande, att man under sådana förhållanden kommer och föreslår ytterligare tilläggstullar. Folk, som icke äro hemma i tullfrågor, tro, att under angivna förhållanden en varas pris kommer att stiga med tilläggstullens belopp. Det är riktigt i det stora hela, med det påverkar i vissa fall varan så litet, att den ändå måste införas utifrån. Och det stämmer ju icke alls, om den vara, som tullen lägges på, tillverkas i sådan mängd, att det blir överskott på varan. Då kan man lägga på en tull av 1,000 kronor per kilogram utan att detta inverkar ett enda spår på priset. Följden blir snarare, att en del enfaldiga människor ytterligare utsträcka odlingen och påbörja nyodling i förhoppning att inhösta tullen, då de icke veta, att det kommer att bli överskott på varan.

**Herr Wallén:** Herr talman! Emot herr Fabian Månsson skall jag icke rikta många ord. Han tycks icke känna trädgårdsodling, trots att han själv en tid varit åtminstone jordbrukare och sålunda bort komma i någon beröring med trädgårdsodling. Jag vill bara säga herr Månsson, att när man talar om snittgrönt, så ingår däri icke bara begravningskransar, till vilka jag för min del emellertid tycker, att man bör använda svenskt material. Om herr Fabian Månsson dock gärna vill hava utländsk vara därtill, så går det nog att få. Vi avse emellertid icke så mycket detta utan mera blommor, sådana som liljekonvaljer, penséer o. s. v. Och det blir icke så förskräckligt mycket i tull på varje blomma, om man räknar dem kilovis, herr Månsson!

Jag vill vidare säga herr Månsson, att när man talar om deprecierad valuta, skall man också komma ihåg, att våra tullar äro icke beräknade i guldkronor — i motsats till förhållandet i en del andra länder — varför tullen sjunker i samma mån, som valutan sjunker, alltså i förhållande till guldvalutan. Det

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

går därför icke att bara tala om deprecierad valuta på ena hållet; man skall taga det på bägge, om man skall vara fullt rättvis.

Sedan finns det också någonting, som kallas för *dumping*, som tydligtvis herr Månsson icke känner till! Jag vill rekommendera herr Månsson att gå ned till järnvägsstationen i Stockholm och titta på försäljningen av holländsk blomkål, så kanske herr Fabian Månsson förstår, varför det är svårt att vara trädgårdsodlare och hålla arbetsfolk i Sverige för närvarande.

Herr Månsson åberopade en skrivelse av Stockholms läns och stads trädgårdsråd. Jag råkar ha samma skrivelse och skall be att få läsa upp något därur, som *icke* lästes upp! Det heter i denna skrivelse: »Enligt vår uppfattning skulle den svenska trädgårdsodlingen genom ovan föreslagna tullsatser bibringas ett stöd, som komme att avsevärt öka dess ekonomiska förutsättningar och förhindra ytterligare nedläggning av vissa kulturer. Då ingen annan näringsgren till sin areal har så stort behov av mänsklig arbetskraft som trädgårdsskötseln, synes oss detta även i viss utsträckning kunna bidra till motverkande av arbetslösheten. Då förslaget dessutom knappast torde komma att medföra någon väsentlig merutgift för de ekonomiskt sämst ställda konsumentgrupperna men verka förbättrande på vår handelsbalans, våga vi hoppas på ett beaktande av detsamma.» — Det hade varit skäl att taga med detta tillstyrkande också, då herr Fabian Månsson läste upp det andra.

Till utskottet ber jag att få uttala mitt tack, för att motionen har behandlats så grundligt, och för den relativa välvilja, vilken man visat den. Men då herr Lövgren alltid tar fram handelspolitiska intressen, kan jag icke underlåta göra den reflexionen, att det är konstigt, att det alltid är jordbruket eller någon dess binäring, som skall vara bytesobjekt. Häromdagen, då det gällde lingonen, var det industriprodukterna i Stockholm. Nu, då det gäller trädgårdsodlingen, är det skogsproduktionen i Norrland. Det går icke för oss att bara leva på byten, när vi aldrig få vara med att byta oss till någonting!

För att sedan övergå till några små randanmärkningar, herr talman, ber jag bara få säga, att vi trädgårdsfolk försöker slå oss fram så gott vi kunna och hoppas givetvis att snart få den märkning av importerad potatis och vissa trädgårdsalster, som båda kamrarna beslutat. Men detta räcker icke under nuvarande förhållanden och med den *dumping*, som pågår, samt den minskning i skyddet, som vi fått vidkännas, bl. a. genom det franska handelsavtalet, där man minskade tullen för blomsterodlingen med icke mindre än 5 kronor per kilogram. Vi hava fått vidkännas reducering i skyddet även tidigare, såsom exempelvis då man minskade tullen för plommon och icke heller senare gav någon tilläggstull för denna vara. Och jag kan icke, herr talman, underlåta att här i kammaren understryka — det kan ju hända, att det i någon mån kan verka stimulerande i motsatt riktning nästa gång — huru det gick till på svenska utställningen sommaren 1930 i Sveriges huvudstad. På den utställningen fanns det icke möjlighet för en svensk trädgårdsodlare att få sälja ett svenskt äpple, ett svenskt päron eller ett svenskt plommon. Det var monopol för utländska produkter å utställningen i Sveriges huvudstad! Vi lyckades efter framställning till högsta vederbörande till slut få tillstånd, herr talman, att i nåder stå utanför portarna och sälja svenska äpplen och päron! Jag tycker, att under sådana förhållanden borde man hava rätt att vänta åtminstone ett så stort skydd, att när kvaliteten är god, och när varan finnes, skulle man beredas tillfälle att få bjuda ut den.

Det är ingen obetydlig odling, som trädgårdarna representera. Enligt en gjord utredning finns det i Sverige ungefär 4,200,000 äppelträd, 1,300,000 päronträd och cirka 1,000,000 plommonträd. Det är icke heller så liten areal,

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

som trädgårdsodlingen representerar; den upptager icke mindre än cirka 80,000 tunnland. Den föder också en idog befolkning av för närvarande i runt tal 150,000 munnar. Men, herr talman, innan vi gingo in med motionerna, hade sakkunniga trädgårdsmän tillsammans räknat ut, att om vi finge rimligt skydd och stöd för denna näring, skulle den kunna sysselsätta i runt tal 10,000 personer, som nu gå arbetslösa. Jag tror, att under sådana förhållanden vore det kanske skäl i att se litet välvilligt på frågan.

Det är även en annan synpunkt, som jag icke kan underlåta framhålla. Är det icke så, att åtminstone många liksom jag anse, att vi icke skola pressa ned arbetslönerna. Det är fel system att gå på lönedepressning; det löser sannerligen icke krisen. Men vad göra ni, när ni gå emot trädgårdsodlarnas begäran om rättvist skydd? Ni veta, att utlandet dumpar. Ni tvinga trädgårdsodlarna i Sverige med sina anställda att sänka pretentionerna undan för undan, och därmed också att sänka avlöningen för sig själva och sina anställda. Därför att det gäller en grupp i samhället, som kanske icke är nog stor, som icke har så starka föreningar och icke kan säga: här betyda vi någonting på vågskålen i det *politiska* livet, därför är det dock icke rätt och rättfärdigt att sänka avlöningen för denna grupp. Åtminstone borde icke de av oss, som anse, att lönedepressning är fel väg att gå för att lösa krisen, gå in för att göra det sämre för denna redan nu ekonomiskt sett svagt ställda grupp medborgare.

Det är också en annan synpunkt, som jag vill framhålla. Herr Andersson i Dunker nämnde beträffande lökodlingen, att det är dock 140,000 dagsverken, som denna odling representerar, om den finge ske i landet. Hava vi råd att kasta det i utlandets armar, när vi ha så många arbetslösa själva, och när vi ha en passiv handelsbalans, som under de tio sista åren gått upp till i nuvarande pappersvaluta räknat c:a 1,500 miljoner kronor? Jag skulle också vilja säga, att läget är *så allvarligt*, och jag tror, att känslan inför ansvaret i dag besjalar de olika partierna så mycket, att vi borde även kunna se en sådan här fråga *utan* partigränser och -dogmer och försöka att giva trädgårdsmästarna någon hjälp i dessa bistra tider.

Herr talman! Jag skall icke yrka bifall till motionen, ehuru den är utarbetad i samförstånd med Sveriges trädgårdsfolk, utan jag skall i stället, då jag förstår, att den icke har utsikt gå igenom, vördsamt hemställa till kamraren att gå med på reservationen, som i alla fall ger något.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag känner mig verkligen något diskvalificerad, då å ena sidan den talare, herr Wallén, som nyss gick ned från talarstolen, med kraftig stämma talade om »vi trädgårdsmän», och å andra sidan herr Fabian Månsson sade, att, när fackmän skulle redogöra för sina synpunkter inom utskottet och för det ekonomiska resultatet av trädgårdsodlingen, kunde de lika gärna ha redogjort för det ekonomiska resultatet av ett valkokeri ned emot Sydpolen som för sin egen näring.

Jag tror icke, att okunnigheten om det ekonomiska resultatet är så stor bland yrkesmännen som framgår av detta uttalande, ehuru väl det kan hända, att det, med den ovana trädgårdsmännen ha att statistiskt framlägga resultat, de verkat något famlande inför utskottet och inför herr Fabian Månsson. Jag skall emellertid icke upptaga tiden med att peka på alla omständigheter, som göra, att det nog icke alltid går att såsom sker skylla blott på de handelspolitiska förhållandena och säga, att vi måste taga hänsyn till det nödvändiga varuutbytet med andra länder och följaktligen ej kunna införa tull. Jag tror, att nödiga sådana hänsyn måste tagas, och vi få ju den ena framställningen efter den andra, där också dylika hänsyn tagits, men jag vill i



*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

det fallet instämma med herr Wallén, att man kan ju göra sig den frågan, huruvida viss näringsgrupp eller vissa grupper böra vara de, som få göra medgivandena och andra skonas. Det är icke underligt, herr Fabian Månsson, om folk säger ifrån, att man är icke hågad att utan vidare höra till dem, vilka skola offras.

Trädgårdsodlingen hör ovedersägligen till de näringar, vilka kanske ännu mer än lantbruket kräva mycket manuellt arbete, och som sålunda förtjänar att i särskild grad omhuldas under tidsförhållanden, sådana som de närvarande, då det möter mycket stora svårigheter att skaffa arbete åt vårt folk, och jag kan tillägga, att det finns kanske ingen näring, vilken har så stora möjligheter att giva arbete åt det uppväxande släktet och träna de unga till goda arbetare som trädgårdsodlingen. Jag tror, att den har mycket stor betydelse även på detta området, men det är en sak att nämna i förbigående.

Vad sedan gäller konjunkturerna för trädgårdsodlingen och dess möjligheter, kan det icke förnekas, att importen från utlandet börjar att kännas allt starkare trots det tullskydd, som näringen åtnjuter. Detta beror på de svårigheter, som utomlands ha mött att vinna avsättning för de där under billigare och gynnsammare förhållanden producerade varorna. Det kan inte hjälpas, att jag måste nämna ett visst land. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på den allt hårdare konkurrens, som den svenska trädgårdsodlingen måste utstå från Holland. Detta sammanhänger med det förhållandet, att den holländska trädgårdsodlingen, som är baserad väsentligen på export, tidigare hade en mycket stor export till England och Tyskland och även till Amerika, men försäljningsmöjligheterna till dessa länder ha krympt oerhört tillsammans, vartill kommer det sakförhållandet, att Holland håller på att erövra stora nya landsträckor från Zuiderzee, mark som är ofantligt dyr, och som man avser att utnyttja för trädgårdsodlingen, som skapar större ekonomiska värden än det egentliga lantbruket. Det gör också, att vi i framtiden ha att vänta en ännu skarpare konkurrens därifrån. Då måste det sägas ifrån, att vi ha att välja mellan en konkurrens utifrån, vilken ofta rör sig med rena dumpingpriser och att skydda vår trädgårdsodling. Jag skall icke upptaga tiden med att läsa upp siffror, men den som vill se det, skall jag lämna uppgifter på, hurusom man exempelvis nu i vår sålt holländska gurkor i Stockholm till priser, som innebära att den holländske odlaren på sin höjd erhållit 15 å 20 öre per kilogram. Det är fullkomliga dumpingpriser. Det är uppenbart att om förhållandena fortsätta att utvecklas på detta sätt, måste de tekniskt handelspolitiska hänsynen skjutas åt sidan, om vi icke skola nödgas riskera, att en näring, som ger många sysselsättning, kommer att gå under.

Herr Fabian Månsson citerade ett uttalande från Stockholms läns trädgårdsråd, däri man nämnde, att man utökat odlingen men mött en konkurrens, som var mycket besvärlig. Så säger han, att i skydd av tullar ökar man nu odlingen, och det är enligt hans och mångas mening en styggelse. (»Nej, visst icke!» säger herr Månsson nu, hör jag.) Varför anmärkte då herr Månsson på detta? Jag har den uppfattningen, att den, som under nuvarande förhållanden vågar det kanske något djärva steget att utöka sitt företag och sysselsätta flera arbetare, är snarare förtjänt av stöd och hjälp än av att därför klandras. Det kan ju kanske i något fall inträffa att under tullskydd kunna uppväxa företag, vilka kunna kallas mindre sunda. Men om tullskyddet är sådant, att det endast ger en liten lindring, en liten hjälp gentemot den övermäktiga konkurrensen, så att företag kunna utvecklas, vilka ha sin naturliga rot i den svenska jorden, så finner jag icke, att detta kan sägas vara osunt utan tvärtom, det är i hög grad sunt och lyckligt.

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

Jag ber slutligen få erinra därom, att det icke längre går att upprätthålla den något förlegade gamla teorien, att varor böra produceras endast i det land, där de bästa betingelserna förefinnas för produktionen. Vi böra observera det sakförhållandet att t. ex. lök och många andra alster, varom här är fråga, komma från länder, där klimatet är så pass mycket mera gynnsamt än här, där vegetationstiden är så lång, att man kan taga två skördar på samma jordstycke och därigenom erhålla ofantligt mycket större utbyte av jorden och billigare produktionskostnader. Jag kan icke finna annat än att det under sådana förhållanden kan vara befogat att giva de svenska odlarna ett skydd, som är till hjälp icke bara åt företagen utan även åt den hos dem anställda personalen.

Som ärendet nu ligger till, kan jag icke annat än instämma i det av herr Andersson i Dunker framställda yrkandet.

Häruti instämde herr *Thorell*.

**Herr Lövgren:** Herr talman! Herr Wallén sade, att det alltid var jordbrukarna, som fingo sitta emellan, men i detta fall ligger saken faktiskt inte till på det sättet, utan här har vid en avvägning av de olika intressena, nämligen skogsbrukets och trädgårdsodlarnas intressen, man kommit till det resultatet, att utöver de medgivanden, som gjorts tidigare, var det icke möjligt att gå. Vad löken beträffar, så är den nuvarande femörestullen traktatsenligt bunden, och i övrigt stå våra exportintressen där. Det är ju jordbrukarna, som äro skogsägare här i landet. Till Spanien, Italien, Egypten, Ungern och Nederländerna, från vilka länder vi importera lökar, sälja vi för ungefär 90 miljoner kronor per år. Det är siffran för år 1932. Tidigare sålde vi mycket mer, men det är uppenbart, att när man här från utskottsmajoritetens sida bedömt frågan, så har man varit tvungen att fatta sin ställning med hänsyn även till skogsbrukets intressen. Redan i mitt första anförande har jag framhållit, att även den protektionistiska delen av bevillningsutskottet, det vill säga högermännen, varit med på att avslå detta. Det borgar väl för att avslagsmotiveringen är ganska stark.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

**Herr Månsson:** Herr talman! Jag vill bara konstatera, att det numera sedan ett par tre år, och särskilt i år har varit klart för mig att det är ingen mening att här i kammaren debattera tullar. Förr i världen ha vi, och till »oss» räknar jag även herr Magnusson i Skövde, växlat hugg skarpt i dessa frågor och visserligen gjort oss skyldiga till vissa överilningar både han och jag och jag icke minst, men vi ha i alla fall försökt hålla oss på ett discussionsplan, som varit av den art, att vi kunnat taga varandra i hand efteråt. Men numera har ju demagogien här börjat fira sådana triumfer, att jag har med vett och vilja i år mycket litet deltagit i utskottets debatter i tullfrågor. Jag finner det fullständigt omöjligt. Jag brukar kunna anslå en demagogisk ton ibland, när den onde far i mig, men på inga villkor vill jag komma ner till ett sådant plan, att jag kan deltaga i den sorts diskussioner, som herr Wallén infört här i kammaren. Det gör jag inte.

Man talar om att några skola offras. Vi få aldrig vara med om ett byte. Ha icke trädgårdsodlarna lika höga tullar och högre tullar, sedan fjolårets tilläggstull kom till, än några andra yrkesutövare här i landet? Det kan ju vara någon enda tull, som man kan leta upp, som är högre, men i alla fall ha de väl på det hela taget högre tullar än någon annan näring här i landet har.

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter. (Forts.)*

De, som offras, äro konsumenterna, men dem talar man inte om. Varför inte? Jo därför, att man betraktar dem som ett nytt frälse precis i stil med det danska och skånska frälset på 1300- och 1400-talet. Konsumenterna äro till för att offras upp, de äro de onyttiga. Jag vill icke lägga mig till med en sådan dialektik, som jag ibland kan vara frestad att göra, men det är så tydligt och klart, att här är en skillnad. Här är den onyttiga delen av nationen, arbetarna, som ingen rätt skola ha, som bara äro till för att deras små fattiga inkomster skola skäras av. Här är ingen hänsyn ens till om deras barn angripas av lungсот och alla möjliga sjukdomar. Deras barns sjukdomar framkallar allmänt västånd för den privilegierade klicken, som är företrädd här. Ty alla andra äro knappast företrädda här.

Jag förvånar mig något över att min vän herr Magnusson i Skövde kunde låta förleda sig till — visserligen inte att direkt säga ut det, men det låg i anförandets formulering — att jag skulle klandrat, att odlingen utvidgas. Jag tror ingen här i kammaren har yrkat på kraftigare utvidgning av odlingen än jag. Jag minns herr Magnusson i Skövde om alla de gånger jag redan under de gångna riksdagarna och särskilt under de sista fem, sex åren yrkat på total avstängning och på att vi själva skola odla vad vi kunna odla. Men sedan jag väl sagt det, har jag också sagt, att de, som profitera av stora tullar, skola också vara beredda att genom särskilda avgifter till staten betala igen tullarna till det allmänna. Det har jag sagt, och det är också min hållning i dag, och jag får säga, att det överraskade mig, och jag kände vad som här yttrats som en grov orättvisa. Jag tror visserligen inte, att herr Magnusson ville slunga det direkt i ansiktet på mig, men herregud, när man håller på att diskutera, har man ju alltid några finter och knep för sig.

**Herr Wallén:** Herr talman! Jag undrar ändå, om man icke något överdriver handelsavtalets betydelse i fråga om tullförhöjningar. Lökar importeras till större delen — 1,800 ton — från Nederländerna, kålen från Danmark och Nederländerna, meloner enbart från Danmark, gurkor mest från Nederländerna och närmast från Tyskland. Av äpplen importeras största delen — av 14,000 ton importeras 10,400 ton — från Amerikas förenta stater, av päronen kommer huvudparten från Tjeckoslovakiet. Jag menar, att det borde väl under sådana omständigheter icke vara otänkbart att ordna frågan utan att nämnvärt skada Sveriges utrikeshandel så mycket mera som vi, när det gäller Tyskland, icke ha någon handelstraktat.

Sedan ett par ord till herr Månsson. *Han* talar om demagogi. Jag skall icke svara med samma mynt, men när han säger, att inga andra näringar skulle bli så skyddade som exempelvis trädgårdsodlingen, så ber jag herr Månsson bara tänka på skoindustrien, klädesindustrien och förresten flertalet av våra inhemska industrier. I det sammanhanget vill jag emellertid säga: jag har ingenting emot dessa tullskydd, ty förhållandena i världen äro icke nu sådana som de voro för 20, 30 år sedan, då svenska medborgare kunde resa ut till de länder, där dessa saker producerades och där finna sin utkomst. I dag är man dömd att bo i det land, där man är född och har praktiskt taget ingen möjlighet att resa ut till andra länder, där produktionen är billig och där arbete finnes. Då framställer sig ovillkorligen den frågan: skola vi försörja den svenska medborgaren med arbete eller på debetsedeln? Ty vi få väl ändå utgå ifrån att om en svensk medborgare är född i landet och icke kan resa ut, så är det svenska statens skyldighet att försörja honom med arbete eller med kontantunderstöd. Under sådana förhållanden böra vi väl ändå inte tveka om att giva arbete. Det är alltså icke fråga om att fördyra levebrödet för arbetarna, herr Månsson, utan vi vilja giva arbete åt nya grupper av människor, som i dag äro

*Om tilläggstullar för vissa trädgårdsprodukter.* (Forts.)  
arbetslösa, eller som kunna bli arbetslösa, om vi fortsätta vår nuvarande felaktiga handelspolitik.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Andersson i Dunker under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Dunker begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande betänkande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andersson i Dunker under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

*Punkten 2)*, vari utskottet anmälde, att utskottet i annat sammanhang komme att yttra sig i fråga om det i motionen framställda yrkandet i övrigt, lades till handlingarna.

## § 17.

*Om tull å liljekonvaljerötter m. m.* Härefter förelåg till avgörande bevillningsutskottets betänkande, nr 45, i anledning av väckt motion om tull å liljekonvaljerötter m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 199, hade hemställts, »om följande ändringar i gällande tulltaxa, att rubriken 'levande växter, blommor m. m.', rötter icke ätbara, ej särskilt nämnda, rotknölar av gladiolus härunder inbegripna, må erhålla följande ändrade lydelse:

| Statistiskt<br>nr |                           | Tull för 100 kg<br>kronor |
|-------------------|---------------------------|---------------------------|
| 85                | Liljekonvaljerötter ..... | 100: —                    |
| 87                | Andra .....               | 20: —.»                   |

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet var fogad reservation av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *K. Oscar Ericson*, *Jönsson* i Slätåker, *Jönsson* i Boa, *Forssberg*, *Rydberg*, *Johansson* i Krogstorp, *Andersson* i Dunker och *Persson* i Grytterud, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motion, besluta, att gällande tulltaxa, i vad den avsåge nummer 34, skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, hava följande ändrade lydelse:

*Om tull å liljekonvaljerötter m. m. (Forts.)*Tull för  
100 kg  
kronor

Rötter, icke ätbara, ej särskilt nämnda:

34:1 liljekonvaljerötter ..... N 100:—  
34:2 andra, rotknölar av gladiolus härunder inbegripna..... fria.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Ehuru det kunde vara ganska mycket att säga och kanske borde sägas åtskilligt för att giva kammarens ledamöter en inblick i detta, kanske något svårförståeliga ämne, så inser jag med hänsyn till den långt framskridna tiden, att kammaren är tacksam, om jag fattar mig så kort som möjligt, vilket jag också skall försöka göra.

Emellertid ber jag att till min vän Fabian Månsson endast få säga detta, att jag nog icke missförstod hans yttrande under det förra ärendets behandling mera än jag förmodar i så fall många andra, då jag fattade hans yttrande så, att ett utökande av odlingen skulle vara förtjänt av förebräelse, därest man under ett visst tullskydd hade förhoppning om att kunna utöka odlingen. Men detta om den saken.

Jag har här motionerat dels om skydd för en speciell odling, nämligen av konvaljerötter för blomdrivning under vintern, dels också om en förändring av rubriken i tulltaxan därhän, att vissa slag av fleråriga örtartade blomsterväxter skulle falla under vissa tullbestämmelser. Utskottet har avstyrkt bägge delarna, och det har endast avgivits en reservation beträffande tullen på konvaljerötter. Det är emellertid här fråga om en planta, som utan någon som helst svårighet kan odlas för det avsedda ändamålet inom vårt land och som nu i mycket stor utsträckning ingår såsom en råvara för blomsterdrivning vintertiden. Odling av konvaljer för dylikt ändamål påbörjades och fulländades först i utlandet, varför den första odlingen eller det första användandet av konvaljer till vinterblomning här i landet baserades på importerad vara. Därigenom fick utlandet i detta fall som i många andra ett betydande försprång, ett försprång, som det har vetat att behålla och som vi haft mycket svårt att kunna inhämta. Det är nämligen så, att denna odling fordrar icke blott en bestämd stam av växtslaget i fråga, utan den fordrar också en viss kunnighet, framför allt beträffande sorteringen av de blombara konvaljerötterna. Det är ju alldeles givet, att på håll, där man under flera årtionden har sysslat med denna odling, har man kunnat upparbeta och behålla en tränad arbetskraft, och det är lika givet, att om man inom vårt land skall försöka sig på denna odling och samtidigt med att man lider av att icke äga en van, intränad arbetskraft också har att kämpa med en mycket stark konkurrens från utlandet, blir det nästan oöverkomliga svårigheter, vilka möta, när den svenske odlaren vill föra sitt företag igenom. På grund av det kända förhållandet, att det nu har blivit en minskad marknad för odlarna utomlands, icke minst de tyska och holländska odlarna, som icke längre ha samma försäljningsmöjligheter till England och Amerika, har tillförseln till den svenska marknaden ökats, och därigenom ha priserna på den varan betydligt sjunkit. De hålla sig för närvarande för medelkvaliteterna i ett pris mellan 3 och 5 öre per 100 st. Detta har gjort, att med de arbetskostnader vi ha — vi ha dyrare avlönad arbetskraft, och den är därtill mindre van vid arbetet — så ha de odlingar av konvaljerötter, som finnas eller funnits i vårt land, till större delen nedlagts eller hålla på att nedläggas. Om förhållandet mellan prisläget och arbetskostnaderna skall fortsätta som för närvarande, är det lätt att förutse, att vi kanske inom ett par år icke egentligen ha kvar några odlingar av denna vara.

*Om tull å liljekonvaljerötter m. m. (Forts.)*

Nu är det emellertid så, att detta är en odling, som enligt mitt förmenande icke lämpar sig blott för den övade och vane trädgårdsodlaren utan i lika stor mån kunde lämpa sig för en del småbrukare och innehavare av täppor och småjor-  
dard, vilka sannerligen kunde behöva hitta på någonting, som skulle kunna ge dem ett litet ekonomiskt tillskott i deras ofta små och ekonomiskt svaga förhållanden. Men skall man kunna tänka sig uppammandet av en sådan odling, är det alldeles nödvändigt, att vi genom ett skydd för densamma få upp priserna till en sådan höjd, att man utan ekonomisk förlust kan inrätta sig för en dylik. Om man icke kan vänta sig, att priserna ställa sig sådana, att de täcka arbetskostnaderna eller ge skälig ersättning för arbetet, så är det ju alldeles uppenbart, att man avstår.

Nu har emot denna min framställning om ökat tullskydd rests ett mycket häftigt motstånd från vissa trädgårdsodlare, som i stor utsträckning driva konvaljer men basera denna drivning så gott som uteslutande på importvara och som givetvis befara — och det naturligtvis med ett visst skäl — ökade omkostnader, därest genom ett tullskydd denna importvara skulle bli fördyrad. Då har man att överväga, huruvida det föreligger starkare skäl att låta dessa, som driva konvaljer, och som arbeta med importerad råvara, fortfarande få den råvaran till det billigare priset, eller om man genom införande av tullskydd visserligen till en tid skall fördyra råvaran, tills den svenska odlingen av drivkonvaljer kan tänkas bli så stor, att den kan täcka det inhemska behovet. Enligt min mening föreligger det, då man nu på olika sätt söker skapa arbetstillfällen, mycket starka skäl för att man genom ett tullskydd stöder och upp-  
ammar en svensk odling av denna råvara. Under denna övergångstid få de, som arbeta med den utländska varan, finna sig i någon fördyring av densamma. Jag tror därför, att det skulle vara klokt och riktigt att genomföra en dylik åtgärd.

Beträffande den här ifrågavarande tullen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets hemställan. Men som jag nämnde inledningsvis, innefattar min motion även en framställning om tull på vissa rötter av fleråriga blomsterväxter, vilka nu på grund av en viss felaktig tillämpning av tulltaxan äro tullfria. Det gäller i synnerhet fleråriga blomsterväxter, såsom pioner, flox, löjtnantshjärtan och dylikt. Jag nämner endast ett par namn bland många hundra sorter.

Utskottet gör sig emellertid skyldigt till ett misstag, när det i sitt utlåtande gör gällande, att »flertalet av dessa icke odlas inom landet». Om det i stället hade stått, att endast ett fåtal av dessa sorter icke kunna odlas inom landet — jag fick tyvärr icke utlåtandet med mig men återger väl andemeningen i detsamma rätt — så hade det varit riktigt. I själva verket förhåller det sig så, att så gott som samtliga dessa växter odlas och kunna med fördel odlas inom landet, men givetvis icke till de slumppriser, till vilka de säljas ifrån utlandet, och särskilt om detta, såsom nu sker, får placera sina restpartier inom vårt land, där »Epa»-affärer och andra välvilligt distribuerar dem ut över en godtrogen allmänhet.

Jag tror inte, herr talman, att jag gör mig skyldig till något missbruk av min ställning i denna talarstol, om jag omnämner detta förhållande. Jag gick i dag på morgonen in i en Epaaffär här i Stockholm. Där köpte jag för 25 öre per bunt om sex stycken liljekonvaljerötter, 2 buntar sådana, som utbjudas där och ligga i den öppna butiken, på öppen disk. Det finns knappast en planta, som är så ömtålig för torka och luft som liljekonvaljen. Jag kan i förbigående säga, att alla växters rot-  
delar äro mer eller mindre, i regel mycket ömtåliga för luft och torka. Här prackar man på en okunnig allmänhet denna vara för 25 öre per bunt. Av vad jag för 75 öre här tillhandlade mig, finns inte

*Om tull å liljekonvaljerötter m. m. (Forts.)*

något, som har ett spår av värde mer än denna papperspåse. Dessa konvaljer ha från början icke haft några blommor. Om de såldes, innan de fått förtorka, skulle de ju ha något värde, därför att man finge ett par blad, sedan man planterat dem, men ingen trädgårdsmästare i världen kan nu väcka denna vara till liv. Här har jag en pionrot, likaledes tillhandlad för 25 öre, liggande på öppen disk. Ingen trädgårdsmästare i världen kan heller väcka den pionroten till nytt liv. Det går mycket väl att köpa en sådan här svag vara utan sortnamn från Holland till ungefär 10 kronor per 100, eller 10 öre per styck. De gå tullfria. Det är från början svag vara, inga stora stadiga stånd, sådana som vi trädgårdsmästare sälja, och man kan således förtjäna mycket bra på försäljningen. Men det märkliga är, att om jag som trädgårdsmästare säljer en sådan vara och den dör, så säger den icke fackkunnige: det var en dålig trädgårdsmästare, som säljer en vara, som inte tar sig, när jag sätter den, den vågar jag ej handla med i fortsättningen. Det är hans ganska naturliga reflexion, då han köper den från en fackman som med rätt göres ansvarig. Men om han köper den i en Epaaffär och planterar den med samma resultat, då säger han: jag var en dålig odlare, som inte kunde sköta plantorna så, att de växte. Där har han nämligen ingen fackman att falla tillbaka på och giva skulden, utan då skyller han sig själv.

Här importeras massvis av dylika växter, och om man får sälja dessa utan angivande av namn eller sort eller dylikt och utan att behöva vid odlingen eller expedieringen särskilja sorterna, kan man naturligtvis odla en hel del sorter vagnslastvis för 5 öre stycket och tjäna bra med pengar. Men när jag till exempel av pioner skall tillhandahålla, för att tillfredsställa köparna, 25—50 olika sorter, hålla dem isär med namn och dylikt, då blir det en annan sak. Och om rekvirenten köper 25 stycken, köper han kanske 15—25 sorter, som dyra bi-träden måste samla ihop. Då är det inte möjligt att sälja ens till närmelsevis så låga priser. Man måste vidare ordna med omsorgsfull emballering och skötsel, så att inte plantorna förtorka under transporten. Detta gör, att det för den lojale handlanden och producenten är fullständigt omöjligt att konkurrera med dylika priser och försäljningsmetoder. Om man däremot får en rest över av en blomsort, som kan föröka sig i massa, kan man mycket väl sälja för 5 öre stycket i parti, om man föser ihop dem i en låda och får sälja dem till Epa. Det går för sig. Men en lojal affärsman gör sig inte skyldig till dylika försäljningar. Det är allmänheten, som får sitta emellan, när den köper sådan vara. Och även om detta, som jag nu visar, är torrare och sämre än vad som i allmänhet förekommer, är det ett faktiskt förhållande, att växter icke tåla vid att behandlas på detta sätt utan att löpa risk till sitt liv. Följaktligen får köparen lätt en oduglig vara. De kunna ej utan stor risk försälgas i öppen butik.

Herr talman! Det må tillåtas mig, när jag är inne på detta ämne, att säga, att det har gått ända därhän, att Stockholms stads auktionsverk välvilligt tillmötesgår utländska firmor, som skicka varor hit till Stockholm, att sälja dem på auktion här. Allmänheten tror, att där är ett tillfälle att köpa billigt. Rosenbuskar, behandlade på detta osakkunniga och livsfarliga sätt, som alltid blir fallet i dylik öppen handel, betalas med 60—70 öre och mer på auktioner i Stockholm, när man för 40 öre köper motsvarande svenska vara.

Jag erkänner gärna, att jag kanske med det jag sagt här gått litet utanför mitt ämne och kan mötas av den invändningen, att detta är förhållanden, vilka icke avhjälpas genom vad jag motionsvis har påyrkat, nämligen en tull, men jag har funnit, att det här rör sig om förhållanden, vilka äro av det slaget, att de böra offentligen påpekas, så att den allmänhet, som vill höra, kan skydda sig för dylikt, men jag tillåter mig, herr talman, att också säga, att det finns

*Om tull å liljekonvaljerötter m. m. (Forts.)*

säkerligen starka skäl för att beträffande dessa odlingar, dessa varor, av vilka produktionen inom landet är fullt tillräcklig för att fylla landets behov, att man genom ett höjt tullskydd förhindrar, att sådana affärer till allmänhetens skada kunna ske, som de jag här har påpekat.

Då det icke är fogat någon reservation till utskottets utlåtande i denna del, finner jag, herr talman, det tyvärr lönlöst att framställa något yrkande och nöjer mig med det förut framställda yrkandet.

**Herr Lövgren:** Herr talman! Jag skulle tro, att vi i utskottet ha haft de här liljekonvaljerötterna på föredragningslistan minst 25 gånger i vinter. Vi ha haft handelsträdgårdsmästare och andra sakkunniga uppe, och slutligen ha vi kommit till det resultatet, att om man här i någon mån gagnar odlare av liljekonvaljerötter, så skadar man i motsvarande grad handelsträdgårdsmästarnas intressen. Det är klart, att detta ju är en liten bagatell, som inte spelar någon större roll, och inte skall jag gå och dränka mig i sorgen över ett bifall till reservationen, men jag får säga, att jag inte tror, att någon tull kan väcka liv i de där knölarna, som herr Magnusson i Skövde visade upp här.

Med hänsyn till att tiden är långt framskriden, skall jag inte uppta den längre utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Aronson:** Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet i denna fråga, om det inte hade varit så, att jag sitter inne med en liten smula erfarenhet beträffande den odling, det här är fråga om, och jag skulle ändå inte ha besvärat kammaren med ett anförande, om det inte hade varit så, att jag på grund av den erfarenhet, jag därigenom fått, har kommit till den uppfattningen, att det här gäller en sak, som kan ha ganska stor betydelse för en grupp av samhällsmedborgare, om vilka man måste säga, att de i dessa tider äro i behov av allt det stöd, som kan ges dem.

Det är nämligen så, att den odling, som det här är fråga om, har, som också herr Magnusson i Skövde nyligen omnämnde här, möjlighet att med fördel bedrivas av småbrukare. Jag skall inte trötta med att prestera bevis varför så är fallet. Jag skulle kunna anföra en hel rad skäl för detta, men jag skall inte trötta kammaren därmed, allra helst som jag väl också vågar hoppas på att mitt uttalande i detta avseende får tillmätas en viss betydelse, d. v. s. jag hoppas på att man tror mig, då jag säger, att jag själv har den erfarenheten, att saken för dessa har betydelse. Och jag går så långt, att jag säger, att om våra småbrukare under de förhållanden, som förut rätt, hade haft tillräcklig kännedom om denna näringsgren och hade använt sig av densamma, skulle många av dem, som nu befinna sig i ekonomiskt trångmål, kunnat befinna sig på grön kvist. Detta förhållande gör, att jag anser, att saken har rätt så stor betydelse.

Nu kan man då invända, att då denna odling förut kunnat betraktas som en lönande näringsgren för småbrukare, så borde det väl också kunna göra det i fortsättningen utan tullskydd. Men i det avseendet ber jag att få åberopa, vad herr Magnusson i Skövde nyss har framfört såsom skäl för att det nu verkligen behövs, att åtgärder vidtagas för möjliggörande av, att denna näring skall kunna med ekonomisk fördel bedrivas inom landet liksom hittills.

Jag skulle med avseende å betydelsen av att denna näring får stöd kunna inskränka mig till vad jag nu har sagt, men jag begärde egentligen ordet, då herr Lövgren nyss framhöll, att om man nu skulle ge dem, som skulle anses i behov av stöd, den hjälp, som här begärts, skulle det medföra motsvarande nackdel för handelsträdgårdsmästarna. Jag tror inte det är så farligt med den saken. Jag tror först och främst, att om man nu skulle besluta



*Om tull å liljekonvaljerötter m. m. (Forts.)*

den tull, som här är ifrågasatt, skulle på grund av den dumping som börjat göra sig gällande, priset på denna vara inte komma att stiga, utan man skulle på sin höjd kunna bibehålla priset i det läge det förut haft. Därtill må man väl också få lägga det uttalandet, att här gäller det ändå icke — som herr Fabian Månsson gärna uttrycker sig, då han talar emot tullar — att taga något från de fattiga för att gynna de bättre situerade, ty man får väl ändå räkna med, att blommor inte är något, som hör till livets nödort och som man nödvändigt måste ha, utan man får väl anse, att de, som köpa blommor, nog i allmänhet ha någorlunda god råd. Om man sålunda med den åtgärd, som här är ifrågasatt, skulle hindra att priset sjunker så att varan för dessa blir billigare, skulle jag inte tro, att man gjort någon så synnerligen obarmhärtig gärning. Sålunda, även det skäl, som åberopas, att handelsträdgårdsmästarna skulle bli lidande på införandet av denna tull, tror jag inte väger så synnerligen mycket. I varje fall har den saken enligt mitt förmenande mindre betydelse än det förhållandet, att man åt våra småbrukare bevarar en möjlighet att komma i en ekonomiskt oberoende ställning. Det är egentligen min önskan att man åt dessa skall bevara denna möjlighet, som gör att jag, herr talman, ber få ansluta mig till dem, som ha yrkat bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

## § 18.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 46, i anledning av väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser om tull på potatis.

*Ang. ändring  
i gällande  
bestämmelser  
om tull på  
potatis.*

Förslag till ändring i gällande bestämmelser om tull på potatis hade framställts i följande två inom andra kammaren väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen:

nr 334, av herr *Persson* i Fritorp m. fl., däri hemställt, att riksdagen ville besluta dels sådan ändring i gällande tulltaxa, att potatistullen under rubrik nr 51 sattes till 1 krona för 100 kilogram under hela året, dels ock att nämnda förändring i tulltaxan skulle gälla från den dag Kungl. Maj:t bestämde; samt

nr 344, av herr *Nilsson* i Hörby m. fl., i vilken föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att tull å potatis, ävensom potatisflingor, skulle utgå med 2 kronor för 100 kilogram.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motioner, besluta, att det i förordningen den 4 november 1932 (nr 512) stadgade tillägg till gällande tulltaxa, tulltaxenummer 51 (stat. nr 107), skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, hava följande ändrade lydelse:

| Tulltaxe-<br>nr | Statistiskt<br>nr | V a r u s l a g   | Tull<br>för 100 kg<br>kronor |
|-----------------|-------------------|-------------------|------------------------------|
|                 |                   | Potatis:<br>rå:   |                              |
| ur 51           | ur 107            | annan . . . . . N | 1: —                         |

*Ang. ändring i gällande bestämmelser om tull på potatis. (Forts.)*

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Örne, Månsson, Lövgren, Ericson* i Boxholm, *Hjalmarsson, Sjödahl, Rosén, Blomquist* och *Mårtensson*, vilka hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr **Månsson**: Herr talman! Det är inte lönt att spilla många ord på den här saken. Den har ju vunnit utskottsmajoritetens bifall, men vi ha å vår sida reserverat oss, vi, som anse — och det vill jag säga varit den huvudsakliga synpunkten — att man inte skall inrätta några nya sakrament, när kyrkan har sakrament förut. Det har nämligen aldrig här i riksdagen väckts en motion som denna. Visserligen har det funnits motioner, som varit lika till arten, men inte till graden. Jag skall be att få nämna några siffror.

Sveriges potatisskörd var år 1929 1,885,000 ton med ett värde av 108 miljoner kronor. Införseln var 427 ton. Utförseln har jag härvidlag inte räknat med. 1930 skördade vi 1,759,000 ton med ett värde av 90 miljoner kronor. Införseln var 1,544 ton. 1931 skördade vi 1,498,000 ton, alltså en dålig skörd, med ett värde av 88 miljoner kronor. Införseln var då 14,000 ton. 1932 skördade vi 2,133,000 ton. Införseln var 4,141 ton eller, märk väl,  $\frac{1}{533}$  av skörden, d. v. s.  $\frac{4}{1,000}$  av skörden. Men märk väl, att förra året var utförseln 7,991 ton, d. v. s. vi utförde dubbelt så mycket potatis som vi införde. Under sådana förhållanden kommer man och yrkar på en tull av 1 krona per 100 kg. för att skydda potatisodlingen! Kom sedan och säg, om detta är vad vi i vanliga fall mena med praktiskt, eller om det är en ersättning åt vissa fördomsfulla grupper av allmogen för andra av dem övergivna sakrament. Jag rekommenderar dem att återvända till de övergivna sakramenten och bruka dem med förstånd. Ty tullarna kan man icke bruka med förstånd.

Herr **Persson** i Eritorp: Herr talman! Om jag fattade den föregående, högt ärade talaren rätt, menade han, att det här var tal om att införa ett nytt sakrament. Men detta infördes ju redan i fjol; det gäller bara nu att besluta, huruvida riksdagen vill gå in för att konfirmera förra årets beslut samt utsträcka tullen att gälla hela året och icke bara, som nu är fallet, under årets första sju månader.

Jag skulle kunna nämna något om vad herr Månsson yttrade beträffande siffrorna på sidan 20 i betänkandet, men jag skall icke trötta kammaren, då jag icke tycker det är erforderligt att uppehålla sig vid den saken. Så snart det gäller tullar brukar herr Månsson bli synnerligen upprörd. Jag måste dock säga till herr Månsson, som tyckte att en tull av 1 krona per 100 kg. var för mycket, att han måste väl ändå erkänna, att en sådan tull är så blygsam som den överhuvud taget kan vara. Jag skulle gärna ha sett, att utskottet och riksdagen gått in för bifall till den av herr Nilsson i Hörby m. fl. avgivna motionen, som innebär ett yrkande om en tull av 2 kronor.

Då jag väckt den motion i ämnet, som av bevillningsutskottet tillstyrkts, skall jag be att få tillägga ytterligare ett par korta ord. Jag vill då säga att denna fråga hade icke behövt behandlas av årets riksdag, om icke den tyska handelstraktaten funnits till i fjol. Det var denna handelstraktat, som lade hinder i vägen för att i fjol fastställa tullen för helt år. Som bekant har handelstraktaten numera blivit uppsagd från Tysklands sida, och de förhandlingar som förts med Tyskland om nytt avtal, ha, så vitt jag har mig bekant, icke lett till något som helst resultat. Under dessa förhållanden hade

*Ang. ändring i gällande bestämmelser om tull på potatis. (Forts.)*  
jag hoppats, att Kungl. Maj:t skulle effektuera den riksdagsskrivelse i detta spörsmål, som förra årets riksdag avlät samtidigt som tullen blev beslutad. Det framgår emellertid av utskottsbetänkandet, att ifrågavarande skrivelse icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Det måste för envar framstå såsom mycket märkvärdigt, att ha en tull på en vara under sju månader av året men icke under den del av året, då det finns så god tillgång av denna vara som det finns i vårt land. Jag går så långt, att jag rent av tycker, att det är egendomligt, att Sverige, som är i alldeles särskild grad ett potatisodlande land, ens medgiver import av potatis, varav vi producera mycket mer än vi själva kunna konsumera.

Som jag nyss nämnde gäller det nu en mycket blygsam tullsats, som dock är en skyddsåtgärd för den egna odlingen. Detta ringa skydd tycker jag icke att man behöver missunna de tusentals och åter tusentals potatisodlarna i vårt land.

Det skulle vara mycket mer att tillägga, men jag skall icke längre upptaga kammarens tid utan vill bara rikta en vädjan till kammaren, att den bifaller bevillningsutskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herrar *Jönsson* i Boa och andre vice talmannen *Magnusson* instämde häruti.

Herr **Månsson**: Herr talman! Jag glömde nyss att framställa något yrkande. Jag hemställer om bifall till reservationen.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lövgren, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Andersson i Dunker, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 65 ja och 74 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

## § 19.

Slutligen föredrogs särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag för understöd åt enskilda järnvägar; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

## § 20.

Herr *Holmström* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 249, angående stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag.

Denna motion, som erhöi ordningsnumret 527, bordlades.

## § 21.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m. ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 236, i anledning av väckta motioner om viss ändring i villkoren för lån från täckdikningslånefonden.

## § 22.

Till bordläggning anmälades andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående en omorganisation av sjömanshusens arbetsuppgifter.

## § 23.

Justerades protokollsutdrag.

## § 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

| herr <i>Eriksson</i> i Toftered | under | 6  | dagar | fr. o. m. | den | 21 | maj,  |
|---------------------------------|-------|----|-------|-----------|-----|----|-------|
| » <i>Nilsson</i> i Antnäs       | »     | 8  | »     | »         | »   | 27 | »     |
| » <i>Niklasson</i>              | »     | 5  | »     | »         | »   | 23 | »     |
| » <i>Jeppsson</i>               | »     | 5  | »     | »         | »   | 22 | »     |
| » <i>Meyerhöffer</i>            | »     | 9  | »     | »         | »   | 26 | »     |
| » <i>Persson</i> i Falla        | »     | 5  | »     | »         | »   | 22 | »     |
| » <i>Jonsson</i> i Mörbylånga   | »     | 8  | »     | »         | »   | 23 | »     |
| » <i>Andersson</i> i Leabo      | »     | 8  | »     | »         | »   | 24 | »     |
| » <i>Gustafsson</i> i Lekåsa    | »     | 11 | »     | »         | »   | 26 | »     |
| » <i>Aronson</i>                | »     | 7  | »     | »         | »   | 22 | » och |
| » <i>Olovson</i> i Västerås     | »     | 3  | »     | »         | »   | 21 | » .   |

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.20 e. m.

In fidem  
*Gunnar Britth.*

## Onsdagen den 24 maj.

Kl. 4 e. m.

### § 1.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande maj.

### § 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 258, med förslag till förordning angående mjölkavgift, m. m.; och

nr 256, angående viss utfästelse gentemot Stockholms Enskilda Bank.

Dessa propositioner bordlades.

### § 3.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 257, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.

### § 4.

Vidare föredrogs och remitterades till statsutskottet herr *Holmströms* på bordet liggande motion nr 527.

### § 5.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, som nu föredrogs, bordlades åter.

### § 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

*Interpellation.*

Herr *Nilsson* i Antnäs, som yttrade: Herr talman! Den livliga naturliga gränshandeln i Norrbotten mellan Sverige och Finland har på senaste tiden tagit former av helt annan karaktär än tillförne varit fallet. Den utveckling, som ägt rum på detta område, måste för Norrbottens jordbrukarbefolkning te sig synnerligen oroande. Överhuvud taget kan sägas, att handelstrafiken från Finland till Sverige i Norrbotten förlorat den forna gränshandelns natur.

De nu rådande priserna på jordbrukets produkter, valutaförhållandena i de bägge länderna, de låga tullsatserna i vårt land på smör, ägg, kött och fläsk ävensom de låga fraktkostnaderna både med järnväg och automobil hava i förening åstadkommit, att stora delar av Norrbotten nu blivit förvandlade till avsättningsområden för jordbruksprodukter från Finland. Detta gjorde sig först i större utsträckning kännbart vid gruvsamhället Malmberget och de närliggande orterna Gällivare och Koskullskulle. Nu har turen kommit till det andra stora gruvsamhället i Norrbotten, Kiruna, till vilken plats särskilt en livlig import av finsk mjölk nu äger rum.

Verkningarna av de förändrade avsättningsförhållandena i Norrbotten göra sig gällande icke blott för lantbrukarna vid gränsen mot Finland och i byg-

*Interpellation. (Forts.)*

den närmast gruvsamhällena utan även för jordbrukarbefolkningen inom kustsocknarna i Norrbotten, vilken förut levererat jordbruksprodukter till malmfälten. Bönderna i Norrbotten, redan förut hårt tryckta av depressionen, ha självfallet icke kunnat undgå att oroa sig över denna import från Finland särskilt över Haparanda och Svanstein f. v. b. till malmfälten och fråga sig, huruvida intet skall göras från regeringens sida för att söka lindra svårigheterna.

I anledning av här åberopade missförhållanden anhåller jag, att till chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande fråga:

Är från herr statsrådets sida någon åtgärd att förvänta i avsikt att råda bot på dessa missförhållanden?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

## § 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för det sätt, varpå statsmyndigheter och statstjänstemän skola hava att utanordna medel till kommuner och landsting; och

nr 240, i anledning av väckt motion angående avlösning enligt bestämmelserna för frälseskatteränta av vissa avgifter till Lunds domkyrka samt s. k. hospitalsränta; samt

från särskilda utskottet, nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag för understöd åt enskilda järnvägar.

## § 8.

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 23 § i lagen den 20 juni 1924 om landsting;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning för debitering och uppbörd av landstingsmedel; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen jämte i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa praktiska utbildningslinjer på realskolans åldersstadium m. m. jämte i ärendet väckta motioner;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 180, gjorda framställning angående anslag till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor jämte en i ämnet väckt motion;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Uddevalla—Lelångens järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten m. m.;

nr 104, i anledning av väckt motion om inrättande av en avbetalningslånefond för mindre jordbruk och småindustri;

nr 105, i anledning av riksdagens år 1932 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1931—30 juni 1932;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående markbyte mellan kronan och Malmö stad för utvidgning av Bulltofta flygplats;

nr 107, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1933/1934 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 110, i anledning av väckt motion om anslag för påbörjande av till- och ombyggnad av posthuset i Linköping; och

nr 111, i anledning av väckta motioner om förstatligande av hela det svenska järnvägsnätet;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 47, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av väckt motion om tull å liljekonvaljerötter m. m.;

nr 48, i anledning av väckta motioner om införande av tull å vissa torkade eller saltade frukter; och

nr 49, i anledning av väckta motioner om fortsatt giltighet för gällande bestämmelser angående utförselbevis för råg och vete;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 34, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, inbefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 35, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av affärsdrivande verks medel m. m.;

nr 36, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 37, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap;

nr 38, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt två anställningshavare vid Tumba bruk;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av statsmedel till pensioner åt dels avlidne kriminalkonstapeln O. F. Forsells änka, dels ock förre kriminalkonstapeln S. V. Blomberg;

nr 40, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringar i avlöningsstaten för riksbanken;

nr 41, angående avskrivning av vissa osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor; och

nr 42, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om vissa förändringar i riksgäldskontorets organisation m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning för debitering och uppbörd av landstingsmedel m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284), dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruksstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 93, i anledning av väckta motioner angående visst villkor att föreskriva vid beviljandet av tillstånd att vid kapplöpning använda totalisator;

nr 94, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m.; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande jämte i ämnet väckta motioner.

### § 9.

Justerades protokollsutdrag.

### § 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

| herr <i>Nordström</i>           | under | 3 dagar fr. o. m. den         | 24 maj, |
|---------------------------------|-------|-------------------------------|---------|
| » <i>Olsson</i> i Mellerud      | » 3   | » »                           | 24 »    |
| » <i>Skoglund</i>               | » 2   | » »                           | 24 »    |
| » <i>Persson</i> i Grytterud    | » 3   | » »                           | 27 »    |
| » <i>Andersson</i> i Löbbo      | » 2   | » »                           | 26 »    |
| » <i>Wallerius</i>              | » 9   | » »                           | 26 »    |
| » <i>Holmgren</i>               | » 14  | » »                           | 30 »    |
| » <i>Johansson</i> i Tväråselet | » 5   | » »                           | 30 »    |
| » <i>Olsson</i> i Gävle         | » 2   | » »                           | 24 »    |
| » <i>Hedlund</i> i Häste        | » 6   | » »                           | 25 »    |
| » <i>Olsson</i> i Rödningsberg  | » 3   | » »                           | 26 »    |
| » <i>Hultman</i>                | » 10  | » »                           | 25 »    |
| » <i>Andersson</i> i Malmö      | » 9   | » »                           | 28 »    |
| » <i>Nilsson</i> i Steneberg    | » 5   | » »                           | 25 »    |
| » <i>Elmroth</i>                | » 2   | » »                           | 25 »    |
| » <i>Eriksson</i> i Sandby      | » 2   | » »                           | 25 »    |
| » <i>Lithander</i>              | » 10  | » »                           | 1 juni, |
| » <i>Andersson</i> i Falkenberg | » 3   | » »                           | 25 maj, |
| » <i>Ekman</i>                  | » 13  | » »                           | 28 »    |
| » <i>Hagberg</i> i Luleå        | » 6   | » »                           | 25 »    |
| » <i>Osberg</i>                 | » 5   | » »                           | 24 »    |
| » <i>Lövgren</i>                | » 4   | » »                           | 24 »    |
| » <i>Lundstedt</i>              | »     | den 26, 29 och 30 maj, samt   |         |
| » <i>Spångberg</i>              | »     | 2 dagar fr. o. m. den 26 maj. |         |

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.16 e. m.

In fidem  
Per Cronvall.